

ב.ו.ל.ט.ו.ן

ב ט א ו ן א י ג ו ד י ו צ א י ס י ן

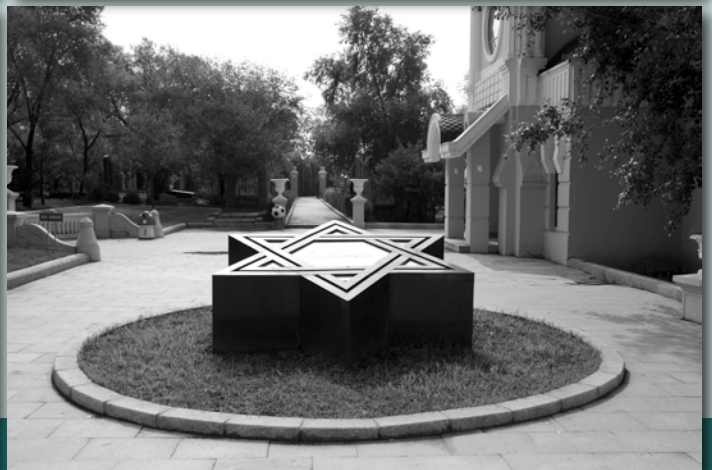
שנה 54 גליון מס' 394

מוסף עברי

נובמבר-דצמבר 2007 ♦ כסלו-טבת תשס"ח

www.jewsofchina.org

חרבין היהודית היום אוקטובר 2007

בשורה העליונה משמאל לימין:

המבנה של הגימנסיה היהודית וביה"ח היהודי

בשורה התחתונה:

תערוכה המוקדשת להיסטוריה של יהודי חרבין בביה"כ החדש. כניסה לבית הקברות היהודי ומבנה בית הכנסת במקום

איגוד יוצאי סין

נוסד ב-1951

תל-אביב, "בית-פונבה",

רח' גרוזנברג 13,

e-mail: igud-sin@013.net

טל. 03-5171997

פקס. 03-5161631

"מטרת האיגוד היא לארגן את תושבי סין והמזרח הרחוק לשעבר לסייע הדדי ולשיתוף-פעולה".

(מתוך תקנון האגודה)

עורך ראשי: תדי קאופמן

סגנית עורך מוסף עברי: יהודית בין

חברי המערכת: יהודית בין,

אורי בין, תדי קאופמן, יוסי קליין

ויהודית סנדל

מטרות ה"בולטין"

מופיע מ-1954

בהוציאם לאור את ה"בולטין", איגוד יוצאי סין בישראל שואף לענות על הצרכים שלהלן:

1. לעודד את תחושת השותפות בין תושבי הקהילה היהודית לשעבר של סין.
2. לקיים ערוץ של קשר בין יוצאי סין בישראל ובגולה.
3. לסייע באיסוף, שימור והוצאה-לאור של מסמכים היסטוריים העוסקים בחיי אותה קהילה.
4. לסייע לאיגוד יוצאי סין במילוי מטרותיו, במיוחד אלה שעוסקים בסיוע סוציאלי ובמלגות חינוכיות לבני דור ההמשך של יוצאי סין בישראל.

איגוד יוצאי סין

ת.ד. 29786

תל אביב 61297

Kindly note our new address:

Igud Yotzei Sin

P/O/B/ 29786

Tel Aviv 61297 Israel

מענייני דיומא

ת. קאופמן

שובו אנו יחדיו

מלגות מקרנות שונות של איגוד יוצאי סין גורם להתרגשות רבה - זהו חגם של יוצאי סין, זהו שיי לדורות הבאים, אזרחי מדינתנו, בה הם חיים ובה יתרמו לבנייתה. חנוכה - זהו חג גבורה יהודי וחג הנס של נרות חנוכה קטנים, המאירים דרך חשכת הדורות את דרכו של העם הנצחי. עבורנו, יוצאי סין, זהו גם נס נוסף של קיומנו כאגודה, אחוות אנשים מקהילה יהודית קטנה של סין הרחוקה, השומרת על יסודות חיי העבר במדינתנו ההיסטורית. חג שמח, ידידי היקרים!

שנה חלפה מאז דצמבר 2006, כאשר התקיימה הפגישה הישראלית האחרונה בין יוצאי סין מכל רחבי המדינה. שנה לא קלה עברה על העם ועל מדינת ישראל. אך למרות הכל, ב-11 בדצמבר נהיה שוב יחדיו בחגיגת חג החנוכה - סבים ואבות, נכדים ונינים יוצאי סין. בפגישה זו, מלווים אותנו תחושות יגון, על כך שהולך ופוחת מספר הסבים והסבתות. אך לראות מאות נכדים ונינים, המקבלים

תוכן העניינים

2	ת. קאופמן	מענייני דיומא
3		מזל טוב
4		באיגוד יוצאי סין
5	פרופ' סיו בודזן	אנשים נפלאים מהקהילה היהודית בשנחאי הישנה
11	מאת עופר אלעד	41,000 אגדות-עם סיניות ביום
12	גימס רודמן	גטו שנחאי
15		סמינר ישראלי-אוסטרי-סיני
16	רות קופפר	עברית אני מדבר אליך
17	הרב ה. סימנטוב	יפן שומרת כשרות
17		ת.ד. 29786
18	ה. סקדלסקי	בן אבדו חוזר הביתה
20	ס. שרסטיוב	זכרון מבורך
21		שגריר סין בביקור בבית פונבה
22		קהילה יהודית בפודונג, שנחאי, סין
23	א. לוסן	אדמירל צ'ייני
25	מ. ליכומנוב	מילון מילים ומושגים בשנות ה-50
28	ה. איגלש	תמיכת יהודי שנחאי בספורטאים הישראלים
29	ד. וינקאו	שנות ילדותי בבית הספר תלמוד תורה
31	מ. רינסקי	סיפורה של משפחת פודולסקי
34	מ. רינסקי	מנהיגה הדגול של יהדות המזרח הרחוק
38		לזכרם
40		שגריר סין בבית הכנסת לזכר קהילות יהודי סין

נחל / 2016 !

אנה ליובמן הגיעה לישראל מלנינגרד (סנקט-פטרבורג), שם למדה באוניברסיטה על שם גרצן בפקולטה לשפות זרות. בישראל המשיכה את לימודיה באוניברסיטת בר אילן, קיבלה תואר שני בבלשנות אנגלית ושנים רבות היא עוסקת בהוראת השפה האנגלית בבר אילן בפקולטה למדעי הרוח. ב-28 ליוני בטכס חגיגי שהתקיים באוניברסיטת בר-אילן, קיבלה אנה ליובמן תעודת דוקטור לפילוסופיה.

איגוד יוצאי סין מברך את אנה ליובמן, בעלה יעקב ובנותיהם איריס ומירי וכן את כל משפחת ליובמן (ססיליה מחרבין, לשעבר לוינסקיה) לרגל המאורע המשמח ומאחל להם בריאות, אושר והצלחה.

אילנה אשל בת 60

לידידתנו משנחאי, אילנה אשל (נירים, נירנברג) מלאו 60. אילנה - בת לצילה ומוסיה נירים (נירנברג).

לכבוד יום ההולדת אורגנה חגיגה גדולה בה השתתפו קרובי משפחה רבים, ידידים, חברים של אילנה, משפחות אשל ונירים.

איגוד יוצאי סין מברך את אילנה ואת משפחות אשל ונירים לרגל המאורע המשמח ומאחל בריאות, אושר והצלחה עד 120!

איגוד יוצאי סין מברך את פרנסיס ומאחל לה בריאות, הצלחה ונחת מהילדים והנכדים עד 120!

שמחה בבית משפחת ליטוין

לידידתנו מחיילר ומחרבין רינה וחיים (טימה) ליטוין, נולד ב-28 ביוני נכד ושמו נעם. הרך הנולד - בן ליוסי ושרה ליטוין ואח לאלינורה.

איגוד יוצאי סין מברך את רינה, טימה וכל משפחת ליטוין לרגל המאורע המשמח ומאחל להם בריאות, אושר והצלחה.

שמחה במשפחת גולדרייך

במשפחתה של ידידתנו משנחאי, בלה גולדרייך (זייגרמן) ובעלה אברם, שמחה רבה - נכדם הבכור אדם אלון גולדרייך, בנה של בתם אלה, נישא לבחירת לבו.

איגוד יוצאי סין מברך את בלה ואת אברם ומאחל בריאות, אושר והצלחה לכל המשפחה.

שמחה בבית משפחת ליובמן

אנה ליובמן, כלתם של ססיליה ולאונד ליובמן קיבלה תואר דוקטור לפילוסופיה (PhD) בבלשנות אנגלית.

שמחה במשפחת פרידמן

עו"ד דני פרידמן ידידינו מטינצזין ורעייתו מרים השיאו את בנם אריאל לדלפין פרתן. הטכס נערך ב-20 באוקטובר בתל-אביב. איגוד יוצאי סין מברך את דני, מרים, את סבתו של החתן ליוסיה ואת כל משפחת פרידמן עם המאורע המשמח ומאחל בריאות, אושר והצלחה עד 120!

שמחה במשפחת רוזנשטיין

שמחה במשפחתו של ידידינו משנחאי ברוך רוזנשטיין ורעייתו דבורה: נישואיו של הבן ניר ליערה.

ברוך רוזנשטיין משנחאי, בן לז'ניה ופדי רוזנשטיין, ניר - נכדם, נישא ב-19 באוקטובר בתל-אביב.

איגוד יוצאי סין מברך את משפחת רוזנשטיין לרגל המאורע המשמח ומאחל להם בריאות, אושר והצלחה עד 120!

פרנסיס גרינברג - בת 90

לידידתנו משנחאי פרנסיס גרינברג, יו"ר האגודה בניו-יורק, מלאו 90 שנה.

מזה עשרים שנה היא עומדת בראש אגודת יוצאי סין בניו-יורק ועוסקת בעבודה הקהילתית גם בקרב אגודות יהודיות שונות.

רפי גיזנברג בחרבין

רפי, בן של יוצאי סין, נתן ולידיה גיזנברג ז"ל, המתגורר בישראל, ביקר בחרבין ושלח לנו תמונות שצילם בעת ביקורו בספטמבר 2007.

רפי ליד ביה"כ החדש בחרבין

עם חברי המכון ללימודי היסטוריה של יהודי חרבין משמאל לימין: סבטלנה, רפי וקריסטי

באיגוד יוצאי סין

יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין ונגע בקצרה בהיסטוריה של יהודי חרבין ושנחאי. הוא סיפר גם על כך, שהיום נשמר העבר היהודי באותן ערים. רון וינרמן הציג בפני הבאים את תכנית הטיול.

פרופסור יזומי סטו ב"בית פונבה"

פרופ' יזומי סטו מטוקיו ביקרה ב"בית פונבה" ב-12 באוגוסט. היא לקחה חלק בפגישת יום א' הקבועה ושוחחה עם תדי קאופמן. פרופ' יזומי סטו - ידידה ותיקה של איגוד יוצאי סין ויוצאי סין בישראל, ביניהם ידידים הקרובים לה ביותר. ת. קאופמן קיבל בחמימות את האורחת וציין את תרומתה הנדיבה לטובת הקרן לעזרה סוציאלית של איגוד יוצאי סין.

שגריר ישראל מבקר בחרבין

שגרירה החדש של ישראל בסין מר עמוס נדאי, ביקר בחרבין. הוא שהה בעיר יומיים, בין ה-18-19 בספטמבר, ופגש את ראש עיריית חרבין. בין ה-19 ל-25 בספטמבר התקיימה בחרבין תערוכת "תרבות עתיקה, ידידות עכשווית" ושופתות בעתיד". התערוכה מציגה את היחסים בין סין לישראל.

תרומתה הנדיבה של שרה אומנסקי

שרה אומנסקי, אלמנתו של ידידנו מחרבין גריאומנסקי, תרמה בנדביות סכום של 1000 שקלים לקרן מלגות לזכר בעלה המנוח. איגוד יוצאי סין מודה לשרה על תרומתה הנדיבה ומאחל לה ולמשפחתה בריאות והצלחה.

ראיון של ת. קאופמן לסוכנות הסינית - סינחואה

ת. קאופמן העניק ראיון לכתב הראשי של הסוכנות הסינית סינחואה בירושלים מר צואן סיאנאן. השאלות שהוצגו, התייחסו לעבודת איגוד יוצאי סין, יחסי ישראל-סין ומצבה המדיני של סין. הראיון ארך כשעה וחצי.

פגישה ב"בית פונבה" עם תיירים לקראת נסיעתם לסין

ב-17 בספטמבר, ב"בית-פונבה" התקיימה פגישה עם חברי איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין, אשר התארגנו למסע תיירותי בסין, הטיול נקבע ל-5 באוקטובר. הטיול אורגן על ידי חברת התיירות "איסתא". בראש קבוצה בת 12 איש עמד רוני וינרמן. התיירים - ילידי חרבין, שנחאי וטינצזין וילדיהם. ת. קאופמן סיפר לקבוצה על עבודת איגוד

נציגי חברת תיירות סינית מבקרים ב"בית פונבה"

ב-13 באוגוסט ב"בית פונבה" ביקרו נציגים של חברת תיירות מובילה בסין East-West "international Travel" מביג'ין. המנהל הראשי של החברה סטיב סיו ומנהלת המחלקה לעסקים בינלאומיים גב' קרי יו נפגשו עם ת. קאופמן, י. קליין ור. וינרמן. החברה הסינית מציעה שורה של סיורי תיירות בעקבות יהודי סין, כולל חרבין, טינצזין, קאי-פנג ושנחאי וכמו כן מתכננת הסכמי תיירות משותפים לפיתוח תיירות סינית בישראל.

בתמונה מימין לשמאל: רון וינרמן, תדי קאופמן, גב' קרי יו, מר סטיב סיוא ויוסי קליין

עיתונאי בכיר של הסוכנות "סינחואה" בבילין מר חואן סיאונן בעת ביקור בבית פונבה ופגישתו עם מר תדי קאופמן

תערוכת תמונות של רות שני

ב-28 ביוני ברמת-השרון נפתחה תערוכתה של הציירת רות שני, ידידתנו משנחאי (הונקיו). יש לציין, שבאותו חודש התקיימו שתי תערוכות של הציירת - בביג'ין ובחרבין, ונחלו הצלחה מרובה.

ההנהלה של איגוד יוצאי סין בישראל מתכבדת להזמין את יוצאי סין בישראל

למפגש המסורתי של יוצאי סין

וטקס חלוקת מלגות לסטודנטים

האירוע יתקיים ביום ג' נר שמיני של חנוכה

11 בדצמבר 2007

בבית עובדי העירייה רח' פומבדיתא 4 תל אביב

הדלתות תיפתחנה בשעה 16:00 למפגש חברים וכיבוד קל

דלתות האולם תינעלנה בשעה 17:45 לפתיחת הטקס

אנשים נפלאים מהקהילה היהודית בשנחאי הישנה

פרופסור ס'ו בוצ'ן, מרוסית יהודית סנדל

פרופסור ס'ו בוצ'ן פרסם מאמרים רבים הנוגעים להיסטוריה של היהודים בסין ועל הצלת פליטים מגרמניה ואוסטריה, אשר מצאו מקלט בשנחאי בתקופת מלחמת העולם השנייה.

שנות ילדותי עברו עלי בבית הספר ובאוניברסיטה בשנחאי בזמן המלחמה עם יפן. כבר אז, ידעתי על עלייתו של היטלר לשלטון. ידעתי על אנשלוס - סיפוחה של אוסטריה לרייך השלישי במרץ 1938 ועל בריחת היהודים מהארצות הכבושות של אירופה. חלקם מצאו את עצמם בשנחאי וביניהם מוסיקאים נפלאים, שחקנים, רופאים, ארכיטקטים ומורים.

עם ידידי נהגתי ללכת לתיאטרון "לייסאום" לקונצרטים בהם השתתפו מוסיקאים פליטים, ראיתי תמונות של ציירים שהוצגו למכירה. ביקרנו בבתי קפה וינאים, שם הגישו קפה עם עוגות נפלאות, שמענו וולסים בבצוע אנסמבל קאמרי יהודי. רכשתי ספרים של סופרים זרים ותקליטים ישנים.

כאשר נפתחה החזית הפסיפית והיפנים כבשו את שנחאי, הושמו אזרחי ארה"ב ובריטניה במעצר במחנות עד לסיום הפעילות המלחמתית. את הפליטים היהודים, הושיבו היפנים בגטו באזור הונקיו. לאחר כניעתה של יפן יצאו היהודים משנחאי לארה"ב, קנדה וארצות אחרות.

באותן שנים כבר עבדתי באזורים משוחררים בחבל צ'יאנסו. שם לראשונה שמעתי על רופא מאוסטריה, שהתגורר בשנחאי. בשנת 1941 החל יעקב רוזנפלד, לטפל בלוחמים הפצועים של הצבא הסיני ובחולים מקומיים. על פי המלצת מפקד הצבא צ'ן אי הפך הרופא רוזנפלד לחבר במפלגה הקומוניסטית של סין.

החיים אילצו אותי שוב להיזכר ביהודי שנחאי, כאשר ב-1969 הגעתי למערב גרמניה כעיתונאי. בין הרפובליקה הסינית העממית ובין גרמניה היו יחסים דיפלומטיים, ואני הפכתי לשגריר סין בגרמניה. כך קבלתי אפשרות לבקר באזורים בהם היו מחנות השמדה ולחוות את הטרגדיה האיזומה שפקדה את העם היהודי.

ב-1980 התמניתי לשגריר הרפובליקה הסינית העממית באוסטריה והייתי השגריר הסיני השלישי בוניה. לקבלת הפנים עם תחילת שירותי, הודיעו

לי שיהיו נוכחים בטכס מספר משפחות מהפליטים היהודים, אשר מצאו מקלט בשנחאי בתקופת המלחמה. הכרנו, וכך נודע לי, שחלקם נישאו לנשים סיניות, אשר על אף מגוריהם באירופה המשיכו להתלבש על פי אופנת הימים ההם, כאשר התגוררו בשנחאי. אנשים אלו ונשותיהם בקרו אותי תכופות. בכל אותן שנים, שמרו הפליטים היהודיים בליבם רגש של תודה עמוקה וכבוד לעיר שנחאי ותושביה. הם ראו עצמם כתושבי שנחאי. האנשים לא היו צעירים, רבים מהם פרשו מעבודתם וחיו בצניעות. יתר על כן, הם הזמינו אותי ואת רעייתי לעתים לפיקניק, לארוחת ערב, ולביקור בביתם.

מאוחר יותר נודע לי, שכאשר וינה הייתה בידי הנאצים, מר חו פנשן, שימש באותו זמן כשגריר סין באוסטריה והבין את עוצמת הסכנה הנשקפת ליהודים האוסטרים מצד הנאצים, העניק להם אשרות יציאה לשנחאי, ללא קבלת רשות מהשלטונות הסיניים. הוא הצליח לחלק קרוב לאלפים אשרות יציאה ולהציל ממוות בטוח אנשים רבים. על כך כתבתי מספר מאמרים שפורסמו בעיתונות בשנחאי. כמו כן הכרתי את הפרופסור ס'ו בוצ'ן.

שנים רבות אסף הפרופסור ס'ו בוצ'ן חומר על חיי הפליטים היהודיים בשנחאי, מסמכים וצילומים. הוא ביקר בישראל, אוסטריה, אנגליה, ארה"ב וקנדה תוך חיפוש אחר הפליטים שהתגוררו בשנחאי. לעתים נפגש עם צאצאיהם וקרוביהם. הוא חקר את תנאי חייהם בשנחאי. לאחר מחקר שיטתי פרסם פרופסור ס'ו בוצ'ן שורה של מאמרים, אשר קובצו יחדיו עבור קוראים סיניים ויהודים על מנת לקבל תמונה ברורה ואמיתית על חייהם ופעילותם של היהודים שהתגוררו בשנחאי בזמן המלחמה, על ידידות והבנה בין סינים ליהודים, על סבל משותף. הדור הצעיר חייב לדעת את המירב על שנות האימה שעברו אבותיהם, כדי שהזוועה לא תשוב בשנית. ואן שו, שגריר לשעבר של הרפובליקה הסינית העממית בגרמניה ובאוסטריה.

הקדמת המחבר

ההיסטוריה של היהודים בסין, במיוחד של הפליטים מאוסטריה וגרמניה, אשר מצאו מקלט בשנחאי בתקופת מלחמת העולם השנייה, מעוררת בזמננו עניין מיוחד

אצל חוקרים ובקהל הרחב. ספרים רבים ופרסומים שונים הופיעו בנושא שהותם של היהודים בשנחאי, אך אין בהם די כדי לשפוך אור על השפעת היהודים בפיתוח החיים התרבותיים בעיר. הם הותירו אחריהם מטען פורה ויסודי בחיים המוסיקליים, בתיאטרון ובקולנוע, בחינוך, ברפואה ובארכיטקטורה. התרבות הסינית והיהודית קיימות למעלה מחמשת אלפים שנה. שני העמים העתיקים מוקירים ערכים משותפים: שאיפה להשכלה, כבוד לעבר, קשרים משפחתיים חזקים. לאורך ההיסטוריה עמדו שני העמים בפני פלישת זרים, דיכוי ועריצות, חייהם עמדו בפני נסיונות קשים. במשך אלפיים שנה היה העם היהודי משולל מולדת ונאלץ לנדוד בין ארצות זרות, ובשנות מלחמת העולם השנייה הקהילה היהודית באירופה כמעט והושמדה כליל על ידי הנאצים. רק ב-1948 קיבלו היהודים את מולדתם בחזרה. העם הסיני, אמנם נמצא כל הזמן על אדמתו, אך סבל מדיכוי מצד זרים, שמהם השתחרר רק ב-1949 עם הקמת הרפובליקה הסינית העממית.

התחלתי לחקור את תרומת היהודים בחיי התרבות בסין לפני למעלה מעשרים שנה. באותו זמן, כל היהודים שהתגוררו בסין, עזבו מזמן את הערים, ביניהם את שנחאי, והתפזרו על פני ארצות תבל, הסינים שהכירו אותם או נפגשו עימם כבר היו אנשים זקנים. על כן, נאלצתי כדבר ראשון לחפש עדי ראיה לאירועים, לרשום את זיכרונותיהם, לראיין אותם. חברתי לכל הסימפוזיונים והכנסים שהוקדשו להיסטוריה של יהודי שנחאי, בסין ומחוצה לה. ביקרתי בישראל ואוסטריה, ועם מדענים החוקרים את ההיסטוריה של יהודי סין.

לצערי, התפתחה אצלי מחלת עיניים, ולמעשה איבדתי את ראייתי. כאן באו לעזרתי ההיסטוריון הסיני העתיק, צ'ז'או ציוצ'אי, הומרוס, המשורר ג'ון מילטון ומדען סיני צ'ן אינסקו, אשר גם בהיותם עיוורים, המשיכו בעבודתם. גברתי על כל הקשיים וסיימתי את כתיבת ספרי.

בספר יש פרק המוקדש לאלברט איינשטיין, אף על פי שהמדען הגדול מעולם לא התגורר בשנחאי. איינשטיין ביקר בסין פעמיים, אך התיאוריה שלו השפיע רבות על פיתוח

הפיסיקה בארצנו. מדעני הפיסיקה הסיניים, צ'ז'אן מין, צון דאולי, סמואל צ'או צ'ונצין זכו בפרס נובל, ואילו מדענים סינים רבים ומהנדסים השתתפו ביצירת נשק גרעיני ובניית לווניום.

כאשר החלו בסין רפורמות פוליטיות, שוב החלו להגיע לארץ יהודים מארצות שונות, על מנת להשתתף בפיתוחה של שנחאי. ידועה במיוחד פעילותה של חברה בשנחאי ליצור זכוכית ובורסת היהלומים.

מקרב לב אני מודה לשגריר לשעבר של הרפובליקה הסינית העממית בגרמניה ובאוסטריה מרן שו וליו"ר איגוד יוצאי סין בישראל מר תדי קאופמן על ההקדמה לספר זה. כמו כן, שלוחות תודותי לרעיית צ'ז'אן פן, אשר אהבתה ותמיכתה איפשרו לי לסיים את העבודה בכתבת הספר ולהפוך את החלום למציאות. כמו כן, אני מודה להוצאה לאור של האקדמיה בשנחאי למדעי החברה על העזרה בהוצאת הספר.

סיו בוצן.

איסק יוסיפוביץ' שרשבסקי, מייסד הקולג' "סנט ג'ון" ומתרגם התנ"ך

שרשבסקי סמואל איסק (1831-1906) נולד בליטא בעיר טאורגן למשפחה יהודית. ב-1854 נסע לארה"ב ולמד בניו-יורק בסמינר דתי. עם סיום לימודיו ב-1859, הגיע לשנחאי. לאחר שנתיים עבר לפקין ושם התגרר 13 שנה, מ-1875-1862.

ב-1867 ביקר שרשבסקי בקאי-פנג. הוא קבע, שמהקהילה היהודית נותרו לא יותר מ-200-300 משפחות, אשר ניסו לשמר חלק מהמסורת, אך היו מנותקים לחלוטין מהדת, התבוללו בנישואי תערובת עם האוכלוסייה המקומית, ובחציצנותם לא נבדלו מהמקומיים. ב-1877 התמנה שרשבסקי לראש הכנסייה האפיסקופלית בסין. מהאמצעים הכספיים שקיבל מארה"ב, נרכשה קרקע במערבה של שנחאי באזור ג'ייספילד, וב-1879 הקים שרשבסקי קולג' "סנט ג'ון" ובית ספר לבנות "סנט מרי".

שרשבסקי שלט ב-13 שפות, בהן סינית, מונגולית, יוונית ועברית. בפקין סיים את עבודתו על מילון של השפה המונגולית, ובשנחאי למד את השפה הסינית הקלאסית, שפת הפקידים ואת הניב העירוני. אך תרומתו העיקרית הייתה תרגום התנ"ך לסינית. ב-1881 לאחר מחלה קשה לקה בשיתוק בשתי ידיו, אך בעזרת מכונת כתיבה הצליח לסיים את עבודתו. הוא נהג לעבוד שבע שעות ביום במשך שבע שנים. הספר יצא לאור ב-1902. עם הזמן הקולג' "סנט ג'ון" קיבל מעמד אוניברסיטאי וכיום הוא אחד המוסדות להשכלה גבוהה מהמובילים בשנחאי. בוגרי האוניברסיטה הידועים הם: ראש ממשלת סין הישנה ט. סון (סון צזבאן), שגריר סין בארה"ב ובבריטניה ו. ולינגטון

(קו וייצ'ונג), מייסד המכון לרפואה בשנחאי יאן פוצ'ין, סגן-נשיא הרפובליקה הסינית העממית צ'ז'ון איצ'ן. בין הבוגרים היהודיים: צילה נירים, אברם פרדקין, אלכס כצנלסון - המתגררים היום בישראל, ודורה וג'ו ויינר מארה"ב.

ביקור אלברט איינשטיין בשנחאי 1922-ב

לפני 85 שנה, בשלהי 1922, ביקרו אלברט איינשטיין (1879-1955) ורעייתו פעמיים בסין: לראשונה בדרך ליפן, שם הוזמן להרצות, ובדרך חזרה לאירופה. בזמן בקורו של איינשטיין בשנחאי קיבל הודעה מנציג שווייץ על זכיותו בפרס נובל בפיסיקה וזכה לברכות ממדענים סיניים. על פי בקשת אינטלקטואלים סיניים השתתף בערב, שאורגן לכבודו, וכן באופרה סינית. באולם העירייה של שנחאי הרצה איינשטיין על תורת היחסות. כמו כן השתתף בקבלת פנים שנערכה לכבודו על ידי הקהילה היהודית בשנחאי בגינתו המפוארת של מר גתון ברוי-דומר. בדברו על בניית האוניברסיטה בירושלים, הדגיש, שמוסד זה להשכלה גבוהה יהיה מרכז יהודי מדעי.

ביקורו של איינשטיין בשנחאי השפיע רבות על פתוח הפיסיקה בסין. ב-1957 פיסיקאים סיניים, שקיבלו את השכלתם בסין ומאוחר יותר עבדו בארה"ב, צ'ז'ן מין, צון דאולי, סמואל צ'או צ'ונצין קבלו פרס נובל, ומדענים ומהנדסים רבים השתתפו בפתוח הגרעין בסין ובבניית לווניו כדור הארץ.

אריגו פואה והחיים המוסיקליים בשנחאי

אריגו פואה (1900-1981) היה יליד איטליה. ב-1918 סיים פואה בהצטיינות את לימודיו בקונסרבטוריון במילנו וב-1921 הוזמן על ידי המנצח האיטלקי מריו פאסי שניצח באותו זמן על התזמורת של עיריית שנחאי. הוא קיבל את תפקיד הכנר הראשון בתזמורת, מאוחר יותר היה למנצח שני ולבסוף למנצח ראשי. התזמורת שנוסדה ב-1879 זכתה לפופולריות רבה והפכה לאחת התזמורות הסימפוניות הידועות של המזרח הרחוק. הודות למאמציהם של מריו פאסי ולאריגו פואה התרחבה תכניתה של התזמורת. ביצועם כלל מוסיקה של בך והנדל, מוסורגסקי וסטרווינסקי, ריכרד שטראוס ודה-פליה. עם התזמורת של שנחאי הופיעו מוסיקאים בעלי שם כמו: ז'ק טיבו, פיאטיגורסקי ואחרים. פואה עבד גם עם מקהלה, אשר הופיעה במשך שלושים שנה כשהיא מבצעת מוסיקה של באך, הנדל, היידן. היום זהו המפעל המוסיקלי השיטופי הוותיק ביותר בסין - התזמורת הסימפונית של שנחאי.

ב-1927 נפתח בשנחאי הקונסרבטוריון הלאומי (היום זהו קונסרבטוריון מוסיקלי

של שנחאי), ופואה היה אחד הפרופסורים הראשונים שעמד בראש מחלקת כלי המיתר. היה זה המוסד המוסיקלי הראשון בסין. פואה לימד בקונסרבטוריון במשך עשרים שנה. רבים מתלמידיו הסיניים נעשו עם הזמן למוסיקאים מקצועיים, שמות רבים מהם ידועים בחוגי המוסיקה. הקונסרבטוריון והתזמורת היו ונשארו עד היום לשני המכונים המוסיקליים החשובים ביותר בשנחאי.

ב-1952 נסע פואה להונג-קונג, שם קיבל תפקיד של מנצח בתזמורת סינית-בריטית, שהפכה עם הזמן לתזמורת הפילהרמונית של הונג-קונג, כמו כן לימד באקדמיה למוסיקה בהונג-קונג. באותה שנה, זכה בכוכב הסולידריות מטעם הממשלה האיטלקית על עבודתו היצירתית והפורייה, וכן על פעילותו בשטח ההוראה המוסיקלית, וב-1960 קיבל גם תואר כבוד.

אהרון אבשלומוב והמוסיקה הסינית העממית

אהרון אבשלומוב (1894-1956) נולד למשפחה רוסית-יהודית במזרח הרחוק, בעיר ניקולייבסק-נה-אמור אשר בסיביר, במקום בו נשפך נהר האמור לים האוחוצק. ב-1850 השתלטו הרוסים על האזור. ב-1860 חתם הקיסר הסיני על הסכם בפקין בו הוא מוסר את השטח לצאר הרוסי.

בתקופת ילדותו של אהרון, האוכלוסייה בניקולייבסק כללה סינים רבים, בהם חנויות סיניות, מסעדות ותיאטראות. אחד העובדים של האב עסק בטפול באהרון הקטן. לעתים קרובות היה לוקח את הילד לתיאטרון סיני, או לאופרה הסינית, כך הכיר הילד את המוסיקה העממית, אגדות וספורי עם. אהרון הוקסם מהאופרה הסינית. הוא חש בסגנון המיוחד המאחד בקרבו תנועה, משחק, הבעות פנים ושירה, ריקוד וליווי של תזמורת והופך הכל למקשה אחת. אמנם הוא ראה, שהמוסיקה של האופרה עשירה וצבעונית, אך לעתים נדמה שהצלילים צורמים, לא נעימים, מעייפים והמוסיקה חוזרת שוב ושוב על לחנים פשוטים. הוא הצטער, שהאוצר המוסיקלי העצום נחבא בתוך הפולקלור הסיני ונותר בשיממונו. מאוחר יותר החליט להקדיש את חייו להפצת המוסיקה הסינית.

עם סיום לימודיו בתיכון, אהרון אבשלומוב למד מוסיקה בקונסרבטוריון בציריך, וב-1918 הגיע לסיין, חי בצ'ינדאו, טינצ'ין ופקין. ב-1924 התקיימה הפרמיירה של האופרה הראשונה של אבשלומוב בנושא סיני "קואן איין" ("אלת הרחמים"). שנה מאוחר יותר הוצגה האופרה בפורטלנד שבארה"ב (מדינת אורגון).

ב-1932 הגיע אבשלומוב לשנחאי, באותה עת הייתה למוסיקה המערבית השפעה רבה והתפתחה תנועה תרבותית חדשה. הוא הכיר מוסיקאים סיניים רבים, ביניהם נה

אר, סי סינחאי, חואן צזה, ליו צזה וחו לוטין, כמו כן פגש במחברים, בממאים ובשחקנים. המלחין נה אר היה מחבר של "מרש המתנדבים", אשר הפך עם הזמן להמנון של הרפובליקה הסינית העממית. את התזמור הראשוני לשיר עשה אבשלומוב.

ב-1932 נה אר נוכח בפרמיירה של הפואמה הסימפונית של אבשלומוב "שדרות פקין" (Peiping Hutungs) - התגלמות מוסיקלית לחיים האיטיים וחסרי הדאגה של העיר העתיקה. הפרמיירה האמריקנית של היצירה הייתה ב-1935 בבצוע התזמורת הסימפונית של פילדלפיה תחת שרביטו של לאופולד סטוקובסקי.

הדרמה המוסיקלית "החומה האדירה" (או "מן צ'ינז'ו", נקראה כך על שם הגיבורה) - הייתה שיא ביצירתו המוסיקלית של אבשלומוב. ביסוד האופרה סיפורה הטרגי של הגיבורה מן צ'ינז'ו בתקופת שושלת צ'ין (206-221 לפנה"ס). האופרה עלתה על הבמה בשנחאי בנובמבר 1945 וזכתה להכרה לאומית ולשבחים. מפקד הצבא האמריקני, אלוף משנה אלברט אודמאיי, הציג לאבשלומוב להביא את האופרה לארה"ב. עוד שתי הופעות של האופרה התקיימו במרץ 1946 תחת חסותה של גב' סון צ'ינלין, אלמנתו של דוקטור סון יט-סו. מאוחר יותר הוצגה האופרה בננקין, כאשר באחת ההופעות נוכח הגנרל ג'ורג' מרשל ושגריר ארה"ב לייטון סטיוארט.

אבשלומוב כבר היה בארה"ב, כאשר החל בהכנות להצגת האופרה "החומה האדירה", אך מלחמת האזרחים שפרצה בסין ב-1946 הפריעה לו לשוב לשנחאי. אבשלומוב נאלץ להישאר בארה"ב.

תרומתו של אלפרד ויטנברג בהתפסטות המוסיקה המערבית בשנחאי

אלפרד ויטנברג (1880-1952) מוסיקאי מחונן, נולד בעיר הפולנית ברסלאו (היום ורצלב). קיבל את השכלתו המוסיקלית באקדמיה בברלין (Konigslische Musikademie) וניגן בתזמורת של האקדמיה בין הכנרים הראשונים, וכן בהרכב טריו עם הפסנתרן ארתור שנבל, שהיה פסנתרן ידוע בביצועיו את הסונטות של בטהובן, אליהם הצטרף הכנר ההולנדי אנטון הקינג. ויטנברג היה אחד התלמידים המצטיינים של הכנר הידוע יוסף יואכים, ונגינתו הצטיינה בצליל צלול ומיוחד.

ויטנברג הגיע מגרמניה לשנחאי ב-25 לפברואר 1939 והחל ללמד בקונסרבטוריון, בכיתות למוד לכינור ולפסנתר, ובמתן שיעורים פרטיים. נגינתו הוירטואוזית, זיכרונות הבלתי רגיל ובקיאותו המוסיקלית הביאו לפרסומו. הוא היה מסוגל להדגים סגנונות נגינה שונים כמו של פריץ קרייטלר, מישה אלמן, אפרים צימבליסט, יוסף ציגטרי,

ישה חפץ, נתן מילשטיין, ברונסלב הוברמן, אשר פרשו כל אחד בתורו יצירה מוסיקלית אחרת. באותן שנים, מוסיקה מערבית בשנחאי התקיימה בדוחק, הדגמותיו של ויטנברג הרחיבו את אופקיהם של תלמידיו, ורבים מהם הפכו לכנרים ידועים.

להבדיל מתלמידיו הסיניים, אשר העריצו את מורם והיו מוכנים לפתוח את ביתם לכבודו, נאלץ המוסיקאי הדגול לסבול מהתעללות מצד היפני גואי, שהיה מפקד גטו הונקיו (ממאי 1943 עד אוגוסט 1945) שם התגוררו הפליטים היהודיים. הוא היה כנר חובב, ודרש שויטנברג ילווה אותו בנגינתו תוך איזמים. משהסתיימה מלחמת העולם השנייה, ידידי ויטנברג, ארתור שנבל ואפרים צימבליסט הזמינו אותו ללמד בארה"ב, אך לא היו לו כוחות נפש לעבור למדינה אחרת ולהתחיל לעבוד במקום חדש. על כן העדיף להישאר בשנחאי שם נפטר ב-1952.

תלמידיו הסיניים של ויטנברג שומרים בקנאות על זכרו של מורם הנערץ.

פעילותו הפדגוגית של וולפגנג פרנקל

וולפגנג פרנקל (1897-1983) למד לנגן על כינור ופסנתר, ותיאוריית המוסיקה בקונסרבטוריון בברלין (Klindworth-Scharwenka). כמו כן קיבל תואר במשפטים ושימש כשופט עד למעצרו במחנה ריכוז.

ב-1939 שוחרר וברח מגרמניה לשנחאי. כאן ניגן בתזמורת העירונית ולימד בקונסרבטוריון הלאומי. בתזמורת ניגן בקבוצת הכנרים הראשונים, ובמידת הצורך היה מסוגל להחליף כל אחד מקבוצת נגני כלי המיתר. הוא ניחן בזיכרון מופלא ובבקיאות מוסיקלית אדירה. בקשר לכך, ניזכר במקרה של הכנרית לאונורה אולסבי שעמדה לנגן את הקונצ'רטו השלישי לכינור של מוצרט, וכאן התברר שהיו בידיה תווים של הפסנתר בלבד. פרנקל, שמך על זכרונו, כתב לה את התווים על תפקיד הכינור. מאוחר יותר, כאשר השוואת רישומיו עם המקור, התברר ששתי הגרסאות היו זהות, ורק עם מעט תיקונים.

בקונסרבטוריון המוסיקלי הלאומי העביר פרנקל שיעורים בקומפוזיציה, בהרמוניה ובקונטרפונקט. בזכותו הכירו תלמידיו טכניקות הלחנה חדשניות, שהתקבלו בבית הספר למוסיקה בוניה בניהולו של ארנולד שיינברג, ותיאוריית הקונטרפונקט של ארנסט קורט. בדרך זו הכיר להם את הריאליזם שלא היה ידוע להם עד כה. תלמידיו דין שנדי, סון טון, צו צוסיאן נעשו עם הזמן למלחינים סיניים ידועים. בשנחאי המשיך פרנקל לעבוד על ספר, שהחל לכתוב עוד ב-1930 בגרמניה. הנאצים אסרו עליו להוציא את הספר לאור. בשנחאי הלחין פרנקל יצירה מוסיקלית למצו-סופרן בלווי תזמורת בניו שאים סיניים עתיקים העוסקים

באביב בתקופת שושלות טאן וסון. כמו כן ניצח על תזמורת בה ניגנו מוסיקאים סיניים צעירים בראשותו של לי דלון, אשר עם הזמן הפך למנצח התזמורת הפילהרמונית בסין החדשה.

ב-1947 וולפגנג פרנקל לימד זמן מה בקונסרבטוריון בננקין. באותה שנה נסע לארה"ב והתיישב בלוס-אנג'לס שם המשיך להלחין יצירות חדשות. "סימפוניית המשלים" שהלחין זכתה בפרס הראשון בתחרות הבינלאומית במילנו.

רישומיו של הצייר פרידריך שיף

פרידריך שיף (1908-1968) נולד במשפחת צייר. אביו, צייר אוסטרי ידוע, זכה בכבוד לצייר דיוקנו של הקיסר האוסטרי. פרידריך למד ציור יחד עם ציירים ידועים כמו דחאור וינוגוירט במכללה לציור ופסול. רישומיו והקריקטורות שלו לעיתונאות היוניאית זכו לפופולריות רבה.

הוא הגיע לשנחאי ב-1930 דרך רוסיה ברכבת הטרנס-סיבירית. במהרה אימץ את האופי ותווי הפנים של הסינים והחל לעשות רישומים מתוך חייהם של האנשים הסובבים אותו. בשנחאי לימד במועדון הציירים. ב-1933 נסע לגרמניה וערך תערוכה של רישומיו בנושאים סיניים. ב-1934 שב לסין ובעזרתה של גב' אלן טורבק הוציא לאור בפקין אלבום של עבודותיו.

שיף היה ידוע לא רק בוניה. ציוריו ובהם הקריקטורות הופיעו תדיר לא רק בעיתונות היוניאית, אלא גם על דפי עיתונות בשפה האנגלית אשר יצאו לאור בסין. "North China Daily News", "Shanghai Evening Post", "Peking Chronicle", "Tientsin Times". על פי הזמנה של "Peking Chronicle" צייר שיף דיוקן של מדען ידוע בשם גו שי, וכן דיוקנו של מנהל המוזיאון המלכותי מא חאן, גנרל חה אינצ'ין, שגריר ארצות מערביות בסין, ביניהם שגריר בריטניה - אלכסנדר כדוגן, והשגריר הגרמני - אוסקר טראוטמן. הוצאה הבריטית "קלי ואולש" בשנחאי הוציאה לאור לקראת חג המולד סדרה של ששה מציוריו של שיף בנושאים סיניים: "ריקשה", "אדם ועגלה", "ספר", "מגיד עתידות", "נערה-אקרוט", "מסעדה על גלגלים". בסדרה נוספת יצאו לאור ציורים נוספים: "איכר זקן, "קולי" (פועל פשוט), "ציור עני", "נערה מהרחוב". כך המחיש את החיים בסין הישנה.

פרידריך שיף עבד בשנחאי 16 שנה, מאוחר יותר נסע לארגנטינה. ב-1954 שב לוינה, שם נפטר ב-1968.

הרחובות הישנים של שנחאי בגילופיו של דוד בלוך

הצייר הגרמני דוד לודביג בלוך (-2002) נולד בבווריה בעיר פלוס למשפחה יהודית. הוריו נפטרו והוא עדיין רך לימים

וסבתו גידלה אותו. מאחר והיה חרש מילדות, החל בלוך לגלות את הציור בעודו ילד. הוא החל לעבוד כעוזר לצייר בבית חרושת לתעשיית חרסניה, למד באקדמיה העירונית לציור במינכן, אך לאחר ליל הבדולח, ב-10 בנובמבר 1938 גורש מהאקדמיה ומצא עצמו במחנה דכאו. בעזרת אחיו, שהתגורר באותו זמן בארה"ב, הצליח להשתחרר מהמחנה ולנסוע במאי 1940 לשנחאי, שם נשאר במשך תשע השנים הבאות.

בשנחאי התלהב מגילוף על עץ, ובגילופיו המחיש את חיי הרחוב של שנחאי. בלוך היה חבר באקדמיה לאמנות בשנחאי, והציג את עבודותיו בתערוכות שונות. ב-1942 יצא לאור אלבום "ריקשה", ובו 60 גילופים. הוא התחתן בשנחאי עם סינית בשם לילי, שגם היא הייתה חרשת מילדות. ב-1949 משפחת בלוך הגיעה לניו-יורק ולהם שני ילדים. אחד מהם - מוסיקאי, והשני - רופא נשים.

בארה"ב המשיך דוד בלוך לעבוד. בתקופה שבין 1975 עד 2001 ערך שמונה תערוכות, בהם במכון לאו בק בניו יורק ב-1996 ובגלריה לאומית לאמנות בווינגטון ב-2001. הוא נכח בארוחת ערב לרגל הכרתו של לינדון ג'ונסון לנשיא. בגרמניה הוצגו עשר תערוכות של בלוך: הראשונה - עוד ב-1933, ממש עם עליית הנאצים לשלטון, האחרונה - ב-2002 נערכה במוזיאון של מחנה דכאו לאחר מותו.

ב-1996 ביקר בלוך בשנחאי עם בנו ופגש בידידים ותיקים. רעייתו לילי נפטרה שנה לפני נסיעתו. ב-1997 יצא לאור האלבום "גילופי העץ של דוד בלוך, שנחאי - 1949-1940" ובהם 300 גילופים המוקדשים לחיי הרחוב בסין הישנה, במיוחד בשנחאי ובהם תמונות, שאפילו זקני העיר אינם זוכרים. את עבודתו האמנותית של בלוך יש לראות לא רק מתוך נקודת ראות אופיינית לחיים הישנים בסין, אלא כתשקיף על הסובב את היהודים הנמצאים לאחר גרוש.

באוקטובר 2001 פנה בלוך במכתב מניו יורק לשנחאי, שם ביטא את חששותיו בקשר לבניית גשר דרך הנהר חואו-פו על שטח בעל זיכיון צרפתי. היה זה המכתב האחרון, ב-2002 הלך בלוך לעולמו, שלוש שנים לפני מלאות לו מאה.

במאי ומפיק סרטים יעקב פלק וסרטו "ילדי העולם"

במאי הסרטים האוסטרי יעקב פלק (1950-1881) ורעייתו לואיזה (1873-1950) הסריטו באוסטריה ובגרמניה למעלה ממאה סרטים. שניהם - ילידי העיר ליון בצרפת, ממשפחות אריסטוקרטיות בעלות רקע ודת שונים: יעקב - יהודי, רעייתו - נוצריה. הם עבדו בחברת "אופה", שם הסריטו באותה תקופה סרטים אילמים. תלמידו המתקדם של פלק היה השחקן המוכשר פול מוני, שעם הזמן הפך לכוכב בהוליווד.

לאחר סיפוחה של אוסטריה לגרמניה ב-1938 מצא עצמו יעקב במחנה דכאו, ומאוחר יותר בבוכנוואלד. כאשר שוחרר, נסע עם לואיזה לשנחאי, שם פגשו את אחד מבמאי הקולנוע הסיניים הידועים פי מו (1906-1956). ביחד הסריטו את הסרט "ילדי העולם". פי מו היה מחבר התסריט והמפיק, בתפקיד ראשי שיחקה השחקנית אין אין. באוקטובר 1941 יצא הסרט "ילדי העולם" למרקע. הוא הוצג בשני בתי קולנוע 90 פעם. היוצרים חלמו לשכפל את הסרט לשפה האנגלית, על מנת להציג אותו באירופה ובארה"ב. הם גם מצאו אדם השולט בשפה האנגלית שהיה בעל קול צלול ונעים, אך המלחמה שיבשה את תכניותיהם. כתוצאה מהכיבוש היפני לא ניתן היה אף לחשוב על פעילות בינלאומית אירופית לא רק לשם הצגת הסרט, אלא גם על הקמת אקדמיה ללמוד הקולנוע הסיני, תכנית שהייתה בגדר חלום. עם מאסרו והוצאתו להורג של ידידה של אין, היא שמה קץ לחייה.

במאי הסרטים יעקב ולואיזה פלק קבלו תמיכה מהבמאי ההוליוודי הידוע ארנסט לוביץ'. מאוחר יותר, כתב דג"י לאייז, מחבר הספר "חוטי חשמל - דיאנאין" המוקדש להיסטוריה של הקולנוע הסיני, שהסרט של המהגרים הגרמנים יעקב ולואיזה פלק, אמנם לא הפך לרב מכר, אך היה אנושי, הטיפי להומניזם, והיה ההפך הגמור לסרטים הריקים מתוכן שהוקרנו באותו זמן בשנחאי. הסרט "ילדי העולם" שצולם על ידי הזוג פלק היה לסרט היחיד שצולם מתחילתו ועד סופו על ידי מפיקים אירופיים תושבי שנחאי. הסרט עוסק בתקופה היסטורית שלפני מלחמת העולם השנייה בשנים 1927 עד 1937 ומסתיים באירועים אמיתיים שהתרחשו בשנחאי ב-1940.

ב-1947 יעקב ולואיזה שבו לוינה ולא הפיקו יותר סרטים עקב גילם.

נצחוננו של העיתונאי הנס שיל

העיתונאי הגרמני הנס שיל (1941-1987) נולד בקרקוב, שהייתה באותו זמן תחת שלטון אוסטרו-הונגרי, למשפחה יהודית. שם משפחתו האמיתי היה היינץ גראוב. בפעילותו הציבורית נבחר הנס שיל כחבר בוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית בגרמניה.

לראשונה מצא עצמו בסין ב-1925, בתקופת ההתנגשות בין שני כוחות: צבא הצפון (חזית משותפת בין המפלגה הסינית הקומוניסטית (ק.פ.ק.) וגווימינדאנג (מפלגה לאומנית) נגד צבא הפיאודלים, אשר נהנו מתמיכת צבא הקיסר. הנס שיל נשלח למחלקה הפוליטית של הצבא בתפקיד עורך ידיעות ונשאר שם עד פרישתו עם התעצמות האגף הלאומני. הוא עזב לשנחאי והיה עד לאכזריות בריטית נגד סינים שהתנגדו לקולוניאליזם בננקין רוד. בשונו לגרמניה הוציא לאור ספר

"מקנטון לשנחאי" בשנת 1928. את מאמריו וכתביו עבור העיתונות הגרמנית, הבריטית והאמריקנית פרסם תחת שם עט אזיאטיקוס או היינץ.

הנס שיל שב לשנחאי ב-1932 ובמהרה ייסד חוג מרכזיסטי שהתמקד בלמוד בעיות בסין ובפוליטיקה עולמית. בין חברי החוג היה הרופא ג'ורג' חתם, לבנוני שהתגורר בארה"ב, וכן מחבר ספרים מניו-זילנד רבי עלי ומחברת אמריקנית אגנס סמדלי. שילי ערך ראיונות עם מאו טצה-טונג ביאניאן, עם צ'או אנלאי ואי טין באנחו, עם ליו שאו-צ'ן, צ'ן אי, סו יוי ביאנצ'ן בצפון צזיאנסו. כולם היו בקבוצת המנהיגים של המפלגה הקומוניסטית הסינית, ואשר עמדו למעשה בראש הצבא.

בספטמבר 1941 שהה שיל בפרובינציית שנדון. הוא היה העיתונאי הזר הראשון שהורשה לשהות בקרבת הארמיה ה-8 בהרי אי מין. ב-29 לספטמבר הגדוד בו שהה נמצא תחת מצור. בקרב עם היפנים נהרגו שומריו של שיל ומדריכו. הוא עצמו נפצע, אך המשיך לירות. באותו קרב ספג שש פציעות מכזורים ונפל כגבור והוא בן 44 בלבד. ב-7 ביולי 1944 במקום בו נפל שיל הוקמה אנדרטה עליה נכתב: "הוא דגל באינטרנציונליזם, נלחם באירופה ובאסיה למען האמת ושפך דמו בקרב נגד הכובשים היפנים".

דוקטור יעקב רוזנפלד - גנרל בצבא השחרור העממי של סין

עם סיום לימודיו באוניברסיטה בוניה, דוקטור יעקב רוזנפלד (1903-1952) ואחותו פתחו מרפאה פרטית. בהיותם יהודים, ובנוסף גם סוציאלי-דמוקרטים, נאסר רוזנפלד ונשלח למחנה ריכוז דכאו, ומאוחר יותר הועבר לבוכנוואלד. עם שחרורו נסע עם אחיו הצעיר יוסף מהמבורג באוגוסט 1939 ומשם הגיעו לשנחאי דרך הים.

בשנחאי פתח דוקטור רוזנפלד מרפאת נשים ואורולוגיה, הרוויח היטב, אך צורת חיים זו לא התאימה לו. הוא חבר לחוג מרכזיסטי, אשר חבריו היו זרים, ובראשם עמד עיתונאי גרמני וכתב ממוצא יהודי הנס שיל. משנדע לו שהארמיה ה-4 ממשיכה במלחמתה נגד היפנים, עזב דוקטור רוזנפלד את שנחאי והצטרף לשורותיה בצפון פרובינציית צזיאנסו, שם החל לרפא פצועים, והגיש עזרה לאוכלוסייה המקומית. הוא אירגן כיתות לימוד כהכנה ללמודי רפואה, כתב תכניות למנתחים, הזמין מכשור רפואי, שהיה חסר בגלל מחסור במתכות והוכן על פי רישומיו מכסף.

עבור עבודתו הבלתי נלאית ועל ארגון המערך הרפואי בצבא, קבל דוקטור רוזנפלד תואר של גנרל. הוא היה מיוזם עם צ'ן אי, ראש העיר הבא של שנחאי ושר החוץ לעתיד של הרפובליקה הסינית העממית, הוא אסף חומר לספרו של ליו שאו-צ'י, הנשיא

לעיתיד של הרפובליקה הסינית העממית. מאוחר יותר הועבר לחטיבה ה-115 של הארמיה ה-8, שנמצאה במחוז שנדון, שם טיפל רוזנפלד בנציב המחוז ליו ז'והואן, אשר סבל ממחלת כליות. בהמשך, הועבר לצפון-מזרח סין, למנצ'וריה, שם עבד עד ליסוד הרפובליקה הסינית העממית ב-1949.

לאחר שרות בן שמונה שנים בצבא השחרור העממי, שב דוקטור יעקב רוזנפלד לאוסטריה תוך כוונה ברורה לכתוב ספר על עבודתו בצבא הסיני, אך כתיבת הספר נדחתה בגלל מלחמת קוריאה. רוזנפלד נסע לאחיו יוסף בישראל, שם נפטר בפתאומיות מהתקף לב ושם גם נקבר.

לאחר כינון היחסים הדיפלומטיים בין ישראל וסין באוקטובר 1993 בעיר ציאניאן אשר בחבל שנדון, הוסר הלוט מעל המצבה של הרופא האינטרנציונליסטי, גנרל יעקב רוזנפלד. בית חולים מקומי קיבל את שמו. גם באוסטריה נתנו כבוד לרוזנפלד. ב-1996 בשנחאי, התקיימה תערוכה שהוקדשה לזכרו, ובאוקטובר 1999 בתל-אביב, במוזיאון בית התפוצות נפתחה תערוכה לזכר דוקטור רוזנפלד אשר הוצגה במשך שלושה חודשים.

כיום, שמו של יעקב רוזנפלד מהווה סמל ליחסי הידידות בין סין, ישראל ואוסטריה.

תרומתו של רודולף שומן לארכיטקטורה של שנחאי בשנים 1923-1934

רודולף שומן (1892-1982) נולד בווינה למשפחה דתית יהודית. שם המשפחה היה שלזינגר, וכשהיה בן חמש עברה המשפחה לבודפשט ושינתה את שמה להונגרית - סומין. בילדותו למד לנגן על כינור. ב-1914 סיים שומן את הטכניון בבודפשט והחל לעבוד בהנדסת בניין, אך בערב המשיך בלימודיו בבית ספר לאמנות.

במלחמת העולם הראשונה, והוא בן 22 נקרא לצבא האוסטרו-הונגרי. סגן שומן נפל בשבי הרוסי ומצא עצמו בהתחלה בחלק האירופי של רוסיה ומאוחר יותר בסיביר. כקצין, לא אולץ לעבוד בעבודה גופנית אך קיבל אפשרות ללמוד את השפה הרוסית ולקרוא ספרות רוסית קלאסית. לאחר המהפכה החלו להחזיר את השבויים בחזרה לארצם, אך שומן נסע דרך מונגוליה לחרבין, וכאן בין השנים 1919 עד 1923 עבד כארכיטקט, בנה את בית הספר היהודי "תלמוד תורה". אחר כך נסע דרך מוקדן (שניאן) וטיניצזין עד שהגיע לשנחאי. כאן שינה את שמו מסומין לשומן.

בין השנים 1923 ל-1933 עבד שומן במשרד היהודי ס.ח. גונד, והיה בין מתכנני בניין "קפיטול" ובית הקולנוע, "קאטי", "ריץ", "גרנד", "קוסמופוליסן", חנות "סאן-סאן", הבנק של מזרח אסיה "צ'ינה סאטון סיטי בנק", הבניין החדש של בית הספר היהודי

בעיר, לונה-פרק ועוד בניינים רבים. ב-1934 החל לעבוד במשרד הארכיטקטים "ויסייר, ליאונרד וקרז", תכנן את הבנק צ'ון ויי, בתי מגורים לסינים עשירים. סגנונו היה פשטני ועכשווי, פנים המבנה הצטיין ביופי מיוחד תוך הדגשה על מטרת המבנה.

משנעשה ארכיטקט ידוע, יכול היה שומן להרשות לעצמו לחיות ברווחה. בבעלות הייתה דירה באזור הצרפתי של העיר, בריו קרדינל מרסיה, מכונת "סטודיבקר" ואופנוע "הרלי-דוידסון", כמו כן סוס לרכיבה. הוא חלק יחסי ידידות עם סינים עשירים ובאותו זמן התייחס באהדה לפשוטי העם, דבר הנראה בצירוי שניעשו בפחם ובצבעי פסטל.

ב-1934 נסע שומן להוריו להונגריה. הוא נישא ליהודיה הונגרית, הכנרית מגדה בודור, בוגרת האקדמיה למוסיקה בבודפשט, וב-1935 נסע הזוג לפלשת'נה. מגדה ניגנה בתזמורת הסימפונית הפלסט'נית, ורודולף שומן עבד במשרד המפקדה הבריטית. ב-1939 קיבלו שניהם אזרחות פלסט'נית ובאותה שנה נולד לזוג בן, ג'ורא.

ב-1962, כאשר ג'ורא למד באירופה, החליטו רודולף ומגדה להגר להולנד. רודולף המשיך לעבוד כארכיטקט, השתתף בתכניות הבנייה הגדולות של סנט. אליזבט גסט-האוז. מגדה ניגנה בתזמורת סימפונית במספר ערים בהולנד. משסיים ג'ורא את לימודיו בשווייץ, שבה המשפחה לישראל והשתכנה ברחובות. כאן נמצאת הפקולטה לחקלאות של האוניברסיטה העברית בירושלים. רודולף קיבל עבודה כיועץ לעירייה בשאלות הקשורות לבניית העיר. הוא הגיע לגיל 90 ונפטר ב-1982.

בנם של רודולף ומגדה שומן דוקטור ג'ורא שומן ומשפחתו ביקרו בשנחאי. הם ראו את עבודתו של האב והסב, ביקרו בתיאטרון "קאטאי" ובבניין ה"קפיטול".

מולדתו השנייה של המהנדס המבורגר

הנד אדולף ג'אורג המבורגר (1899-1982) נולד בעיר ברסלאו (ורוצלב) למשפחה יהודית. היא סיים את הטכניון בהנובר. ידיד סיני בגרמניה הציג להמבורגר לבוא לסין ולעסוק בבנייה.

המבורגר הגיע לשנחאי באוגוסט 1935. הוא החל ללמד את השפה הגרמנית וכן הנדסה, עבד בעיריית שנחאי במקצועו כמהנדס-בניין. ב-1946 השתתף בתכנון הבנייה של מרכז העיר.

בעזרת ידידיו הסיניים תרגם המבורגר מגרמנית לסינית שבעה ספרים העוסקים בהנדסת בניין, ביניהם עבודתו של ק. אימחופה "טכניקת בניית ערים", וספרו של אאוסנדרוף "מנהרות". כמו כן תרגם ספרים מהשפה הגרמנית לאנגלית, וידידיו תרגמו את הגרסה האנגלית לסינית. הספרים בתרגומו של המבורגר יצאו לאור בטכניון

של שנחאי.

עוד טרם נסיעתו לסין, בהיותו בגרמניה, הנס המבורגר למד על בורין את השפות אנגלית, צרפתית, יוונית ולטינית. בסין למד את הניב המקומי הקלאסי, ויכול היה לקרוא עיתונים בסינית וכתבי עת, פואמות סיניות עתיקות ורומנים. הוא נישא לסינית. מנהל אחת המחלקות של עיריית שנחאי, צ'או צזוקאן ליווה את החתן בחתונתו, מאחר ולהנס לא היו קרובי משפחה בסין. למשפחת המבורגר נולדו שני ילדים וילדה מאומצת, אחייניתה של אישתו. כל בוקר עסק בהתעמלות סינית, לבש בגדים סיניים טיפוסיים כרוב הסינים. שנחאי הפכה עבורו למולדת שנייה.

הנס המבורגר היה אחד מאחרוני היהודים, שנשארו בשנחאי עד 1968. עם תחילת מהפכת התרבות לא נפגע מהרשויות מאחר ונותר אזרח גרמניה. אך ידידיו נזהרו מלפגוש בו. חוסר ברירה ובדידות אילצו את המבורגר לנסוע למזרח גרמניה, ובדרזדן, על אף גילו החל ללמד בטכניון.

בסוף ספטמבר 1972 שבו הנס ורעייתו לשנחאי, על מנת לפגוש בבנותיהם ונכדיהם. הם הופתעו והתרגשו כאשר קבלו הזמנה לחגיגת יום החינוך של הרפובליקה הסינית העממית. בספטמבר 1976, כאשר ראה שסין לאחר עשר שנות כאוס ונסיגה מתחילה לשוב לחיים רגילים, החליטו הנס ורעייתו לשוב לשנחאי. אך כאן ארעה תאונה, מכונת פגעה בו והוא נפצע קשות ומצא עצמו כבול למיטה. לצערו, לא הצליח לחזור שוב לשנחאי, לעיר שאהב ואשר הפכה למולדתו השנייה.

סינולוג ולינגויסט ארוין רייפולר

ארוין רייפולר (1903-1965) נולד ברומניה, בבוקובינה למשפחה יהודית. הוא למד באוניברסיטה בווינה אצל סינולוג אוסטרי ידוע ארתור אדלר פון רוסטהורן, שמאוחר יותר התמנה לשגריר אוסטריה בסין.

ב-1932 הוזמן רייפולר לשנחאי ללמד גרמנית באוניברסיטת צ'או טון (כיום אוניברסיטת צ'ז'או טון). לאחר מכן לימד גרמנית ולטינית במכללה לרפואה בשנחאי, בבית הספר לרוקחות, באוניברסיטה סינית-צרפתית, וכן סינולוגיה ולינגויסטיקה באוניברסיטת "אברורה". הוא היה חבר בקהילת המדענים הסינים המאוחדת.

רייפולר העלה את הרעיון שלכל מילה סינית במקור יש התאמה בלשונות המערביות. הוא אסף חומר רב הנוגע למסילות ברזל באוסטריה ותרגם אותו לסינית עבור אוניברסיטת צ'או טון, שם לימד באותו זמן. החומרים האלו נוצלו בזמן התכנון של מסילות ברזל בין ננקין-שנחאי-הנצ'ז'-נינפו. יחד עם מדענים סיניים ופרופסורים שהגיעו מגרמניה, רייפולר השתתף בכתיבת המילון גרמני-סיני. המילון מכיל 1300 עמוד ויצא לאור ב-1950. עד היום הוא מהווה בסיס

לסטודנטים, למדענים ולמתרגמים. ארון היה נשוי להנרייטה בראון. מנדל בראון היה מנהל בית הספר היהודי, ובאופן לא רשמי נחשב לרב בית הכנסת של שנחאי "אהל רחל". הוא עשה רבות לקרוב הקהילות היהודיות בשנחאי (קהילה ספרדית וקהילה אשכנזית). הנרייטה רייפּלר לימדה בבית הספר לבנות מרי פרנהיים, אשר שכנה לא הרחק משערי הדרום של העיר (היום חטיבת ביניים מס' 8).

ב-1947 עברה משפחת רייפּלר לארה"ב, לסיאטל. ארון עבד כפרופסור בפקולטה לשפות ולספרות של ארצות המזרח הרחוק. הוא היה מומחה בשטח של לינגוויסטיקה השוואתית, מדען בעל שם עולמי. כמו כן הצליח בחקר תורת המידות והמשקלים (מטרולוגיה) העתיקה. רעייתו, הנרייטה, הכינה להדפסה ספר "ספורי יהודים, תושבי סין לשעבר, המתגוררים היום בסיאטל". הספר יצא לאור בתמיכת הקהילה היהודית במדינת וושינגטון, שבה שוכנת סיאטל. כל חייו שמר ארון רייפּלר על אהבתו וחובתו לעם הסיני, לשפתו, תרבותו וההיסטוריה שלו. הוא ציווה לרשום על מצבתו מכתביו של קונפוציוס.

אהבתה של קלרה בלום לבמאי הסיני

המחברת והמשוררת קלרה בלום (-1971-1904) נולדה למשפחה יהודית גרמנית בצ'רנוביץ באוקראינה המזרחית. ב-1938 קבלה פרס שני בתחרות לספרות במוסקבה וכך התאפשר לה לנסוע ברחבי ברית המועצות. במוסקבה פגשה בבמאי הסיני צ'ז'ו צ'ז'אנצ'ן והתאהבה בו. צ'ז'ו צ'ז'אנצ'ן אהב את הספרות הרוסית, התיאטרון ואת הדרמטורגיה. במולדתו הציג על הבמה קלאסיקה רוסית, ביניהם המחזה של אנטון צ'כוב "דוד וניה", וארגן בשנחאי מועדון לאוהבי הדרמטורגיה. בהיותו חסיד ברית המועצות, הגיע צ'ז'ו צ'ז'אנצ'ן למוסקבה להתמחות בתיאטרון של וחסנגוב. משנפגש עם קלרה בלום, התאהב בה, ונשא עמו את אהבתו כל חייו, עד לקצו הטרגי.

ב-18 לאפריל 1938 שוחחה קלרה בלום בטלפון עם צ'ז'ו צ'ז'אנצ'ן בפעם האחרונה. הוא הודיע לה שהוא חוזר לסין בכדי לקחת חלק במלחמה נגד היפנים. לאחר אותה שיחה נעלמו עקבותיו. קלרה ניסתה נואשות למצוא אותו אך חיפושיה היו לשווא. לאחר מלחמת העולם השנייה חידשה קלרה את חיפושיה. היא החלה בשנחאי. צ'ז'ו לא הסתיר ממנה שהיה נשוי ואב לילדים. קלרה מצאה ונפגשה עם רעייתו. ממנה נודע לה שגם לה אין עליו מידע כבר שנים רבות.

בתקווה שאי פעם תוכל לפגוש את צ'ז'ו שוב, החליטה קלרה בלום לעבור להתגורר בסין. היא לימדה גרמנית באוניברסיטת פודן בשנחאי, באוניברסיטה בננקין,

ובאוניברסיטה על שם סון יט-סן בגואנצ'ז'ו. רבים מתלמידיה הפכו עם השנים למומחים של השפה הגרמנית וספרותה.

קלרה בלום אימצה לעצמה שם סיני - צ'ז'ו ביליאן ("צ'ז'ו" - לזכר אהובה צ'ז'ו צ'ז'אנצ'ן, ו"בייליאן" - בסינית "סחלב לבן", סמל הטוהר). היא כתבה ספר "הרועה והאורגת", שביסודו אוטוביוגרפיה שיצאה לאור במזרח גרמניה. זהו ספור-אגדה על זוג אוהבים, אשר הפריד ביניהם שביל החלב, והם יכלו להיפגש רק פעם בשנה, בלילה השביעי של החודש השביעי על פי לוח השנה הסיני. הספר נשא חן בעיני הסופר הידוע ליאון פייכטונגר. ב-1954 קבלה קלרה בלום אזרחות סינית, והתקבלה לארגון המחברים הסיניים ונותרה בסין לתמיד.

רק בראשית 1990 נודע גורלו המר של צ'ז'ו צ'ז'אנצ'ן. ב-1938, כמו את האחרים, האשימו ללא הוכחות בריגול נגד הו.ס.ס.ו. הוא נידון לשמונה שנות עבודת פרך באחד ממחנות העבודה בסיביר. שם הוא נפטר ב-1943. ההודעה המצערת הגיעה מאוחר מדי. לאחר שהקדישה את כל חייה לחיפושים אחר האדם האהוב, נפטרה קלרה בלום ב-1971, נאמנה לאהבתה.

פאינה הלפרין - מומחית לפסיכיאטריה

פאינה גיזל הלפרין (1899-1952) נולדה בקרקוב, למשפחת רופא. אביה היה מתח ראשי בצבא האוסטרי. פאינה הלכה בעקבות אביה וסיימה את האוניברסיטה בווינה, שם בין מוריה היה יוליוס וגנר-טאואר, שקבל ב-1927 פרס נובל לרפואה.

ב-1933 נשיא הקולג' הרפואי בשנחאי הזמין את פאינה הלפרין ללמד ניורולוגיה ופסיכיאטריה. כך מצאה עצמה בשנחאי. מאוחר יותר לימדה בבית הספר לרפואה של אוניברסיטת "סנט. ג'ון" ובמכללה לרפואה לנשים נוצריות, וכן כראש המחלקה לפסיכיאטריה של בית החולים של הצלב האדום, שם התמחו סטודנטים מהמכללה הלאומית. היא עבדה גם בבתי חולים בערים שונות: בית החולים העירוני הראשי לסטר, בית חולים צ'ון שן, ובית חולים על שם סנט. לוק.

בתחילת 1930 חשבו, שחולים במחלות פסיכיאטריות צריכים להימצא בביתם ואין להם מרפא. הרופא הסיני פוצ'ין היה הראשון שהכיר בנחיצות הכנת רופאים פסיכיאטרים. כאשר פאינה הלפרין הגיעה לשנחאי הציעו לה ללמד פסיכיאטריה למתמחים. כך החל הטפול בחולי נפש בחלק המערבי והמרכזי בסין, אך הצעדים הראשונים נעשו בשנחאי, שברבות הימים הפכה מרכז להתמחות רפואית בפסיכיאטריה.

ב-1935 לא רחוק מהגשר הצפוני בדרום-מזרח העיר נפתח בית החולים "מרסי" לחולי נפש, בבית החולים היו 11 מבנים, כנסייה

ומקום ל-300 מיטות לחולים. בית החולים התקיים מתרומות של נדבנים ובראשם לו פאחון, וכן מערייית שנחאי, ומהעירייה של האזור הצרפתי שבעיר. הלפרין התמתנה כמנהלת של בית החולים החדש, אשר הפך במהרה למרכז לימודים של הקולג' הרפואי הלאומי.

בחולים טפלו אחיות ומריקנוללה (ארה"ב) וכן אחים מהעיר הגרמנית טריר. הלפרין החלה בהצלחה לנקוט בשיטות רפואיות מתקדמות לאותם הזמנים. היא הרצתה, שמרה על קשרים עם מדענים, עם ארגונים קהילתיים ודתיים, סיפקה מידע לרופאים החדשים על התקדמות רפואית בשטח הפסיכיאטריה ועל מקרים רפואיים קשים במיוחד.

בנובמבר 1935 הופיעה הלפרין בהרצאה על בעיות הפסיכיאטריה בסין בכנס של ארגון הרופאים הסיני בחבל קנטון (גואנצ'ז'ואו). היא הציעה להקים ועדה בנושא בעיות הפסיכיאטריה בארץ ההצעה התקבלה. ליו"ר הוועדה התמנה ין פוצ'ין, המזכירה - פאינה הלפרין. בפברואר 1936 החלו בהכנות לפעילות תחוקתית, אך התכניות נגנזו בגלל המלחמה עם יפן שפרצה ב-1937.

ב-1976 הגיעה לשנחאי קבוצה של מדענים אוסטרים בראשותו של רקטור האוניברסיטה בווינה פרנץ זייטלברג. האורחים, החברים והתלמידים נזכרו בהוקרה בפאינה הלפרין, ועל תרומתה בפתוח הפסיכיאטריה בסין. בית החולים "מרסי", שבו הלפרין שימשה כמנהלת ראשונה, בשנים שלאחר המלחמה ועם יסוד הרפובליקה הסינית העממית ב-1949 עבר שינויים רבים. היום עובדים בו 1300 איש, ומיטות החולים עומדות על כאלפיים. ידידה של הלפרין דוקטור סו צ'ז'ונחואה ותלמידה דוקטור סיה צ'ז'נחוי עומדים בראש המרכז הפסיכיאטרי בשנחאי, לשעבר בית החולים "מרסי".

איגוד יוצאי סין בישראל
מתכבד להזמין את יוצאי סין
בישראל
למפגש המסורתי
וטקס חלוקת מלגות
לסטודנטים
האירוע יתקיים ביום ג'
נר שמיני של חנוכה
11 בדצמבר 2007
בבית עובדי העירייה
רח' פומבדיתא 4 תל אביב
הדלתות תיפתחנה בשעה
16:00
למפגש חברים וכיבוד קל
דלתות האולם תינעלנה בשעה
17:45
לפתיחת הטקס

41,000

אגדות-עם סיניות ביום

מאת עופר אלעד

אז הכי גדול - וקצת שונה. אז בסינית זה נשמע ככה:

בכל יום מימות השנה קמים 41,095 סינים וסיניות, חוגרים 41,095 חמורים ואתונות, נפרדים מהוריהם המתגוררים כל חייהם בכפר חקלאי נידח בקצה הממלכה ויוצאים לכבוש את העולם. כחושים וחוששים מעמיסים הגיבורים הסינים את תרמיליהם ואת נאדות המים ויוצאים לעיר הגדולה כדי להגשים את חלומם (משכורת קבועה) ולהניע את כלכלת העולם.

המספר אכן בלתי נתפס. 41,095 ביום, 1,2499,972 בחודש וכמעט 15 מיליון איש בשנה עוזבים את הכפרים ועוברים מבלי שוב לעתיד חדש בערים. וזו רק סין. מה עם הודו, וייטנאם, אידונזיה, מלאזיה ועוד?

קשה שלא להתפתות להשוואה הפרובינציאלית משהו - בכל 10 ימים קמה בסין עיר בסדר גודל של תל אביב של היום. או בגרסה-לייט - בכל שלושה ימים מיוסדת בסין "אם המושבות" - פתח תקוה של ימינו. ועל אף שגם אנחנו, הקוראים המיומנים, וגם 41,095 הסינים והסיניות שקמים כל בוקר יודעים שאף נסיכה או נסיך לא מחכים להם בבייג'ין אנחנו מתחילים להבין ששיווי המשקל הכלכלי בעולם נמצא בעיצומו של שינוי בלתי הפיך.

(הכותב הוא סמנכ"ל השיוק בפריזמה בית השקעות)

"הארץ"

1000 שנות שהייתם של יהודים בסין

מנהל האודיטוריום של היהודים האמריקניים מל סקס הודיע, שהמוסד בראשותו החליט להנפיק עיטור זיכרון לזכר "1000 שנה לשהייתם של יהודים בסין". בצדו האחד של העיטור ציור עתיק, על צדו השני - מילים מתוך אחד הלוחות העתיקים של קייפנג שפורסמו בספר "יהודי סין". קוטר העיטור 7,5 ס"מ, משקלו - 302 גרם. העיטור יצא במספר מצומצם, בארד, בכסף ובכסף מזהב. ערכו הכספי - 175,50 או 225 דולר.

על תחילת המכירה תבוא הודעה מוקדמת.

"Points East"

תוך לילה אחד מחליף הנער את בקת העץ של הוריו במבנה בנוי מלבנים, בטון וברזל. הוא מחליף את החמור בווספה ומהר ככל הניתן במכונית. הוא ישתמש במים זורמים, ישאיר את הנרות רק לערבי חג ולטקסים, כפות רגליו ייפרדו ממגע האדמה הלחה וידעו מעתה אך ורק משטחי אספלט אין סופיים. חלק גדול מהארוחות שהוא יאכל יוכנו במסעדות על ידי זרים, וגם התפריט היומי שלו ישתנה לחלוטין. הוא יצטרך ללבוש חולצה נקייה כל יום ולעתים גם שתיים (מגוהצות), הכביסה המלוכלכת שלו לא תכובס עוד ביד וכן הלאה. הוא ייהפך לחלק מהחגיגה הצרכנית.

עכשיו נחזור רגע לעלילה שלנו. חלק גדול מהספרים היוצאים כיום לאור בעולם מודפסים, בגלל עלויות ההדפסה, דווקא בסין (ההיסטוריונים ודאי יזכירו לנו שהדפוס הומצא בכלל בסין). הסינים ידועים בחיבתם להימצאות של אחרים, ומעבירים כל ספר שכזה למשרד מיוחד במיניסטרוני התרבות בבייג'ין, שם מחליטים פקידים חמורי סבר אם הספר ראוי להדפסה גם בשפה הסינית, כלומר, אם יש לתרבות הנעלה מה ללמוד ממנו או לחלופין - אם יש להדפיסו רק בשפת המקור של המזמין ולשולחו במהירות האפשרית החוצה מרחבי האימפריה כדי שלא יוציא את הסינים לתרבות רעה, חלילה.

במקרה שלנו, החליטו הסינים לתרגם את האגדה לשפתם. וכמו כל דבר שעושים הסינים, הוא חייב להיות בגדול, ואם אפשר

אגדות-עם רבות נפתחות בתיאור ציורי של נער הרוותם את החמור היחיד של המשפחה (בדרך כלל מדובר בחמור זקן), נפרד מהוריו המתגוררים כל חייהם בכפר חקלאי נידח בקצה הממלכה - ויוצא לכבוש את העולם. כמעט תמיד נעשה הדבר תוך שאמו של הנער נשארת מתייפחת מאחור, בידועה שהפרידה היא לתמיד. אך הנער שלנו אינו ממצמץ. נחוש ויפה תואר מעמיס הגיבור את תרמילו ואת נאד המים ויוצא לעיר הבירה, שבה שוכן ארמון המלך.

אנחנו, הקוראים המיומנים, יודעים כבר את שהנער שלנו עדיין אינו יודע - שבעיר הבירה, עמוק בתוך הארמון המפואר, יושבת וממתנה ללא קץ הנסיכה המושלמת (יפה, עשירה, חכמה ואפילו טובת לב). גם הנסיכה, שיש לה כמעט הכל (כי אהבה, כך לימדו אתנו, לא קונים בכסף) עדיין אינה יודעת את מה שאנחנו יודעים.

עכשיו בואו נעצור לרגע ונתאר מנקודת מבט סוציולוגית את ההליך שעובר גיבורנו: הנער הצעיר מבצע הגירה - מעבר מהכפר, או אם תירצו מהספר החקלאי - אל העיר. במלים אחרות, בדרכו להגשמת חלומו משתתף הנער שלנו בתופעה אדירת ממדים הנקראת אורבניזציה, או בעברית תקנית - עיור.

עם כניסתו לעיר יתרחש בבת אחת שינוי גדול מאוד בהרגלי הצריכה של הגיבור. אך מכיוון שתשומת לבנו מוקדשת כולה לרומן המתפתח, אנו נוטים, בדרך כלל, לפספס את אותו שינוי ואת עוצמתו.

עבודות לשחזור גטו הונקיו

העבודה מעורבת בסכום של 666 אלף יואן. למעשה, כבר הושלמו שיפוצי הבניין. יש בו ריהוט, ספריה, מחשבים, מכשירים רפואיים, וחדרי בדור. לפתיחת המרכז החדש לאוכלוסיית הקשישים הוזמנו: ראש חבל הונקיו וי בייחואה, הציר הראשי של ישראל בשנחאי אורי גוטמן, נציגי הקרן שתרמה מכספה, הצירים של ארה"ב, גרמניה ואוסטריה, תורמים שעזרו בתרומתם להקים את הפרויקט, מומחים בשטח ההיסטוריה והתרבות, ראשי הקהילה היהודית החדשה בשנחאי, נציגי עיתונות.

"Points East"

בהתאם להסכם בין מנהל חבל הונקיו בשנחאי ובתמיכתה של קרן נדיבת לב, השתתפה השגרירות הישראלית בשנחאי באופן פעיל בשיפוץ יסודי של בנין הנמצא בפארק הושאן, ובו מרכז לאוכלוסיית הקשישים בעיר. המרכז ימשש את הוקרה וכבוד לעם הסיני ולאוכלוסייה המקומית על עזרתם לפליטים היהודיים בזמן מלחמת העולם השנייה.

הציר הישראלי בשנחאי מעריך, שהשתתפות בהקמת מרכז מסוג זה יחזק את הקשרים הידידותיים בין העם הסיני לעם היהודי. בפרויקט משתתפים חוץ מהשגרירות הישראלית, 26 חברות ישראליות. עלות

...לצהריים הם אכלו תבשיל בשר צלוי בדוחן, אך לאווה היה נדמה שלזרעים יש טעם לוואי. אמו של בוב טרחה ארוכות על הארוחה על גבי תנור שחומם על ידי לבנים קטנות מקש מעורבות בטיט. את הדוחן קנו בשוק, אשר ברחוב צ'ונג רואד. במבט מבחוץ, נראה היה בברור שהזרעים נשמרו במקום לח. אך היה צורך לנצל כל דבר שהובא הביתה על ידי אביו של בוב: דוחן עם עובש, זרעי חיטה שכבר החלו לנבוט, תפוח אדמה קפוא ומתוק שחולק בחינם בבית התמחו. כפי שהגרמנים נהגו לומר במקרים מסוג זה, צריך לאכול הכל כל עוד המזון לא מתחיל לצמוח בגרון.

כל זה התרחש בקיץ 1943 בגטו הונקוי בשנחאי בו התגוררו יהודים. חוש ההומור עזר לשרוד. הם נהגו להתבדח על כך, שיהודים לפני הארוחה נוהגים לברך - בהתחלה על כל הצומח מהאדמה, אחר כך על כל הגדל על עצים, ולבסוף על כל הצומח בגרון. לעתים גרם ההומור לאי נעימות. פעם, כמעט ונאסר הקומיקאי הרברט זרניק, כאשר הופיע במחנה צ'אופון. הוא חיקה חייילים יפניים בזמן שערכו חיפוש על עוברים ושבים, וחזר ואמר שיש לשנות את כיכר היטלר בברלין לכיכר סטלין.

מידי יום אווה קנטורובסקיה ובעלה אכלו צהריים אצל הוריהם. בבוקר היא בישלה בסיר קטן דיסה: מורכבת מבליילת סוכר עם קמח, וסיימו בשתיית תה ירוק. בוב הרוויח מעט והקפה נחשב למשקה יקר. ארוחת ערב כללה לחם עם ריח עובש, שנאפה בהונקוי, מרוח במרגרינה או בשמן שאותו הכינה אמו של בוב. במקרים מיוחדים יכלו להרשות לעצמם פיסת גבינה או נקניק יבש.

בוב ואווה התגוררו בבית בקינצ'ז'או רוד, שם גרה גם דודתו. היה זה בית מגורים רגיל עם חלוקת חדרים אופיינית למקום. בבתים מסוג זה ובסמטאותיה של הונקוי התגוררו רוב הפליטים. כרגיל, מאחורי דלת הכניסה הדקה היה חדר שדמה לגומחה בקיר, דלת שנייה הובילה לחדרי מגורים צפופים. הפליטים התגוררו בצפיפות איומה. בוב ואווה כרבים אחרים, מצאו מפלט בחדר קטנטן עם קירות מכוסים מלט, אשר שימש למעשה כחדר שסיפק חשמל לכל הבניין ובו פקקי חשמל.

הסמטאות הובילו כמעט לכל רחוב - צ'ונג, אוארד, טונשן, אלקול ועוד, כשהם יוצרים קהילות מזעריות. כאן לא ניתן היה לשמור סוד, להסתיר חיים פרטיים. בבתים אלו,

התגוררו פליטים בלבד, סינים גרו לחוד, אם כי קרה גם שהתגוררו באותו בית. ילדי הפליטים ששיחקו עם הילדים הסינים קלטו במהרה את השפה, בייחוד את הקללות, אשר ביטאו בניב שנחאי. המבוגרים ברכו זה את זו לשלום באדיבות אך לא קיימו קשרים ביניהם.

בחודשי הקיץ החמים, כאשר הלחות עלתה, לא ניתן היה להימצא בבית. קירות הבתים כוסו עובש אשר חדר למזוודות ולארגזים, לביגוד, להנעלה ולמצרכים. חרקים ויתושים היקשו על החיים. נוצר צורך לחסוך בחשמל, ולהשתמש במאווררים יכלו להרשות לעצמם אך מעטים. בערבים יצאו לרחוב, הסמטאות ניצורו לחיים. המבוגרים שיחקו קלפים, שוחחו ביניהם, הכינו אוכל, ואחרים אף התכוננו ללינה ברחוב. גברים רבים התהלכו במכנסים קצרים ועל הצוואר תלו מגבת, ואילו הנשים - בחזיות ותחתונים, אך הילדים התרוצצו בסמטאות בלי לשים לב לחום.

החדר בו התגוררו בוב ואווה נמצא בדיוק באמצע, מעבר למדרגות אל הקומה הראשונה. כאן היו שני חלונות, ובתנאים רגילים ניתן היה להתקין במקום מטבח ואפילו אמבטיה. אך עתה עמדו במקום מיטת ברזל, ארון לבגדים, שולחן קטן, שני כסאות וכיור צמוד לקיר. את החלון הנפתח לחדרה של דודתו של בוב, כיסו בוילון. המים בברז היו קרים, להתרחץ נאלצו בקערה. מים חמים מכרו בחנויות ואווה הלכה לשם מדי יום עם טרמוס, שילמה במקלות במבוק שנחשבו כמטבע עובר לסוחר. דלי שימש כאסלת שירותים.

יוצאי גרמניה, שהורגלו לניקיון ומטבח מעולה, סבלו מאד מהתנאים הקשים. אווה שעשתה דרכה לשנחאי דרך רוסיה חלתה בדזנטריה וכעת סבלה מכאבים בקיבה, התזונה הגרועה לא תרמה למצב. פעמיים, חשבה שהרתה ופנתה לרופא שהכירה, פליט מברלין, שכדי לגרום להפלה, רקח לה מרשם של כינין מעורב בוודקה, ובכך רק הגביר את סבלה. היא נחלשה וחשה תשישות, אך היא ובוב הבינו, שלגדל ילד בתנאים כאלו זה בלתי אפשרי.

ידידיהם התגוררו בתנאים קשים משלהם. פליטים, שהיו פעם עורכי דין, מלומדים, עמדו לאורך הרחובות עם קופסא ביד וביקשו נדבות. רוב רכושם נמכר זה מכבר, והם נותרו עם מה שיש. חלקם לבשו שקים של קמח. נשים, שעבדו בברים, הפכו לזונות וקיבלו לקוחות בגלוי. כעשרים נשים אף

הצליחו למכור את תינוקיהן תמורת מזון, חלק מהתינוקות קפאו למוות בבית החולים. השנה שלאחר פרל-הרבור, הייתה קשה במיוחד, ושנה מאוחר יותר הפכו תנאי החיים לבלתי נסבלים. בפברואר 1943 הוציאו השלטונות היפניים צו המחייב את כל הפליטים לעבור לאזור הונקוי, והאנשים מצאו עצמם בתנאים קשים ביותר. אך בוב ואווה שהיו מאוהבים זה בזה, להבדיל מאחרים שסבלו מדיכאון, שמחו לכל יום למרות הכל. הם מצאו חדר לא גדול בדנט רוד, שם גרו הוריה של אווה.

כשבועיים אחר כך יצאו השלטונות היפניים בהכרזה המגבילה את תנועתם החופשית של פליטים חסרי הנתינות. כל אלו שהתגוררו או היו בעלי עסק מעבר ל"תחום המוגבל", נאלצו לעזוב את עבודתם ולעבור לאזור שהוקצב להם עד ה-18 למאי 1943 אחרת היו צפויים לעונש כבד.

האזור של הגטו הוגבל בין הרחובות צ'אופון, מיורחד, דנט ונהר הינג-צה, איסט סיורד, וייסייד והתיישבות בינלאומית. בוב ואווה גרו על גבול האזור המוגבל, בדנט רוד, אך בצד הנגדי. על כן נאלצו שוב לחפש לעצמם במהירות מגורים חדשים.

בעיתון "שנחאי הרלד" הופיע מאמר, ובו הבהרות לחוק היפני החדש. "פליטים ללא נתינות" נחשבו אנשים שהגיעו לעיר מגרמניה (כולל אוסטריה לשעבר וצ'כיה) לאחר שנת 1937. אליהם הצטרפו יוצאי הונגריה, פולין, לטוניה, ליטואניה ואסטוניה, אשר באותו זמן היו חסרי נתינות. בקטגוריה זו נכללו כמעט כל עשרים האלף פליטים שהגיעו לעיר זמן קצר לפני פרל-הרבור. אך רוב היהודים הרוסים והפולנים, שהגיעו לעיר לפני 1937, לא חל עליהם החוק.

הסינים שהתגוררו באזור נאלצו לעזוב ולפנות את המקום לפליטים שהועברו לשם. פליטים אשר עבדו מחוץ לגטו יכלו לקבל רשיון זמני ליציאה מ"התחום המוגבל" לעבודתם.

השלטונות היפנים הדגישו, שהפעולות בהן נקטו הן תוצאה של מצב מלחמתי ואינם נושאים אופי של דיכוי. להיפך, בצורה זו ניתנת להם אפשרות לשמור על האנשים שהתגוררו בשטחים המוגבלים. היפנים נמנעו בכל דרך להשתמש במילים "יהודי" או "גטו".

יתכן, שהפעולות של השלטונות היפנים היו תוצאה של לחץ מצד הנאצים. הוכחה לכך שימשה משטרת שנחאי, אשר לאחר ראיונות חוזרים עם עובדיה - החליפה את העובדים

הוותיקים בעלי אזרחות בריטית ברוסים לבנים מרוסיה, שרובם היו אנטישמיים. לדוגמה, פתאום הייתה מתפרסמת הודעה דחופה על פגישה בקשר להגשת עזרה, בעקבותיו הפרו היהודים הגרמנים את הסדר הכללי. מלשין בשם פיק חובנס סחט כסף מבוריס תופז, רופא יהודי, חבר בוועדת הביקורת היפנית על הגשת עזרה לפליטים וכן מיהודים אחרים. חובנס צידד בשיטת היד הקשה בקשר ליהודים משנחאי ושכנע את היפנים בצורך לפחד מהם.

מספר ימים לפני שהצו יצא לפועל הופיע מאמר בעיתון "שנחאי טיימס" תחת הכותרת "שנחאי תחת פיקוח של יהודים סחטנים. תפקיד חשוב אך בלתי ידוע של היהודים בפיתוח הכלכלי של העיר".

רב הפליטים הזדעזעו מתוכנו של הצו ומהמאמר, אשר עורר זיכרונות הקשורים לרדיפת היהודים באירופה, החל מ-1515 בונציה עד לימים הנוכחים בגרמניה ובפולין. נזכרו בימים שעברו עליהם במחנות של הנאצים, ומאוחר יותר בתקופת הגירוש. האם זהו הצעד הראשון? הועלו השערות, שהאירועים המתרחשים הם תוצאה של לחץ הנאצים על היפנים בראשותו של יוסף מייסינגר שהיה ראש הגסטפו במזרח הרחוק. אך הוכחות ישירות לכך לא נמצאו. נוסף להשלכה הפסיכולוגית, סימל הצו, שכמחצית מהפליטים חייבים תוך שלושה חודשים לעבור מחלקי העיר השונים ל"תחום המושב" שהוקצב להם. באזור הצרפתי התגוררו למעלה משלושת אלפים איש, רובם בדירות מרווחות. היו ניסיונות להסתיר את מעמדם האמיתי.

החלפת הדירות הפכה לעסק גדול ויקר. בנוסף לעליית מחירים, היה צורך לשלם דמי תווך. רק משפחות מעטות יכלו להרשות זאת לעצמם. האנשים ניצלו כל תכסיס אפשרי. כך למשל, מספר נשים לא יהודיות, אשר הגיעו עם בעלים יהודים, נרשמו בשגרירות הגרמנית וקיבלו מצרכים אותם חילקו עם בעליהם. עליהם לא חל הצו היפני!

אווה ניסתה לא ליפול ברוחה. לאחר המעבר לקינצ'ואו רוד היא קיבלה דרך הצלב האדום מכתב מאחיה הנס. זה היה המכתב הראשון. הוא הודיע, שהוא עומד לשוב לברלין, ונראה שיתגורר בביתו של האב באזור הישן. היה זה המכתב הראשון והאחרון. אווה הבינה מיד מה מסתתר מאחורי המילים. הנס נשלח לפולין, הרחק ממקום הולדתו של האב. הוא נשלח לכפר הפולני אושוויצים, אשר הגרמנים קראו לו - אושוויץ. מכתבים מסוג זה קבלו גם פליטים אחרים, אשר אבדו כל קשר עם קרוביהם במזרח אירופה.

המחלקה ליהודי המזרח הרחוק בשנחאי שלחה מכתב לסוכנות היהודית בענייני הפליטים בפורטוגל וזה תוכנו:

"אדונים נכבדים!

בזמן האחרון קבלנו מאזורי הכיבוש בפולין, בעיקר מלובלין, קלצב, ראדום, וורשה וכן מארצות בלטיות משטחה של פולין הכבושה על ידי ה-O.O.O בקשות לחיפוש קרובים המתגוררים בשנחאי. כל התשובות זהות: הקרובים אינם מתגוררים בכתובות הישנות, הם עברו לאזורים אחרים. מה ששייך לילודג' ששמה שונה לליצמנשטאט, אין קשר לגיטו והבקשות מוחזרות ללא תשובה.

התשובות של הצלב האדום מעוררות דאגה לפונים אלינו בבקשה לקבל מידע על גורל יקיריהם. לצערנו, עקב הריחוק והתפתחות האירועים במזרח הרחוק אין לנו כל אפשרות אלא לפנות אליכם בבקשת עזרה. אנו שולחים שאילתות לצלב האדום בג'נבה, אך חוששים, שהקרובים המבוקשים אינם יכולים למסור כל מידע על עצמם אפילו לצלב האדום. חוץ מג'נבה אנו שולחים שאילתות גם לציריך, שטוקהולם וערים אחרות. אנו מבקשים במידת האפשר לענות לנו על השאלות הבאות:

1. האם גורשו יהודים מהערים הפולניות המוזכרות לעיל? היכן הם נמצאים כיום? אין מדובר אך ורק למתגוררים בערים אלו, אלא גם כאלה שהגיעו לשם ממרכז אירופה.

2. האם בשטחים הכבושים יש איגוד בנושא היהודים "יונדרט" או אירגונים דומים אחרים? האם קיימת אפשרות להתקשר עמם דרך ארץ שלישיית או כיצד לעשות זאת?

3. האם יש אפשרות לארגן עזרה לנזקקים דרך ארץ שלישיית?

אנו מבינים, שבגלל המצב קשה לקוות לתשובות מוסמכות, אך הצורך לעזור לאנשים בצרה מכריח אותנו לפנות אליכם". הצו של היפנים על העברת הפליטים להונקיו בזמן נקוב, לא בוצע במלואו. מעבר ל"תחום המושב" נותרו עוד כאלף וחמש מאות איש. הרופאים קיבלו דחייה לשלושה חודשים, עוד כאלף איש המתינו לתורם לשינוי מגוריהם בהתאם למספרים שחולקו. הוועד לעזרת הפליטים בשנחאי, שנוסד על ידי יהודים רוסים ואשר פעל תחת פיקוח יפני, קיבל אפשרות לשפץ מספר בתים ודירות באזור הונקיו. חדרים פנויים לא היו בנמצא, ואם נמצאו כאלה שלא היו ברשימות הרשמיות, דרשו עבורם המתווכים כסף רב. כך, יפני שעבד כמזכיר בוועד לעזרת הפליטים, רכש מספר בתים בהונקיו והשכיר אותם במחיר גבוה.

בחורף 1943-1944, מאות מהפליטים עדיין התגוררו מחוץ לגטו. כמה מהם, ביניהם יהודים פולנים וסטודנטים מתוך הישיבות הדתיות, סרבו למלא אחר הצו והתנגדו בכל דרך לאפשרות להתיישבות מחדש. בעזרת היהודים הרוסים פליטים מפולין שכרו דירות באזור הצרפתי של העיר. רובם היו לבושים

היטב ויכלו להרשות לעצמם לאכול כראוי. הם קיבלו עזרה לא רק מיהודים רוסיים אלא גם מארצות אחרות אפילו אחרי פרל-הרבור.

בניגוד לפליטים מגרמניה ואוסטריה, שנותרו ללא דרכונים, יהודי פולין טענו שהם אזרחי פולין ונשמעים לשלטון הפולני הגולה. הם התעלמו מהוועד לעזרה לפליטים של שנחאי וכך מצאו עצמם מחוץ לנפשות הנאלצות לעבור לגטו. הם ראו בעצמם יהודים אורטודוקסים בניגוד ליהודי גרמניה ואוסטריה. אך טבעי היה שפליטי מרכז אירופה לא הזדהו נפשית עם הפולנים.

יש לציין, שהיפנים לא נטו להקשיב לדרישות הפולנים. אך הפולנים המשיכו להתנגד. תלמידי ישיבת מיר, לאחר שקבלו צו לעבור לבית של צבא ההצלה, שהיה שייך לוועד לעזרת הפליטים, החלו לשבור רהיטים ולהשליך את השברים דרך החלונות. המשטרה עצרה 33 אנשים. המנהיג הרוחני של היהודים הרוסיים הרב מאיר אשכנזי התערב והציל את העצורים מבית הסוהר. הוא הצליח אישית להשיג מהיפנים רשות לשכור בנין למגורים. פולנים אחרים סרבו לעבור למגורים חדשים.

בסוף 1943 סבלנותם של היפנים פקעה. הם הקימו משרד בעניין פליטים חסרי נתינות, תפקיד המשרד היה לשמור על ביצוע הצו של העברת הפליטים לגטו, והחלו לאיים במאסר על אי מילוי הצו. בראש המשרד עמד יפני בשם ט. קובוט.

המאסרים החלו במרץ 1944. בשלישי למרץ נעצרו מחוץ לתחום הגטו שני פולנים וגרמני אחד: שני הראשונים - על סרובם לעבור לתחום הגטו, הגרמני - על חוסר רשיון מעבר. יומיים הוחזקו בתא עם סינים עניים.

בחודשיים הבאים נאסרו עוד 87 פליטים, רובם פולנים. הם הוחזקו במאסר יום-יומיים, אך היו כמה מקרים שהמעצר נמשך 30 יום. על צווי המאסר השגים מפקח יפני אוקורה, אשר נהג להכות את הקורבן לפני שנשלח לתא המעצר. בתאים היו כיני טיפוס וכתוצאה מכך אחד העצורים הפולנים נפטר בתחילת חודש אפריל.

נפוצו שמועות, שהמאסר בבית הסוהר וייסיד רוד גורם למחלות בקרב האסירים ואף למוות. אך אוקורה המשיך להחזיק בעצירים בתנאים קשים. במאי נפטרו עוד שבעה עצירים, שמונה נדבקו בטיפוס אך שרדו. בסופו של דבר השיגו היפנים את שלהם, ולקראת קיץ 1944 רק 250 פליטים התגוררו מחוץ לגטו.

במשרד לענייני הפליטים חסרי הנתינות הייתה בעיה נוספת. החל מ-10 באוגוסט 1943, כדי לצאת מתוך "תחום המושב" היה צורך לקבל רשיון לציאה. אלו, שעבדו מחוץ לגבולות הגטו או היו בעלי עסק, קיבלו רשיון בהתאם, אך מספר הרשיונות היה מוגבל.

בנוסף, עם קבלת הרשיון לצאת מהגטו הייתה הרשאה להימצא אך ורק באזור מסויים בעיר. לעתים קרובות נראו שלטים עם כיתוב: "השהייה באזור לתושבים חסרי נתינות אסורה".

רב רשיונות המעבר ניתנו על ידי היפני קנו גויה. היה זה אדם נמוך קומה בעל אופי קשה, אם כי לא היה אלים כמו אוקורה, אך התנהגותו הייתה בהחלט בלתי צפויה מראש. גויה כינה עצמו "צאר היהודים", והפליטים כינו אותו "קוף". על עברו היה ידוע, שטרם שליחתו לשנחאי מיפן היה מפקד משטרה אזורי. גויה העריך את התרבות המערבית, ביחוד מוסיקה קלאסית, דיבר היטב אנגלית. בשנחאי התגורר עם אישתו ושני ילדיו בהונקו ברחוב צ'זאפון רוד. משפחתו חלקה את ביתה עם משפחת סימונס, פליטים מגרמניה, שהגיעו לשנחאי ב-1939. גויה ביקר לעתים קרובות אצל המשפחה והקשיב כיצד הכנרית הצעירה רות מתכוננת להופעה. באותה תשומת לב שמע תכניות מוסיקליות ברדיו. משפחת סימונס ראתה בגויה שכן ואדם ידידותי.

זמן קצר לפני המלחמה באוקיינוס השקט נפטרה רעייתו של גויה. הוא נישא שנית ועבר לאיסט ג'ורד רוד 810. כאשר באוגוסט 1943 מינו אותו השלטונות היפנים למפקח על מתן רשיונות מעבר, גויה הפך לאדם שונה בתכלית.

המשרד לענייני הפליטים חסרי הנתינות היה במיורחד רוד, 171. גויה העניק רשיונות לתקופה של שלושה חודשים, אוקורה - ליום או לשבועיים. אנשים, שעמדו בתור, ביקשו כרגיל רשיונות מעבר לשטח אזורי בינלאומי, צרפתי, ומערב העיר, הונקו וינצ'פו. אלו שקבלו את הרשיון נאלצו לעמוד על בגדם, בצד הקדמי-ימני של החזה תלמי עגול בצבע כחול-לבן עם כיתוב סיני, שפירושו "רשיון".

בחודשים הראשונים אישר גויה מתן רשיונות. אך מאוחר יותר החל להתנהג כאדם שניתן לו כוח בלתי מוגבל. הוא צעק, האשים אנשים חפים מפשע בריגול, שקר, לעתים קרובות דרש הוכחות, שהם אכן עובדים. "תביאו רשימת קונים!" - דרש מעובד בחנות. אמרו, שבאחת הפעמים דרש רשימה דומה מעובד בבית העלמין. אם פנו אליו נשים בבקשת רשיון, הוא קרא להן זונות. גויה היה נמוך קומה, 1.20 מ' גובהו, ושנא במיוחד אנשים גבוהים. יכול היה לקפוץ על שולחן ולסטור לעומד לפניו, ובהתקף של זעם לזרוק את האיש דרך החלון מהקומה השנייה. אם גויה היה במצב רוח רע, עובדי המשרד הזהירו את הבאים. לעתים, אנשים שעמדו בתור שאלו עצמם: "האם ישתמש היום בכוח ידיו?"

לעתים אילץ גויה את האנשים לעמוד בתור יום שלם ולהמתין להחלטתו או דרש מהאיש שבא לבקש רשיון לשוב אליו מדי יום במשך

שבועיים-שלושה. התנהגותו הייתה בהחלט בלתי צפויה מראש. לעיתים נדירות העניק רשיונות לכל דורש, אך לרוב הפעיל את מרותו על אנשים חפים מפשע, על מנת להשפיל ולהתעלל בהם, ביוזעו, שכל רשיון שהעניק איפשר תנאי מחייה ליושבי הגטו ולמשפחתם. לעתים היה גויה נעלם לכל היום והאנשים חזרו בלא כלום - לקבל רשיון בלעדיו היה בלתי אפשרי.

הוא היה מסוגל לפגוש אדם ברחוב או בבית קפה ללא תלמי על בגדו ולהכות בו. בימים אחרים שיחק עם ילדים ברחוב כאילו הוא צלם. גויה ביקר תכופות במגרשי כדור-רגל, קונצרטים, הצגות, אך לעתים ללא כל סיבה אסר על קיום משחק או הצגה. הוא אהב מוסיקה קלאסית, וניגן על כינור. פעם הקשיב לנגינתו של הכנר הידוע אלפרד ויטנברג, אך משהו לא נשא חן בעיניו, ופתאום החל לצעוק: "נגן, כפי שאני מצווה, אחרת אוציא אותך להורג!". באותו זמן גם ביקר בביתו של רופא, אשר רעייתו הייתה פסנתרנית. היה מבקר שם על מנת לנגן בכינור בלווי של אשת הרופא, שמילאה את חלקה בפסנתר.

רב הפליטים, תושבי הגטו ראו בגויה אדם לא צפוי, משפיל ומתעלל בהם. יחד עם זאת, הוא לא היה האכזרי ביותר בין היפנים. ציירים, כמו פריץ מליחור, ציירו קריקטורות על גויה, אחרים הפכו אותו לגיבור של בדיחותיהם. כך או כך, גויה הפך לסמל להשפלה ולהתעללות, עריך הדומה להמן מ"מגילת אסתר".

היו גם שיטות אחרות להתעללות. לפקח על המצב בגטו עזרו ליפנים מלשינים. הידוע מביניהם היה אוולד דרוקר, אשר עבד ככל הנראה לא רק עבור המשטרה היפנית והמשרד לענייני הפליטים, אלא כנראה גם עבור הנאצים. אחר, רוברט פריץ, הציע ליפנים לאסור כל אחד שהתלונן על איכותו הירודה של הלחם או על מזון אחר, אשר בושל במטבח משותף שנמצא תחת השגחתו של האיש.

השנים שעברו על הפליטים היהודים בגטו הונקו היו הקשות ביותר. לא היה ממה להתפרנס, מכרו לא רק דברי ערך, אלא גם כלי מטבח. מחלות ורעב הפכו לתופעה רגילה. גניבות ופריצה לבתים פרוחו מידי יום. הקושי העיקרי היה בהעלאת מחירים, שעלו מספר פעמים ביום. בסוף קיץ 1944 ביצה עלתה דולר, חצי קילו בשר חזיר - 20 דולר, ככר לחם - 2.5 דולר, ליטר חלב - קרוב ל-10 דולר. היה צורך לאגור בזמן נפט, אבני צור להדלקה. הכסף המקומי הפך לנייר חסר ערך.

פליטים רבים ניזונו מארוחות שחולקו במטבח הקהילתי, בלי יכולת לדאוג למזונם. אך המצב הכלכלי של מטבח הקהילה הפך לקשה מיום ליום. נציגי הג'וינט לאורה מרגוליס ומני סיגל נעצרו על ידי היפנים,

ובמאי 1942 אזלו האמצעים הכספיים של הארגון. המטבח עבר לחסות הוועד לעזרת הפליטים של שנחאי, אך גם כאן האמצעים היו דלים, דבר שנתן אותותיו בכמות הארוחות שחולקו. האמצעים הכספיים שהגיעו לשנחאי מבחוץ - היו אך ורק מה"ישיבות".

בקיץ ובסתיו של 1944 בחר חיל האוויר האמריקני ששכן באותו זמן בכירם ובעיר הסינית צ'נדו בפרובינציית צ'ואן את שנחאי למטרה. שוב ושוב הותקפה העיר, ההפצצות מהאוויר נעשו תכופות. המטוסים האמריקנים הפציצו מחסנים, ספינות, ורציפים. בתחילת 1945 ההפצצות התרחשו גם ביום. אלפי סינים ניסו למצוא מקלט בכפרים, ויפנים רבים שהתגוררו בהונקו עברו לאזור הצרפתי של העיר, תוך השערה שהאזור הזה בטוח יותר.

באזור של הונקו הקימו היפנים מאגרי נשק, באחד הבתים, ששימש את הוועד לעזרה לפליטים, הוקמה בו תחנת רדיו. בית זה, באיטו יויון רוד נמצא בסמוך לגן ילדים של ילדי הפליטים.

לאחר הניצחון על היפנים באי אוקינזה ולאחר הקמת בסיס לחיל האוויר של ארה"ב, שינו האמריקנים את מהלכי הקרב והחלו להפציץ את שנחאי במשך היום.

ב-17 ביולי 1945 בשעה 9.00 ו-45 דקות על פי השעון בשנחאי, טייסת 319 של מפציצים דו-מנועים A-26, בהרכב של 25 מטוסים חדשים, כשכל אחד מהם נשא 45 ק"ג פצצות, התרוממה מבסיס קדן שבאוקינזה וטסה לכון שנחאי. המרחק עד שנחאי היה 800 ק"מ. לטייסים ניתנה משימה - להשמיד את שדה התעופה צ'נבן, הממוקם מצפון לשנחאי. טייסת 319 של חיל האוויר של ארה"ב הועברה לאזור של האוקיינוס השקט מאיטליה לפני זמן קצר, אך הם הספיקו כבר למלא אחר משימה אחת, השמדת שדה תעופה היפני על האי קיוסו.

זמן קצר לאחר שעלו לאוויר מאוקינזה איבדו שני מטוסים קשר עם הלהק ושוב לבסיס. שאר 23 מטוסים הגיעו לשנחאי בשעה 12.00 ו-09 דקות. הם טסו בגובה 3000-3300 מטר. באזור שנחאי בגובה 1900 מטר הם נתקלו בשכבת עננים גדולה שהקשתה עליהם להגיע ישירות לשדה התעופה צ'נבן. הנווט רוברט רוברטס, שטס בראש הלהק של המפציצים, הסתמך רק על זמן השהייה באוויר ולא היה מסוגל לאתר במדויק את המטרה. המפציצים הטילו 262 פצצות (118 טון) על פי חישוביו של הנווט, אך כמה פצצות נפלו באזור הונקו שם נהרסו עשרות בתים. מההדף נפגעו בתים רבים נוספים.

לאחר ההפגזה רחובות הונקו הפכו למראה מזעזע. רבים מהנפגעים - סינים ופליטים - נמצאו במצב של הלם, אצל רבים נזל הדם מהאף והאזניים. באזור השוק הסיני, בצומת רחובות צ'ון ואוארד שכבו הרוגים,

סמינר ישראלי-אוסטרי-סיני המוקדש לשואה

03-13-07-08

פצועים, חסרי גפיים. בהפצצה מדויקת נהרס לחלוטין הבית ברחוב איסט יו'חן רוד, לא רחוק מהמשרד לעזרת הפליטים. על כן, חשבו הפליטים שמטרת ההפצה הייתה תחנת הרדיו, אך הם טעו. החלו לפנות גופות מהנחל. אמהות אשר ילדיהן נמצאו בזמן ההפצצה בגן הילדים רצו לשם, אך קבוצה מקומית "פאו-ציא", שהתארגנה מסינים מקומיים, עצרו בעדן. חלק מהן עלו במרוצה על גג בית סמוך ומשם ראו את הגג שקרס על גן הילדים. האמהות הפכו להיסטריות.

הרופא סם דינדר עם קבוצת רופאים מתוך הפליטים אירגן מרפאה לעזרה רפואית על שטח בית הסוהר ברחוב אוארד. בית החולים שהיה באותו רחוב היה מלא עד אפס מקום. רכבים של עזרה ראשונה ופליטים עם אלונקות אספו פצועים והביאו אותם לשטח בית הסוהר שהפך לחדר ניתוח.

רוב הנפגעים היו במצב של הלם. רופאים עבדו על פצעים, במקרים קשים נזקקו לקטיעה. כאשר ראה הרופא דינדר ילד סיני עם בטן קרועה, הבין שאין אפשרות להציל את הילד. הוא נתן לו מנה גדולה של מורפיום, והילד הלך לעולמו ללא סבל נוסף.

תרופות הרדמה לא הספיקו, אזלו גם תחבושות, צמר גפן וחומרים נחוצים אחרים. הפליטים הביאו סדינים והלבשה תחתונה, כריות ושמיכות. לכל דבר נמצא שימוש. הנשים הכינו קפה, תה. כדי למנוע ביזה ארגנו קבוצות שמירה.

בסוף היום כל הפצועים קיבלו עזרה רפואית. הרופא דינדר יכול היה סוף סוף להוריד את בגדיו שהיו ספוגי דם.

כתוצאה מההפצצה באזור הונקיו נהרגו למעלה ממאתיים סינים כ-31 מהפליטים, ביניהם מנהיג הקבוצה הגרמנית "פאו-צ'י" ויו"ר הקהילה היהודית פליקס קרדג. למעלה מחמש מאות אנשים נפצעו, מחציתם פליטים. מאות אנשים נותרו ללא גג מעל ראשם. אך הילדים שהיו בגן הילדים ניצלו. באותו יום שחרר אותם המורה מוקדם יותר, והם עזבו את הבניין ממש מספר דקות לפני ההפצצה.

למחרת הגיעה לגטו משלחת של התושבים הסינים, כדי להביע את תודתם. חברי המשלחת הביאו עמם מצרכים, הציעו כסף וכבדו בדברי מתיקה.

טרגדיה משותפת חיברה אנשים משתי תרבויות שונות, סינים ויהודים, ובנתה גשר ידידות בין פליטים-יהודים, שמצאו מקלט בשנחאי והתגוררו זה לצד זה עם תושבים סיניים. גשר שלא היה קיים קודם לכן.

מתוך הספר: Escape to Shanghai: a Jewish community in China, By James Rodman

- רצח עם בסין על-ידי היפנים בהשוואה לשואה.
 - היחסים בין אוסטריה לישראל לאחר השואה.
 - נאציזם ושנחאי: הצלה בשנחאי.
 - בחלק השני של התכנית יתקיימו חמישה ימי טיול בישראל, במטרה להכיר את ירושלים, וכן סיורים במקומות מרתקים בארץ:
 - העיר העתיקה בירושלים ופרבריה, ביקור בכנסת, בית המשפט העליון ומוזיאון ישראל.
 - ים המלח, מצדה, עין-גדי.
 - כנרת והגליל.
 - גולן וחיפה.
- בכל הנוגע למשתתפים מישראל: גם הם מוזמנים לקחת חלק בסיורים המצויינים לעיל.
- על מנת לקבל מידע נוסף יש לפנות למרטין וולנר ולדניאל שוסטר.

Martin Wallner

Austrian Holocaust Memorial Service
Coordinator with China
wallner@auslandsdienst.at

Daniel James Schuster

Austrian Holocaust Memorial Service
Coordinator of the seminar
schuster@auslandsdienst.at

סמינר ישראלי-סיני-אוסטרי, מוקדש לשואה ומאורגן על ידי ארגון אוסטרי לזכר השואה (Austrian Holocaust Memorial Service) (AHMS -), ימשך עשרה ימים בישראל. מוזמנים 24 איש, 8 מכל מדינה הלוקחת חלק בסמינר.

החלק העיקרי והראשון של הסמינר ימשך חמישה ימים שיהיו מוקדשים לשואה, ויתקיימו בירושלים במוזיאון "יד ושם". דגש מיוחד יושם על יחסים בינלאומיים. כמו כן ידונו נקודות ראות שונות של כל המדינות המשתתפות. רוב הישיבות תתקיימנה בכיתות לימוד על בסיס של דו-שיח בהשתתפות כל הצדדים.

להלן סוגיות המוצעות לדיון בסמינר:

- הברית האיתנה בין אוסטריה וגרמניה מצד אחד וישראל מצד שני כמדינה המובילה בנושא השואה: הבדלים, אפשרויות וחששות מולי יחסים בינלאומיים רגילים.
- תפקידה של סין באו"ם ב-1948 על הקמת מדינת ישראל.
- השפעת השואה על האוכלוסייה הישראלית.
- הפשיזם האוסטרי.
- התנועה הציונית.
- היחסים בין הרייך השלישי לסיין.

דניאל שוסטר ב"בית פונבה"

ב-12 באוגוסט ביקר דניאל שוסטר ב"בית פונבה" ונפגש עם ת. קאופמן וי. קליין. כמו כן הוא השתתף במפגש השבועי של יום א'. ת. קאופמן ברך בחמימות את האורח והבטיח לו עזרה מצד איגוד יוצאי סין בהכנת הסמינר. דניאל שוסטר נמצא בישראל במסגרת השרות הצבאי החלופי של הצבא האוסטרי.

בשנה האחרונה, במוזיאון "יד ושם" עובד נציג של וינה מהמרכז לזכר קרבנות השואה מר דניאל שוסטר, הוא עוסק בהכנת הסמינר בהשתתפות מומחים מישראל, סין ואוסטריה. הסמינר יתקיים בירושלים ב"יד ושם" ביולי 2008.

עברית אני מדבר אליך

מאת רותה קופפר | שנחאי (מתוך עיתון הארץ)

איך אומרים "חנפן" בסנינית? רואן שיאנג, מחבר המילון הסיני-עברי הראשון, שיצא באחרונה, נאלץ להתמודד עם קשיים לשוניים וטכניים. תרגום מעברית לסנינית קשה בעיקר בגלל הסינית, הוא אומר.

כשרואן שיאנג, מחבר המילון הסיני-עברי הראשון, שראה אור בחודש שעבר בסין, עבד על המילון, הוא נעזר בדוברי עברית מישראל ומאוצות הברית שהכיר באינטרנט, בפורום ספורט העוסק בעיקר בכדורגל.

רואן, בן 23, יליד שנחאי, מעולם לא יצא מגבולות סין ואין לו קשר מיוחד ליהדות או לישראל. הוא למד את השפה באוניברסיטת פקין בבייג'ין (האוניברסיטה נקראת לפי ההגייה הקודמת של העיר ונחשבת לטובה במדינה) ודובר עברית טובה. בהתחשב בכך שההיכרות שלו עם השפה אקדמית לחלוטין ונובעת רק מהכתב, השליטה שלו בשפה כה שונה משפת האם שלו מעוררת הערכה.

ההחלטה שלו ללמוד עברית, שפה לא מבוקשת במיוחד בסין, היתה פרקטית. הוא החל ללמוד כשהיה בן 18, ואתו למדו עברית עוד שמונה תלמידים באוניברסיטה כולה. הוא חשב שזה יאפשר לו לעבוד בממשלה או בעיתונות, גופים שאינם בהכרח נפרדים זה מזה. המשיכה שלו לשפות באה מהבית - הוריו מרצים לשפה ולספרות סינית ושניהם מלמדים באוניברסיטת "מזרח סין נורמל", שבה מתקיימת הפגישה אתו.

ספר ראשון בגיל 10

האוניברסיטה גדולה ומטופחת וזורם בה נחל קטנטן. פסל גדול ולבן של מאו ניצב, כמו בכל אוניברסיטה, בכניסה לבניין המרכזי. בזמן השיחה עם רואן ועם המתורגמת סלינה סון (שנשלחה ליתר ביטחון) מצטלמת כיתת בוגרים בגלימות שחורות וכובעים מרובעים בנוסח אוניברסיטאות אמריקאיות ממש מתחת לפסל של המנהיג הנודע, והסטודנטים מחקים בכדיחות הדעת את היד המונפת של פסל היו"ר.

"הורי עודדו אותי לעסוק בעבודה חדשנית, בתחום שלא מספיק נחקר בסין", הוא מסביר. הדבר הכי דומה שהיה במדינה גדולה זו למילון סיני-עברי הוא מין ספרון טייוואני שנועד לסנינים נוצרים (מיעוט שאת דתו ואמונתו לא מעודדים בסין הקומוניסטית), הרוצים לקרוא כתבי קודש יהודיים. רואן חשב שכדאי למלא את החלל הזה. הוא

אינו רק מחבר המילון הסיני-עברי הראשון שיוצא בסין, אלא גם אחד ממחברי המילונים הצעירים בעולם. במשך כארבע שנים שקד על עבודתו, והמילון ראה אור בהוצאה מפורסמת בתחום השפות במדינה, Small Foreign Language Press.

רואן אמנם צעיר, אבל המילון אינו הספר הראשון שהוא מוציא לאור. כשהיה בן 10 התפרסם ספרו הראשון - "זמני בפין יין" (פין יין היא שיטה לכתובת מנדרינית תקנית באותיות לטיניות ומשמשת סינים מגיל צעיר מאוד). הספר היה ברשימת עשרת ספרי הילדים הנקראים ביותר בשנחאי כשיצא. מאז זכה רואן בפרסים על מאמרים וחיבורים של איגוד הסופרים של שנחאי, בהם המאמרים "בימים אלה, אינני אני" וכן "העיר: סובלנות במהירות מואצת", טקסטים שעוסקים בכלכלת סין ובתעבורה. המילון החדש מיועד לדיפלומטים ישראלים בסין, הוא מסביר, ואכן הקונסול של שנחאי אורי גוטמן כתב את ההקדמה.

רואן מקווה שייעזרובוגםסטודנטיםשלוומדים עברית - בנוסף לאוניברסיטת בייג'ין מלמדים עברית בעוד כ-20 אוניברסיטאות בסין - וכן חוקרי שפות, ישראלים המתעניינים בסנינית ומהגרים סינים בישראל.

20 אלף סימנים

במילון כ-1,000 עמודים. יש בו כ-30 אלף ערכים, קצת יותר ערכים בעברית מאשר בסנינית. רואן היה צריך להמציא שיטה מיוחדת כדי למקם את העברית והסינית באותו עמוד, ועל הקושי הטכני הזה התגבר. תרגום מעברית לסנינית קשה בעיקר בגלל הסינית, שפה שקשה לדעת את כל הסימנים שלה, הוא טוען. "כל סימן סיני שמשובל בסימן אחר יוצר משמעות חדשה", הוא מנסה להסביר. "הסיני הממוצע יודע 4,000 סימנים. אני יודע 5,000 בערך ואבא שלי יודע כמעט 20 אלף".

לאחר שנפתרה הבעיה הטכנית נותר כמובן הקושי התרבותי. קשה היה לו מאוד למצוא חלופה הולמת בסנינית למלת הסלנג העברית "חנפן", ואילו למלה הסינית שפירושה "יום טאטו המצבות" - מועד סיני חשוב המתרחש בחמישה באפריל, ובו נציג של כל משפחה בא למצבות של בני משפחתו, מטאטא ומטפח אותן - נדרשו שלוש מלים בעברית.

בקבלת פנים בבית הקונסול הישראלי בשנחאי, שהתקיימה מימיםאחריהפגישה עם רואן שיאנג, ובה השתתפו גם הסופרות

סביון ליברכט ויהודית קציר והמשורר נעים ערידה, התחדד הקושי ביצירת מילון שכזה. ליברכט סיפרה כי כשתירגמו את ספרה "סינית אני מדברת אליך" לשפות אחרות, מצאו כל פעם את הגרסה המקומית ל"סינית", אותה שפה שלא אומרת לתושבי המקום דבר. באנגלית היה זה "יונית". בסין לא הבינו את הביטוי. בחלקים רבים מסין תושבי חלק אחד לא מבינים את שפתם של תושבי חבל אחר. כשתושב שנחאי, דובר הדיאלקט המקומי, מתראיין לטלוויזיה, דבריו מתורגמים לשפה הרשמית, סינית מנדרינית בכתוביות. כלומר, גם ניבים מסוימים של סינית הם "סינית" בשביל סינים. כשליברכט הסבירה את הכוונה, בהוצאה לאור עודדו אותה לנטוש את הדימוי הפילולוגי ולאמץ תרגום מטאפורי אחר: "זה כמו לצעוד בתוך ערפל", הציעו.

מרכז לימודי על שם קונפוציוס באוניברסיטת תל-אביב

על פי הסכם שנחתם על ידי רקטור אוניברסיטת תל-אביב איתמר רבינוביץ' ושגריר הרפובליקה הסינית העממית מר צ'ז'או צ'ונג, מחודש אוקטובר החלו לימודים במרכז על שם קונפוציוס, שנפתח לא מכבר ובו יבחנו בעיותיה של סין.

המכון, שאורגן ביזמת ממשלת הרפובליקה הסינית העממית, ילמד סינית ואת תרבותה של סין. הוא יהיה חלק מאחת הפקולטות החשובות בישראל בכל הנוגע לפתרון בעיות של המזרח הרחוק, ובו למעלה ממאתיים סטודנטים הלומדים כל מה שקשור לסין. שלא כמו על פי נוהלי הפקולטות אחרות, פתוחות דלתות המרכז לכל החפץ ללמוד בו.

פרופסור מאיר שחר, העומד בראש המכון, הודיע שבעשר השנים האחרונות חסרו לפקולטה מומחים השולטים בשפה הסינית. הודות לצמיחתה האדירה של סין, ישראלים רבים מגלים עניין רב במעצמת העל ורוצים ללמוד את השפה, ההיסטוריה והתרבות של סין. ישראל היא המדינה השלישית במזרח הקרוב אחרי לבנון ותורכיה אשר גם בהם נפתחו מרכזים על שם קונפוציוס. חוץ מלימוד השפה, יהיו במרכז סמינרים המוקדשים לבעיית הפילוסופיה הסינית, הכלכלה וההיסטוריה. נשקלת אפשרות של חילופי מדענים, סטודנטים ושיטות לימוד. בכך עוסקים הפרופסור שחר ארון שי ורענן ר"ן.

"Points East"

יפן שומרת כשרות

מאת הרב הרצל סימנטוב

יש לנו זכות יתירה לחיות בעידן אשר אין בו מקום רחוק מכדי שנוכל להגיע או להתקשר עמו, למרות שוני גיאוגרפי או תרבותי.

דברים רבים אשר עושים את אורח חיינו היהודיים לאפשריים ונעימים הם תוצאה של שיתוף פעולה של חברות שונות הנמצאות במקומות שונים על כדור הארץ. פריטים כמו אוכל כשר ואחרים הקשורים לשימוש יום יומי על ידי היהודים מיוצרים במקום אחד, מורכבים במקום אחר ולבסוף מופצים לשווקים הקרובים למקום מגורינו.

בשנות ה-50 של המאה ה-20 עלייתה העצומה של יפן כמעצמת-על כלכלית השפיעה על הכשרות בעולם כולו. עכשיו יפן מייצרת תוספות קולינאריות שונות וחומרים בסיסיים חיוניים להכנת אוכל כשר.

כמובן, כתוצאה משוני במנטאליות תרבותית ועסקית, השגחה על אוכל כשר ביפן שונה מאשר במקומות אחרים בעולם. אחד הגורמים המאפיינים את החברה היפנית הוא מושג ההיררכיה. פירוש הדבר הוא כי מנגנון הייצור מחולק לגורמים בעלי גבולות היררכיים ברורים. כל היבט עסקי, ויהיה זה אפילו קשר-עבודה פשוט, מופעל בהתאם לחוקים ומנהגים.

בקונטקסט זה מקבל הרב-משגיח מעמד היררכי עדיף באופן אוטומטי. כל צוות ההנהלה ייתלווה אליו בסיור ההשגחה מתחילתו ועד סופו, וראש הצוות יעשה כל מאמץ כדי להבליט את

הכבוד כלפי הרב. ואילו בפני המשגיח עומדות שתי מטרות עיקריות: מצד אחד הוא חייב לגלות סגמים בייצור המאכל ולחשוף את העבירות על כללי הכשרות. כמובן, רצוי גם לתמוך בייצור דברי אוכל כשר.

ביפן, למשל, גישה תומכת כזאת עשויה להיות מועילה מאד לגייס שיתוף פעולה מירבי מצד החברה המייצרת היפנית לשמור על הסטנדרטים הגבוהים ביותר של הכשרות. עם זאת, אף שחוקי כשרות מאפשרים הקלות מסוימות במקרים חריגים קיצוניים ונדירים, יהיה זה מסוכן מאד ליישם הקלות אלה ביפן: משיוודע ליצרן יפני על קיומן של הקלות אלה, אפשר שהדבר יגרום להפרות חמורות של חוקי הכשרות. לכן עמידתו האיתנה של המשגיח על השייחור של המוצר יבוצע ברמה הגבוהה ביותר של החוק היהודי תזכה לתשומת ליבה המירבי של הנהלת החברה, בהתאם לכבוד הקפדני המסורתי שהיפנים רוכשים לשמירה על החוק.

בנוסף לכך, ביפן מקובל שחברות המתחרות ביניהן קונות אותו מוצר אחת מאחותה. זה גורם ליחסים הדדיים מסחריים ואישיים תקינים והרמוניים, למרות ההתחרות המסחרית. מטבע הדברים החברות היפניות היו מתחלקות בסטיות מרמת הכשרות המוכרזת על ידי המשגיח על תגי האריזה של המוצר - סיבה נוספת לעמידה ללא פשרות על הרמה הגבוהה ביותר של כשרות המוצר. יש להיות מודע לעובדה נוספת: למרות

שרוב רובו של המסחר הבינלאומי מתנהל ביפן בשפה האנגלית, בפי היפנים שפה זו היא בכל זאת "אנגלית-יפנית". פירוש הדבר שלא כל דבר אשר הם אומרים באנגלית אמנם זה אשר הם רוצים להעביר לבן שיחם. נוסף לכך, הם יכולים להבין את המילה האנגלית, אך לא בהכרח על כל הדקויות שלה. השפה והפילוסופיה היפנית נוטות למעורפלות מסוימת בהגדרות המעשיות של מושגים. בהתקשרות בין אדם זר עם יפני זה גורם למבוכה, כי לפעמים "לא", פירושו "כן", "סליחה", פירושה "תודה", "זה קשה", פירושו "לא", ו"אולי" - פירושו "שכח מזה!"

פעם הייתי עד לשיחה הבאה בחברת התעופה בטוקיו: אדם זר ביקש לטוס ממקום א' למקום ב'. הפקיד אמר, "יהיה זה קשה". הזר: "טוב, אז תצרף אותי לרשימת הממתנים". הפקיד, בשנית: "היה זה קשה". הזר מתפלא: "מה כל כך קשה לרשום אותי ברשימה כלשהי?!" "סליחה, אבל אין לנו טיסות בין שתי ערים אלה."

הרבנים שלנו מלמדים כי רשעות האדם גרמה לפיצול האחדות האנושית ולפיזור הלשונות על פני כדור הארץ. בעידן בו אנו חיים יש אפשרות לנסות ולבנות מחדש את האחדות שאבדה. עבודתם של הרבנים-משגיחים בפניות נידחות של העולם לא זו בלבד שהיא שומרת על הסטנדרטים גבוהים של כשרות סביב כדור הארץ, אלא מעניקה להם חובה להיות שליחי תורה בכל העולם.

ת.ד. - 29786

שלום רב,

שמי דרור וייל, ואני סטודנט לתואר שני באוניברסיטת ג'נ-ג'ה בטאיפה, טאיוואן. מזה למעלה מעשר שנים, אני שוקד על מחקר יהדות סין. חלק ניכר מעבודתי נסב סביב הקהילה היהודית בקאיפנג, אך לאחרונה אני עוסק בשני מחקרים בנושא יהדות שאנגחאי בשנות ה-30 וה-40, והקהילה הבגדאדית בשאנגחאי.

בחודש אוגוסט אני מתכנן לנסוע לסין, לבקר בקאיפנג ובשאנגחאי. מטרת ביקורי היא לאסוף חומר מארכיונים מקומיים וממצבות בבתי הקברות. על מנת שאוכל להיטיב ולחקור את הקהילה היהודית בקאיפנג, אני זקוק לכל אינפורמציה הקיימת בידכם בעניין צאצאים מהקהילה היהודית הגרים עדיין בקאיפנג, עימם אוכל ליצור קשר, או בכל הנוגע לבתי הקברות של משפחות אלה התמחותי פה בטאיוואן כוללת התמחות בניית היסטורי של מצבות קבורה, והייתי מעוניין ליישם התמחות זו גם במחקר אודות יהדות קאיפנג.

בברכה,
דרור וייל
dror.we@gmail.com
886-9-36032263

אדונים נכבדים,

אני מייצג את ממשלת אוסטריה ומועסק על ידה ב-Austrian holocaust memorial service (AHMS) לזכר קרבנות השואה. בשנה האחרונה אני עובד במוזיאון השואה "יד ושם" בירושלים.

ארגון AHMS שולח צעירים מאוסטריה, אשר במסגרת שרותם הצבאי חייבים לעבוד במוסדות העוסקים בשואה, כחלק משרות צבאי חלופי. מוסדות מסוג זה קיימים בישראל - משנת 1994 - מוזיאון השואה "יד ושם" ובסין - מ-2006 קיים מרכז לחקר היהדות בשנחאי. בעתיד יצטרף גם המרכז לחקר ההיסטוריה של יהודי חרבין למוסדות העוסקים בשואה. כל אלו שמשרתים בצבא במסגרת AHMS מקבלים תמיכה כלכלית מטעם הרפובליקה האוסטרית.

מאחר והפעילות של AHMS בסין מתפתחת בהצלחה מרובה מעוניין הארגון בפתוח יחסים בין ישראל, סין ואוסטריה. על כן, החלטנו להעביר ב"יד ושם" סמינר על השואה ביולי 2008 ולהזמין מספר זהה של משתתפים משלוש הארצות המשתתפות. כמארגן תכנית הסמינר הייתי שמח ליצור קשר עם ארגונכם ולדון אתכם בעניין. אודה לכם מאד על כל עזרה. אשתדל בקרוב לבקר בארגונכם.

כבוד רב,

דניאל ג'יימס סוסטר

חוזר לבניית קטע של מסילת ברזל הביאה את משפחתי מרוסיה למנצ'וריה לפני 110 שנה. עכשיו, כאשר העבר הסיני-מערבי הולך ומפסיר, נתקבלתי בסין כבן אבוד החוזר הביתה.

ר.ס. תכננתי את שובי לסין במשך למעלה משנה, ועתה, קיבלתי הזמנה מהסופר לנג-סין, מחבר "תולדות ההתקוממות של הבוקסרים", לבוא ולהרצות על התפתחותם המחודשת של סין והעולם המערבי, איפשרה לי להגשים את חלומי הנושן. אני אומר: "שובי" כי בפעם האחרונה הייתי בסין היבשתית בשנת 1948, ואני אז ילד בן תשע. נולדתי בעיר חרבין, מנצ'וריה, בשנת 1939, עזבתי אותה ועברתי לאנגליה בגיל שלוש, וחזרתי אליה עם הורי ב-1947 ושהיתי בה כשנה בעיר טיינטיין (עתה טיאנג'ין). נמלטנו להונגקונג ערב נפילתה בידי הקומוניסטים.

מדוע חזרנו לסין ב-1947? התשובה הקצרה היא: למשפחת סקידלסקי היו נכסים נרחבים בחרבין וברחבי מנצ'וריה, כולל מכרות הפחם מו-לין. לאחר מלחמת העולם השנייה, אבי, נתין בריטי מאז 1930, החליט לתבוע את מממשלת סין ולהחזיר לו את המכרות. היה זה תזמון לא מוצלח ביותר: זה עתה השלימו הקומוניסטים את כיבושם של מנצ'וריה ונעו בכיוון בירת סין, פקין והעיר הסמוכה לה, טיינאסין. חשבתי אז כי צ'נג קאי-שק לא היה מן המצביאים המוצלחים ביותר בכך שאיפשר לקומוניסטים לבדוד את הכוחות המובחרים שלו במנצ'וריה במקום לשמור עליהם לקראת הקרב המכריע.

כאשר אדם עסוק בבניית עתידו האישי, אין הוא מתעניין כלל ועיקר בתולדות משפחתו. אולם עכשיו אני מוקסם בשרשי משפחתי וצר לי שלא הקשבתי ביתר הקשבה לסיפורים מפי הורי. עכשיו עוזרים סיפורים אלה להבין בהירות יתירה את ההיגיון של דרך חיי אני. משפחת סקידלסקי היתה אחת המשפחות היהודיות-רוסיות החשובות במזרח הרחוק. אבי סבא שלי, ליאון סקידלסקי התחיל את הקריירה שלו בסקידל, עיירה יהודית קטנה בבלרוס. ב-1880 הוא הגר עם משפחתו לאודסה שם התמזל לו מזל (לא ידוע לי איך וכיצד) לקבל חוזה לבניית הקטע האחרון של מסילת הרכבת הטרנס-סיבירית במנצ'וריה הצפונית בדרכה לולדיוסטוק. ליאון סקידלסקי היה אחד מעשרת היהודים שקיבלו היתר להשתקע בעיר זאת. אבי בוריס נולד בולדיוסטוק ב-1907.

במותו ב-1916, השאיר ליאון סקידלסקי רכוש ענק למשפחתו: נדל"ן ותעשיית ומגורים, מכרות פחם בסיביר המזרחית, 3,000 קמ"ר של יערות ברוסיה ומנצ'וריה, והיה לנותן עבודה הגדול

ביותר של האזור. הסניף המנצ'ורי של העסק המשפחתי התבסס בחרבין ונוהל ע"י סולומון, הבכור של בני ליאון, המייסד של שושלת סקידלסקי. המכרות של המשפחה סיפקו את הפחם ל"רכבת הסינית-מזרחית" (ק.ז.ו.), כפי שכונה הקטע המנצ'ורי של הרכבת הטרנס-סיבירית. החברה יצאה עצים וחיטה ללונדון וניו-יורק. כפי שהמארח שלי, לאנג-סין, סיפר לי, לא היה סיני אחד במנצ'וריה אשר לא שמע על המשפחה האגדתית של סיה-ג'יה-סי (סקידלסקי בניב סיני).

ב-1918, עם התקדמות המהפכה הרוסית מזרחה, עזבה משפחת סקידלסקי את רוסיה בהשאירה את כל רכושה מאחוריה, אך עם מספר לא מבוטל של מיליונים של דולרים אמריקניים במזומן בכיס. סבתי (אם אבי) עברה לגור בפרוץ ושלחה את ארבעת בניה לבתי ספר באנגליה. בשובו לחרבין, דודי סולומון הצליח לרכוש זכויות לניצול מכרות פחם מו-לין לתקופה של 30 שנה וזה הפך להיות עמוד השדרה של פרנסה משפחתית בממדים קטנים משבעבר, אך בכל זאת מהותיים למדי. חרבין היתה אז כבר עיר אירופאית גדולה עם רחובות רחבים, בניינים גדולים, בנקים, תיאטראות, מסעדות מפוארות, אולמות קונצרטים, אופרה ועוד. בשנות ה-20 היא היתה ידועה כ"פריז של המזרח הרחוק".

כאשר סבתי הפריזאית הפסידה את כל הונה במשבר הכלכלי העולמי של שנת 1929, היא עברה לגור בארה"ב ואבי שב לחרבין לעבוד בחברה משפחתית. הוא נשא אישה ב-1936, ואני נולדתי שלוש שנים מאוחר יותר. במלחמת העולם השנייה אבי גויס לצבא הבריטי, אך קרובי מחרבין, הדוד סולומון ואחיו שמעון, היו חסרי נתינות, ובתום המלחמה נשלחו ע"י הסובייטים ל"מולדת" שם נספו באחד ה"גולגים", מחנות הריכוז הידועים לשמצה של סטלין. הקומוניסטים הסיניים לקחו את הנכסים שלנו במנצ'וריה (כולל מכרות הפחם מו-לין. ב-1984 קיבלתי שיק ממשלת אנגליה על סך של 24,000 לייברות אנגליות בתור פיצוי על רכושי שהיה שווה 11 מיליון ליברות אנגליות.

על תולדות משפחתי מצד אמי, משפחת ספלדין, אני יודע הרבה פחות. הם היו נוצרים רוסיים ובשנים המאוחרות של המאה ה-19 הם הגרו למנצ'וריה מניז'ני נובגורוד אשר על הנהר וולגה, והיו קשורים גם הם בצורה כלשהי בבניית המסילה של הרכבת הסינית מזרחית. סבי מצד אמי היה ראש עיריית מנצ'אולי בשנים המוקדמות של ה-1920, לפני שעבר עם משפחתו לחרבין שם השתקע לצמיתות. אמי, גליה, נולדה בחרבין ב-1918. עלייתה ונפילתה של משפחת סקידלסקי

משקפות את גורלו של העולם הקוסמופוליטי שהוא אשר נפגע אנושות במלחמת העולם הראשונה ומדגימות באיזו קלות יכולה פוליטיקה להפוך את הכלכלה על פיה. העושר הכלכלי לא הציל את משפחתי ואחרים הדומים לה, ואילו התלות הכלכלית ההדדית של כוחות אדירים לא הצילו את העולם לא מקומוניזם ולא מפשיזם. היום לא תמצא את משפחת סקידלסקי במזרח הרחוק. מאז הנצחון הקומוניסטי ב-1949 נסגרה סין ליתר חלקי העולם למשך 40 שנים. חרבין, כמו שנחאי וטיינטיין, הפכו לערים סיניות, מלאות בחורבות עצובות של התרבות האירופאית. ה"באנד" בשנחאי, שדרות ויקטוריה בטיינטיין, "בולשו פרוספקט" בחרבין... עכשיו מתרחשת "הפתיחה השנייה". היא לאומית מטבעה, אך מהותה האירופאית המוסתרת הולכת ונמסה גם היא. בחרבין, עיר מולדתי, נתקבלתי כבן אבוד השב הביתה.

שנחאי, 19 בספטמבר. לאנגשין-שאנג מקבל את פני בנמל תעופה המרשים. התלוו אלי צלם טלוויזיה, יאנג מיי ובמאי חאן-יו. ביקורי יהיה מצולם ומדווח בעתונות סינית מודפסת ואלקטרונית. אני מקבל זר פרחים גדול אשר אינני יודע לאן לשים אותו. אנו נכנסים למכונת ונוסעים לעיר. בדרך אנו עוברים את פו-דונג, שנחאי החדשה. לפני עשר שנים היו כאן שדות נרחבים. עכשיו זהו בית לארבעה מיליון בני אדם. אני אגור במלון ג'ינג-ג'יאנג שם התארח הנשיא ניקסון בביקורו ההיסטורי ב-1972. מצלמתו של יאנג מיי רצה בלי הרף, מנציחה את כל תנועותי. אני דוחה צלי קרפדה שהוגש כמנה עיקרית לארוחת בוקר, אך את יתר המנות אני אוכל בהנאה רבה.

אחרי הארוחה - טיול ברחוב החנויות, חואי-חאי, לשעבר Avenue Joffre. סטודנטית צעירה ויפה, ציג'ון ז'או תהיה המדריכה שלי במשך שהותי בעיר. יחד עם יאנג מיי וחאן יו זהו הצוות המשושל של מלווי הנאמנים. אני מנסה ללמוד מלים סיניות בסיסיות: xie-xie (תודה), xia wu hao (good afternoon), kung kong shing tao chung kuo (אני שמח להיות בסין), ועוד משהו. אומרים לי שהמבטא שלי טוב, אך זכרוני דולף.

שנחאי, 20 בספטמבר. אני מרצה על הגלובליזציה באקדמיה למדעים של שנחאי. אחרי ההרצאה - ארוחת צהרים עם הרבה פרופסורים. אני משוחח עם אחד מהם, ז'או ג'יא-מינג, על הנושא שיוואן: האם לדעתו תגן ארה"ב את האי במקרה וסין היבשתית תתקיף אותו? הפרופסור היה בטוח שארה"ב לא תתערב. "ומה אתה חושב?" הוא שאל אותי. "אולי", עניתי.

הלכנו לחייט כדי להזמין עבורי חליפה. החייטים משנחאי עדיין מפורסמים בתור הטובים והמהירים בעולם. החליפה עלתה לי \$500.

שנחאי, 21 בספטמבר. בבוקר ביקרנו בדאלוויץ' קולג' (סניף פו-דונג, שנחאי). עוברים קילומטרים של מגרדי שחקים. אני רוצה לראות את דאלוויץ' קולג' כי ברייטון קולג' אשר אני משמש כיו"ר של חבר נאמניו חושב לפתוח את סניפו ברוסיה. חיש מהר אני מגלה כי אין שם אף סטודנט סיני אחד רק סטודנטים נתיני ארצות זרות. לסינים אסור לשלוח את ילדיהם לבתי ספר זרים. "מדוע?" שואל אני, והתשובה היא, כי הסינים רוצים להגן על זהותם הלאומית ולכן הם לא מרשים לזרים לחנך את ילדיהם. עם זאת, הם שולחים את ילדיהם ללמוד בחוץ לארץ. באזני זה נשמע לא הגיוני. בני שיחי מסכימים.

השעה היא 16:00. גשם זלעפות שוטף את ה-Bund. אנו מוצאים מקלט באחד מבתי הקפה המפוזרים לאורך ה-Bund. אינני רשאי להזמין את המשקאות. זה, לדעת מלווי, תפקיד שלהם. עם זאת אני מצליח לקנות בכספי מזוודה יפה חדשה עבור 100 יואן (\$12). אני שם לב כי למרות שמאו צזה דונג הלך לעולמו לפני 30 שנה, דיוקנו עדיין מקשט את השטות הסיניים.

שנחאי, 22 בספטמבר. עוד הרצאה אחת על גלובליזציה, הפעם בפני כ-200 סטודנטים ומוריהם של "בית הספר למדעיים מתקדמים". הנושא הוא קשה מאד, אך המתרגמן עושה את מלאכתו על הצד הטוב ביותר.

בערב שייט על הנהר חואנג פו על סיפון אניית טיולים מפוארת "דה לונג" - "הדרקון הגדול". מיליון כוכבים מגשרים בין מיליון האורות של ה-Bund בגדה המערבית של הנהר לבין מיליון האורות של פו-דונג על הגדה המזרחית. חווייה בלתי נשכחת.

טיינטיין, 23 בספטמבר. אני טס לטיינטיין (טיינטיין) שם גרתי ב-1947-1948. אז למדתי בבית ספר צרפתי St. Louis College השייך למסדר נזירי של מריה הקדושה אשר תלמידה המפורסם ביותר היה צ'ו-אן-לאי.

במטוס אני מדבר עם לנשין על מאו, ישו, קונפוציוס וערכים מערביים. הוא מחלק את זמנו בין ג'נבה ו"בית ספר למדעיים מתקדמים". הוריו היו חברים בכירים של המפלגה הקומוניסטית הסינית, והוא מגן על מאו. "מאו עשה הרבה טעויות, אך התכוון לטובה", אומר הוא. לנשין קונפוציאני בהשקפותיו, ואומר כי מכל בני המערב רק הייזואיטים הבינו את קונפוציוס כראוי.

נגור בטיינטיין, "הצוות" שלי ואני, במלון "Astor House", המלון האירופאי הישן ביותר בסין (נבנה ב-1863). הוא עומד בצדו האחד במרכז שדרות ויקטוריה, השדרה המרכזית של חלקה האנגלי של "טיינטיין הריא", ובצדו השני ב-Bund בעל בנייני בנקים מפוארים עם עמודי שיש או גזית. לא מכבר נבנה אגף חדש של המלון, אך בתור סימן של כבוד, מיקמו אותי

בחלקו הישן. גרתי במלון זה ב-1947-1948 כאשר אבי ואמי היו בתהליך של גירושין, דבר שאז לא היה ידוע לי. זכרוני לא בגד בי: הנה הם הפרוזדורים הרחבים והארוכים בהם דהרתי במכונית החשמלית אשר אבי נתן כמתנת יום הולדתי השמיני.

תמונות של אנשים מפורסמים מכסים את קירות הפרוזדורים: גוסטב דטרינג, מייסדו של בית המלון, גנרל גורדון אשר הטביע את ההתקוממות טאי-פינג בים של דמים. נשיא ארה"ב הרברט הובר, סונג יאט-ונג, הנשיא הראשון של סין הרפובליקנית, צ'או-אן-לאי, והקיסר ביש המזל, פו-אי ואשתו היפהפיה. אני מצליח לשכנע את המנהל להניע את המאוורר החשמלי של סונג יאט-ונג. הוא עדיין פועל, אך בקושי רב...

בערב אני מארח לארוחה ידידי מילדותי, בני כיתתי ב-St. Louis College, אנתוני וונג וג'ון חאן. ג'ון התנצר, אך לא על ידי הנזירים אלא כתוצאה מרומן עם נערה קתולית. הרומן לא החזיק מעמד זמן רב והזוג התפרק. אז הוא התאהב והתחתן עם נערה רוסייה וכתוצאה מכך הוחרם על ידי החברה והמנגנון הממשלתי הסיני הקסנופובי. על אף היותו בלשן כישרוני, הוא לא יכול היה להתקדם בעבודה מעבר לדרגת עוזר לספרן במכון רפואי. אנתוני וונג, גם הוא קתולי, לא יכול היה לקבל משרה אקדמית עד יום מותו של מאו. הוא עבד בתור מורה בכיתות נמוכות, ובזמן המהפכה התרבותית לא פעם הוכה והושפל ע"י התלמידים. עתה הם כבר ב"גיל הזהב", שני בני אדם מקסימים מן העולם שכבר עבר זמננו...

אחרי הארוחה אני עומד על עריכת סיור נוסטלגי לבית ברחוב דאבלין מס' 5 שם גרתי בילדותי עם סבתי מצד אמי. לתדהמתי, במקום הבניין מצאנו בור עמוק - חפירת הכנה להקמת תחנת רכבת תחתית, ומאחוריה - צללית של חורבות בית הכנסת היהודי שעמד על שפת פלג מים צר של מים אשר קישר את הנהר חי-חה עם ה-Grand Canal העתיק. עתה פלג המים הוטא הצידה ובמקומו נבנה קו רכבת תחתית. נכנסנו לבניין בית הכנסת אשר בתקופת השלטון הקומוניסטי הפך למסעדה ועכשיו מצפה לשיפוצים ופתיחתו מחדש בתור מוזיאון המוקדש לזכרה של הקהילה היהודית בטיינטיין ביזמת איגוד יוצאי סין הישראלי ומספר תורמים פרטיים מארה"ב ואוסטרליה.

טיינטיין, 24 בספטמבר. מחפשים את החנות של סבא ב-Cousins Road מרכז טיינטיין הישנה. החנות מכרה תוצרת של משק חקלאי שהיה לו מחוץ לעיר. החיפוש הפך לאירוע שכונתי כאשר ותיקי המקום מנסים להיזכר היכן עמדה החנות. אחדים מן השכנים זכרו "רוסים סובייטיים שגרו פה, זאת אומרת סבתי ומשפחתה אשר נשארו במקום עד שנת 1950 כאשר אמי הצליחה להעביר אותם לברזיל.

עוד אחד מתלמידי St. Louis College מצטרף אלינו לארוחת צהריים - אייק חואנג, גם הוא קתולי. אייק הביא עמו צילומים ישנים מבית

ספר אשר הפכו את המפגש לחגיגה ממש. נסענו לבקר בבניין בית הספר עצמו, אך לא מצאנו אותו. במהפכת התרבות הקומוניסטים הרסו אותו ובנו במקומו בית חולים. עכשיו בית החולים עומד להיהרס ובמקומו יבנו פה בית ספר. על פי ספר הרישומים של בית הספר, היום האחרון בו אני למדתי היה 27 בנובמבר, 1948. מיד לאחר מכן הועברנו באניית מלחמה בריטית להונג-קונג. ביום בו הגענו להונג-קונג, העתונים הודיעו באותיות קידוש לבנה: "הגנרל פו עומד איתן בצפון" ו"שנחאי תילחם עד לטיפת הדם האחרונה". יומיים לאחר מכן צבאות צ'אן קאי-שק נכנעו לקומוניסטים ללא תנאי.

בייג'ין, 25 בספטמבר. הרכבת טיינטיין בייג'ין מלאה עד אפס מקום. הנסיעה נמשכת רק שעה וחצי. אגור במלון "קפיטל" ליד תחנת הרכבת, עם מראה נפלא על העיר האסורה.

בייג'ין-חרבין, 26 בספטמבר. מבקרים בארמון הקיץ של הקיסרית האחרונה טזו-סי משום שנמצאו צילומים שלי מ-1948 כאשר ביקרתי שם. עכשיו רוצים לצלם אותי באותם המקומות. הבריטים והצרפתים ביזו את המקום אחרי מלחמת האופיום והקיסרית בנתה ארמון חדש בהשתמש בכספים שהיו מיועדים לבניית צי מלחמתי. יש סבורים שבגלל זה סין הובסה על ידי היפנים במלחמה ב-1895. הארמון נפגע שוב ב"התקוממות הבוקסרים ב-1900, ונבנה מחדש ב-1902.

בצהריים אני מרצה במכון סיני למדעים בינלאומיים, ואנו ממהרים לנמל התעופה כדי לטוס ליעדי האחרון - חרבין.

הגענו למלון "מודרן" בחרבין בשעה 20:00. זהו המלון הישן ביותר בחרבין שם דודי סולומון, כך סיפרו לי, היה נפגש עם אהובתו. נתנו לי את הסיטה בה לנה הגב' סון יאט-ונג בשנת 1927, והזמר הרוסי המפורסם פיאודור שליאיפין בשנת 1936. הסיטה מפוארת אך לא כל כך נוחה: כדי לסגור את ברז אמבטיה יש לעבור דרך מקלחת. המכתבה יפהפיה, אך כאשר הדלקתי את המחשב הנייד שלי, כל המנורות בחדרים כבו.

נפגשתי עם צ'ו-ויי, נשיא האקדמיה למדעי החברה של המחוז חילונג'אנג ונשיא המרכז לחקר תולדות יהודי חרבין שהיה מלווה פרופסורים ומדענים למיניהם שהעסיקו אותי כמעט עד לחצות. הם נותנים לי את "יומן האירועים" בהם אצטרך להרצות ולהיות נוכח בקבלות פנים, ארוחות צהריים וערב רשמיות וחצי רשמיות. יש לי חשש שהם מתכוונים לשתף אותי בתכניתם על חקר תולדות יהודי חרבין כדי לקדם יחסי ידידות סיניים-יהודיים. אני אשמח לתרום את תרומתי הצנועה לחקר תולדות יהודי חרבין, אך בשום פנים ואופן אינני מתכוון להקדיש לו את חיי. אני אומר שאני מעוניין מאד בתולדות משפחת סקידלסקי, אך במידה שווה אני מתעניין בתולדות אמי שלא היתה יהודייה. נוסף לכך אני נוצרי אנגליקני והייתי בבית כנסת רק פעם אחת - בטקס

זכרון מבורך

סטינה פיודורבנה שרסטניובה / מרוסית יהודית שנדל

כבר כתבתי ב"על גבעותיה של מנצ'וריה" (כתב עת רוסי), וב"אטלנטיס ברוסיה" על חיי אנשים רוסיים במולדתי האהובה - מולינסק של מכרות הפחם. הייתה זו חלקת אלהים קטנה עבור כורים, אנשי מסילות ברזל ועוד אנשי מקצוע ואנשים רוסיים פשוטים בסין הרחוקה מרוסיה. נוף מרהיב - מרבדי פרחים סגוניים המגיעים עד למפתן הבית, יבולים עשירים של הטבע, ירקות, ציד פסיונים, חזירי בר, עיזי בר, אילי הצפון ועוד. גם עכשיו, בהיזכרי באותם ימים, אני אומרת לעצמי, ששם חווינו קומוניזם אמיתי. לא שילמנו עבור מגורים, חשמל, פחם ומים, ולא עבור שיפוצי בניה, או סאונה. את הסחורה קנינו בקואופרטיב בתשלומים שנוקו מהשכר. היה לנו בית חולים משלנו, עם חדרי חולים, חדר ניתוח, בית מרקחת. בית ספר תיכון בו רכשנו השכלה גבוהה, והבוגרים המשיכו בהצלחה בלימודים בבתי ספר להשכלה גבוהה בחרבין. הוריהם יכלו להרשות לעצמם לשלם עבור מגורי ילדיהם בעיר אף על פי שברוב המשפחות עבדו גברים בלבד. הבוגרים, שלא

נסעו לחרבין, קיבלו עבודה על פי יכולתם. במכרות היה גם בית תרבות - "סוברניה" (אספה), כאן היו הצגות מעניינות, נערכו נשפים עם תלבושות פאר, ניגנה תזמורת של כלי נשיפה, עצי אשוח מקושטים עמדו בחג המולד. במקום הייתה גם ספרייה גדולה, חדר ביליארד ומסעדה. כנסייה קטנה אך מקושטת היטב, בה נערכו טקסי דת, חתונות של זוגות צעירים שגדלו לעיני זקני העיר. לאחר הנישואין, קיבל הזוג הצעיר דירה. האווירה הכללית הייתה כל כך ידידותית, שכולנו, לקחנו חלק בשמחות ובעצב של כל המשפחות המתגוררות במקום. כשאני מעלה בזיכרוני את אותן השנים במולינסק, עולים בזיכרוני רק דברים טובים ונוצר צורך לספר על אדם שבזכותו היה לנו הכל. היה זה בעל המכרות סולומון ליאונטוביץ' סקידלסקי. אין לי מושג בכמה מניות שלט במפעל, או כמה הרוויח מהמכרות, אך הוא דאג שעובדי המכרות יחיו בכבוד וברוחה. מעולם לא סרב להגיש עזרה למי מהעובדים

בלי להתחשב במה הוא עבד, לא סרב לפיתוח התרבות או הספורט. אם היה זה כדור-רגל, או הוספת מסילת ברזל שתביא את הנופשים לאגם או נהר הקרובים לאזור. בחרבין, במלון "פקין" היו חדרים שמורים עבור עובדי המכרות ומשפחותיהם. תושבי חרבין היו מלאי פליאה למראה "גן העדן" בו אנו חיים. הכל היה בחינם, חוץ ממסעדות כמובן. עם בוא היפנים החיים במכרות נעשו קשים יותר, אך בכל זאת קלים בהרבה מאשר בערים. ב-1945 סולומון ליאונטוביץ' סקידלסקי, אדם בגיל העמידה, עם אלפים אחרים נעצר ונשלח ל-0.0.0.0. ב-1954 כאשר התגוררתי באזור, בתחום מושב, הגיע מהמחנות כורה לשעבר איון כיסל. הוא סיפר ששהה באחד המחנות עם סקידלסקי, ועזר לו ככל יכולתו. מובן, שסולומון ליאונטוביץ' סקידלסקי מזמן לא עמנו, אך זיכרונו מלווה את כל דרי מכרות הפחם של מולינסק, במנצ'וריה הרחוקה. יהא זכרו ברוך...

בן איבוד חוזר הביתה (המשך מעמוד 19)

נשואיו של חברי דני פינקלשטיין. נראה לי כי לא עשיתי עליהם רושם כלל ועיקר. **חרבין, 27 בספטמבר.** בבוקר הגיע ועד חקר יהדות חרבין והסיע אותי לבית העלמין היהודי (היחיד אשר נשאר עומד ללא פגע על ידי מהפכני התרבות של שנות 1960-1970). נוכחים 14 חברי הוועד לבושי שחורין. אני מקבל זר גדול של פרחים אותו עלי להניח על קברו של דודי, מוזס אשר נפטר, כנראה בעוני ב-1951, בגיל 76. אבי היה מספר לי אודות אותו דוד מוזס שהיה לו טעם מעודן בלבוש ודיאטה. הרשויות הקומוניסטיות הרשו לו להישאר לגור בחרבין היות ולא היה פעיל בעסקי מסחר ופוליטיקה. קברו, ככל הקברים בבית העלמין היהודי בחרבין מוחזק בניקיון על ידי עיריית חרבין ומתורמות מישראל. אני מתבקש לשאת נאום מול סוללת מצלמות טלוויזיה. מה אני יכול לאמור פרט לזה שהגעתי הנה לכבד את זכרם של קרובי ויהודים אחרים שפעם מצאו מקלט מרדיפות בסין הרחוקה ומכניסת אורחים. עם שובנו לעיר, ביקרנו בבית הכנסת אשר הפך למקום תערוכה מתמדת של צילומים וחפצים - עדות של נוכחותה של קהילה יהודית במקום. באותם הימים כאשר חרבין היתה ידועה כ"פריז של המזרח הרחוק", כ-20,000 יהודים גרו בה

בין כ-200,000 רוסיים "לבנים" ו"אדומים". אני מספר ל"ועד היהודי" כיצד דודי סולומון הצליח לרכוש זכויות ניצול מכרות מו-לין משליט מנצ'וריה דאז, מרשל ג'אן טזו לין. שניהם (המרשל ודודי) היו שחקני פוקר מושבעים, אך דודי ידע לשחק טוב יותר. במשך חצי שנה הוא הניח למרשל להיות המנצח, ויום אחד, כאשר המרשל היה במצב רוח טוב במיוחד, הוא חתם על הרשאת ניצול המכרות למשך 30 שנה. אחרי ביקור בבית הכנסת הוענק לי תואר של חבר כבוד במרכז חקר תולדות היהדות של חרבין. בערב, סעודה חגיגית נוספת ל-16 משתתפים. האוכל הולך ונעשה מכביד יותר ויותר. בלילה אני חולם על שאני נוסע בקרון רכבת בחברת יהודי נמוך קומה, שמנמן ומשעשע. אני הרבה יותר גבוה וחזק ממנו. המקום על הספסל צר בשביל שנינו, ואני בדחיפה אחת שולח אותו אל הרצפה. אבל הוא קם, ובכוח חוזר למקומו לידי. הוא מביט בי בתוכחה ושותק. מה פירוש החלום הזה? האם אני מנסה לדחות את היהודי שבתוכי? מוזר מאד.... **חרבין, 28 בספטמבר.** אני מתעורר עם כאב ראש עצום. אנו נוסעים לבית סקידלסקי

בבולשוי פרוספקט. בעבר הבניין נראה בעיני כענק. עכשיו, על רקע בנייני רבי הקומות הוא נראה קטן ועלוב. ומשמש כמועדון של ותיקי הצבא האדום. כמה זקנים יושבים במה שהיה חדר אורחים ומשחקים שח סיני. המנהל מודיע כי אני הוא בעלים לשעבר של הבית הזה. אחד הזקנים קם ובטון נימוסי מאד אומר משהו. המנהל מתרגם: "הוא מודה לך על שהרשית להם להשתמש בביתך הנאה." רציתי לענות שאיש לא שאל אותי, אך התאפקתי. **שנחאי, 29-30 בספטמבר.** הגענו לשנחאי בשעה 20:30. מדוע אין אור ברוב החלונות של מגרדי שחקים אלה? חאן אמר לי כי רוב הדירות נקנות כדי למכור אותם ברווח גדול, היות המחיר שלהם הולך ועולה במהירות בזק. כך שהן רוב הזמן נשארות ריקות. בערב - ארוחת פרידה מן הצוות הנאמן שלי. ציו-ג'ון נראית נפלא יותר מתמיד בשמלתה הסינית בצבע ורוד. מוקדם בבוקר הצוות הנאמן שלי ואני דוהרים לנמל התעופה. מילות פרידה חמות. הצלם יאנג-מי מנציח במצלמתו את עלייתי למטוס. (מאנגלית - עמנואל פ.)

שגריר סין בישראל בביקור בבית פונבה

אנשי השגרירות בבית פונבה

שגריר סין Mr Zhao Jun ליד להדגם של ביה"כ הגדול בחרבין

הנספח הצבאי מר לו סיאן יו ואבי פודולסקי

השגריר עם יוסי קליין

השגריר מודה על הכנסת האורחים

תדי קאופמן מספר על עבודת איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל סין

קהילה יהודית בפודונג,

שנחאי, סין

Jewish Times Asia

הקהילה היהודית בשנחאי כוללת עתה כ-1,500 איש אישה וטף, מארה"ב, ישראל, אירופה, ארגנטינה, ונצואלה, רוסיה, קנדה, אוסטרליה ואנגליה. הקבוצה הבולטת בקהילה היהודית בשנחאי הינה קבוצת הרווקים הצעירים. הרב גרינברג מציין את המחסור ברווקות יהודיות בקרב הקהילה.

פודונג

גידול של האוכלוסייה היהודית בפודונג הצריכה פתיחת מרכז יהודי נוסף. הרב אברהם גרינברג, (27), אחיו הצעיר של הרב שלום גרינברג, נשלח לפודונג עם אשתו, נחמה, ושני ילדים, על ידי חב"ד, בדצמבר 2005. הם משרתים כ-200 חברים קבועים של קהילת פודונג הגרים בקרבת פודונג. בני הזוג מארגים תפילות שבת וימי חול, פעילויות חינוכיות וארוחות שבת בדירתם בפודונג. המרכז חב"ד מארגן כיתות שבועיות של חינוך יהודי למבוגרים. בית ספר יהודי בפודונג מתכנס פעם בשבוע ללימוד עברית, תולדות עם ישראל וחגי ישראל. בראש השנה וסוכות, 2007 המרכז אירח כ-200 אורחים במלון "סופיטל הוטל", פודונג.

הקהילה היהודית לא איבדה תקווה כי יבוא יום והם ישובו ויתפללו בבניין מפואר זה כבימים מימיה.

עם פתיחתה של שנחאי בשנות ה-90 להשקעות בינלאומיות, שוב משכה שנחאי מספר גדול והולך של זרים, כולל יהודים, מכל העולם. באוגוסט 1998, הגיעו לשנחאי הרב שלום גרינברג ורעייתו דינה, לשרת את 150 היהודים אשר הספיקו להשתקע קבע בעיר. הרב גרינברג נשלח לשנחאי ע"ת תנועת חב"ד-ליובביץ'. הוא פועל תחת מנהיגותו של הרב מרדכי אפטזון מחב"ד - הונג-קונג. הרב הצעיר (36) נולד בישראל ואילו אשתו, ילדת אוהיו, ארה"ב, מרכזת את הפעילות התרבותית-חברתית של הקהילה החדשה.

מרצם ומחויבותם של הזוג גרינברג הזריקו חיים חדשים אל תוך הקהילה החדשה ההולכת וגדלה. יחד עם ארבעת ילדיהם הם יצרו הרגשת בית לכל יהודי הנקלע לשנחאי - זמנית או כותושב קבע. הם אירגנו תפילות שבת קבועות וארוחות כשרות, חינוך יהודי לילדים והמבוגרים, שיעורים לאלה המתכוננים לבר-מצווה ופעילויות חברתיות אחרות.

בתחילה, ניהלו הגרינברגים את פעילותם מתוך דירה קטנה במרכז העיר. עכשיו, ההתרחבות של הקהילה, הביאה צורך במרכז קהילתי רחב יותר. ב-2004 התאפשר לחב"ד שנחאי לרכוש בניין מרשים של ארבע קומות, הודות לתמיכה כספית נדיבה של ג'ורג' בוחבוט מהונג-קונג ועזרה מלוס אנג'לס. בבניין קיימים בית כנסת, מיקווה גן ילדים, חינוך למבוגרים בית ספר יום ראשון וספרייה. בנוסף לכך קיימת מסעדה כשרה, מאפייה וחנות המספקת בשר בקר ועוף, יינות ושימורים אחרים.

בעת החגים קיימת פעילות אינטנסיבית. כך, השתתפו בסדר פסח האחרון יותר מ-500 איש. 30 ילדים יהודיים לומדים בבית הספר הבינלאומי בשנחאי שם הם לומדים אמנות, חשבון, מדע, מחשבים, דרמה וחגים יהודיים. תכנית הלימודים בנוייה כדי להרחיב את העניין של התלמידים בעולם שמסביבם ובייחוד של מורשת ישראל. בית הספר מחולק לארבע קבוצות גיל. לכל כיתה מורה משלה ומתנדב יהודי אחד. חינוך למבוגרים ופעילויות זכו לאחרונה להתעניינות הולכת וגוברת. ההרצאות כוללות תכנים שונים, החל מתולדות הקהילות היהודיות בסין העתיקה ובת זמננו ועד לתורת ההשקעות בכלכלה מודרנית.

העיר שנחאי שוכנת על הדלתא של הנהר יאנג טזה, מדוייק יותר - על שתי גדותיו של הנהר חואנג-פו (בקיצור: פו) שהוא אחת הזרועות של אותה דלתא המבותרת את שנחאי לשתיים: פו-סי - הגדה המערבית של פו, ופו דונג - הגדה המזרחית של פו. בעבר, היתה פו-סי חלקה העיקרי של העיר, ואילו החלק העיקרי של שנחאי של היום עבר לגדה המזרחית (פודונג).

שנחאי הינה העיר הגדולה ביותר של סין, המשמשת כמרכז תרבותי, מסחרי-תעשייתי-פיננסי החשוב ביותר של סין. נמל שנחאי הוא הגדול בעולם מבחינת הקיבולת, והשלישי בתנועת האניות הבאות ועוזבות אותו שעה-שעה.

מאז שנות ה-50 המוקדמות של המאה התשע עשרה, התקיימה בשנחאי קהילה יהודית משמעותית כשהמהגרים היהודיים הראשונים אליה היו יהודי עיראק והודו אשר באו בעקבות ניצחון הבריטי במלחמת האופיום. בשנים 1920 ו-1930 הגיעו לשנחאי גם פליטים יהודים מרוסיה. עם בואם של הגרמנים לשלטון באירופה בעת מלחמת העולם השנייה, הפכה שנחאי לאחת הערים הבודדות בעולם שהעניקה לפליטים יהודיים מסתור מרדיפות היטלר - מאז 1938 ברחו אליה כ-20,000 פליטים מגרמניה ואוסטריה. הקהילה היהודית הספרדית האמידה של שנחאי תמכה בהם ביד רחבה. בסוף המלחמה היתה שנחאי לביתם של 24,000 יהודים. עם קום הרפובליקה העממית הסינית בשנת 1949, ירד מספר היהודים בעיר באופן דרסטי. רובם עזבו את סין והשתקעו בישראל, ארה"ב, אוסטרליה, אנגליה והונג קונג. במשך תקופה זו, אתרים יהודיים רבים נהרסו על ידי המהפכנים הסיניים להוציא שני בתי הכנסת: "אהל רחל" ו"אהל משה" העומדים איתן עד עצם היום הזה.

"אהל משה" הפך להיות מוזיאון הנמצא ברובע הונג-קיו בפודונג ומוקדש לתולדות הקהילה היהודית של הרובע. הארגון הבינלאומי "אונסקו" העניק לבניין מעמד של "שמורה תרבותית" ומסיים עבודות שחזור ושיפוץ לקראת פתיחתו לקהל הרחב בתפקידו החדש.

עכשיו משתמשת ממשלת סין בבניין אהל רחל בתור משרד ממשלתי ומרשה ליהודי שנחאי להתפלל בו שלוש פעמים בשנה. אולם

בקרוב באתר של

איגוד יוצאי סין

www.jewsofchina.org

האתר כולל מידע רב בתחומים הבאים:

- סדר כרונולוגי של אירועים בסין בהם היו מעורבים חברי הקהילה.
- פרסומים ותמלילים נאומים מקונגריסים וכנסים.
- מידע חשוב ממחקרים וספרים.
- קישורים לאתרים אחרים באינטרנט.
- רשימת קברים בבית העלמין בחואן שאן בחרבין.
- פורום חיפוש קרובים.
- תמונות (חלקן נדירות, המפורסמות בפעם הראשונה).

אדמירל צ'יני

מאת: אבנר לוטן

מפקד חיל הים החדש, אלוף אלי (צ'יני) מרום, הוא בנם השביעי של אב יליד גרמניה ואם ממוצא רוסי-סיני • הוא היה תותח מגיל אפס, מספרים החברים ממושב שדה אליעזר על הנער החרוץ, שלא התקבל לפנימייה הצבאית כי היה רזה ונמוך • מהעבודה הקשה בשדות עמק החולה, דרך הקצונה בסטי"לים והפיקוד על לכידת ספינת הנשק קארין A, ועד הפסגה • סיפורו של אלוף.

"ילד תפנוקים של הכיתה, חביב, חייכן, רזה, קטן קומה ופטפטן. מרבה להתלונן על המורים, ומוצא מהכיתה לעיתים תכופות. בפנימייה הכל בסדר, קצת רגיש אבל בעל רצון להצליח. מלא חיים ועליז".

(קטע מתוך תיקו האישי של התלמיד אלי מרום, בית הספר לקציני-ים עכו)

בית הספר לקציני ים בעכו. היום הראשון ללימודים, נער רזה וקטן קומה מגיע לשיעור הראשון. אפילו לשחות הוא לא יודע. באחד המסדרים הראשונים פונה אליו מפקדו: "היי אתה, צ'יני, תזכיר לי איך קוראים לך". 40 שנה אחרי, אלוף אלי (צ'יני) מרום מגיע השבוע לראש הפירמידה - מפקד חיל הים ושחיין מעולה.

"אלי הגיע לאן שהגיע בזכות החינוך שקיבלנו בבית", סיפר השבוע אחיו הגדול משה. "אבא כל הזמן הדגיש את חשיבות הידע וההשכלה".

מאחורי הכינוי צ'יני שדבק באלוף מרום (52) מסתתר סיפור משפחתי מרתק. אביו, אריק, גדל בגרמניה בשנות ה-30 של המאה הקודמת. לאחר עליית הנאצים לשלטון ניסה להימלט להולנד, אך נתפס והועבר למחנה עבודה. בשנת 1937 הצליחו כמה מחבריו לשחררו, בתנאי שיעזבו את המדינה מיד. הוא ניסה להשיג ויזה כדי לצאת מגרמניה אולם שוב ושוב הושבו פניו ריקם, עד שהגיע לקונסוליה הסינית. שם, להפתעתו, הוענקה לו הוויזה המיוחלת.

כך התגלגל האב אריק לקצהו האחר של העולם והתיישב בשנחאי. שם הכיר צעירה מקומית בשם צ'י לי, בת לאם יהודיה ממוצא רוסי ולאב סיני. לאחר נישואיהם עברו ההורים לצ'נגטו, עיר נמל במזרח סין, ופתחו מסעדה מצליחה. שם גם נולדו להם שישה ילדים. החיים היפים בסין נגמרו בשנת 1949, כשהקומוניסטים עלו לשלטון. ביתם הוחרם והמסעדה הולאמה. המשפחה החליטה לעלות לישראל, אך הסינים אישרו רק לאריק לעזוב, ועמדו על כך שצ'י והילדים יישארו בסין. לבסוף, בהתערבות

ארגוני סיוע אמריקאיים, הם קיבלו אשרת יציאה ועלו ארצה.

כשהגיעו לארץ, באוגוסט 55', נשלחו בני המשפחה למושב שדה אליעזר. שלושה חודשים אחר כך נולד בנם השביעי. הם קראו לו אליעזר, כשמו של המושב החדש שאליו הגיעו. אליעזר הפך לאלי, והוא גדל כילד ישראלי לכל דבר, למרות המראה הסיני.

"כשהיינו ילדים במושב", סיפר השבוע חבר ילדותו יונתן מהלר, "היינו ילדים למשפחות מכל העדות, וכלל לא יחסנו חשיבות למוצא העדתי. לכן גם אלי היה כמו כולם. הכינוי צ'יני הודבק קודם לאחיו הגדול משה, שגם הוא היה קצין בחיל הים, ורק אחר כך הדביקו אותו לאלי".

בשדות התות

החיים במושב בשנות ה-50 וה-60 לא היו קלים. ההורים עבדו מזריחת החמה ועד השקיעה. האב אריק היה חקלאי וגידל מטעים וירקות, והאם, שהחליפה את שמה ללאה, עבדה בשוק בטבריה ומכרה בדוכן את תוצרת המשק.

"הם היו משפחה למופת", אומרת השכנה שלי הרמן. "האם היתה אישה עם לב זהב שעבדה קשה מאוד. גם אחרי שבעלה נפטר היא המשיכה לעבוד בשוק בטבריה. פעם שאלתי אותה 'עד מתי תמשיכי?', והיא אמרה 'אין ברירה, צריך לעזור לילדים'".

"כל בני המשפחה היו חרוצים מאוד", מספרת לאה אביטל משדה אליעזר. "האב היה לוקח את האם בטנדר בארבע בבוקר עם הסחורה לשוק בטבריה וחוזר לעבוד

במשק. הוא היה אב קפדן מאוד ועמד על כך שכל ילדיו יעבדו עימו במשק. הם כמעט לא הסתייעו בפועלים שכירים, עשו הכל לבד". לדברי חבריו, צ'יני לא שוכח את העבודה הקשה בשדות התות, ובאחת ההזדמנויות אמר "עד היום, כשאזכרם לי תותים מתחיל לכאוב לי הגב".

למרות החינוך הקפדני שקיבל בבית, אלי הצעיר היה שובב גדול. "הוא היה תותח כבר מגיל אפס, למרות שאז עוד לא ידענו להעריך את זה", נזכר יונתן מהלר. "הוא היה גם נבון ומהיר מחשבה. כשלא הכין את שיעורי הבית הוא היה אומר למורה ששכח את השאלות בבית ומבקש ממנה שתקריא לו את השאלות, ואז היה עונה בעל פה מהראש".

"למרות השובבות", ממשיך מהלר, "מאבא שלו הוא די פחד. כשהלכנו לעשן בסתר הוא היה אוכל שום כדי שאבא שלו לא יריח שהוא עישן".

מכל המשפחה הענפה היחיד שנשאר בשדה אליעזר הוא האב צביקה, שממשיך גם היום לעסוק בחקלאות ולטפח את המטעים המשפחתיים. "הסיפור של אלי עם חיל הים התחיל עוד עם אחיו משה, שהלך ללמוד בבית הספר לקציני-ים בעכו ואחר כך הגיע עד דרגת תת אלוף בחיל הים", סיפר צביקה השבוע. "אלי לא רצה ללכת לאותו בית ספר, וניסה להתקבל לפנימייה הצבאית של בית הספר הריאלי בחיפה. הוא לא התקבל משום שהיה מאוד רזה ונמוך, וחששו שם שהוא לא יעמוד במעמסה של האימונים. בליט ברירה הוא נרשם לקציני-ים. שם כבר הכירו את האב משה וידעו שיש כאן פוטנציאל".

צ'יני כאמור הגיע לבית הספר לקציני ים בעקבות אחיו הגדול. לאחר שחרורו מצה"ל ב-1998 הצטרף משה לחברת קודאק-סאיטקס כמנהל פרויקטים בתחום המחקר. דווקא משה ניסה לשכנע את צ'יני לא ללמוד בבית הספר לקציני-ים בעכו. "לא המלצתי לו להירשם לבית הספר", מודה משה השבוע. "כשלמדתי שם רק בוגרי בית הספר התקבלו לקורס חובלים. בתקופה של אלי כבר אפשרו לכל מי שמתאים להתקבל לקורס, ולכן אמרתי לו שגם אם הוא ילמד בתיכון רגיל הוא יוכל להגיע לקורס חובלים. הוא התעקש, ואולי זה קשור לחינוך שקיבלנו בבית. אבא שלנו, שהיה פליט בתקופת השואה, הדגיש כמה חשוב שכיום אנו חיים במדינה עצמאית עם צבא משלה. גם עבורי, כמי שנמלט עם משפחתי מסין בזמן המהפכה, הקטע הזה מאוד חשוב. הרגשתי את זה במיוחד כשבזמן ביקורו של ראש הממשלה אהוד ברק בסין התזמורת של הצבא הסיני ניגנה לכבודו את 'התקווה'."

סא"ל במילואים אלי רגב מנהל כיום את בית הספר לקציני-ים בעכו. מתיקו האישי של צ'יני מתקופת היותו תלמיד בבית הספר הוא דולה סיפורים של המדריכים על ילד שהיה חביב על כולם, שאפתן ופטפטן לא קטן. רגב פגש את אלי מרום לראשונה בקורס חובלים. "הוא היה במסלול מכונאים ולא בלט אז. לאחר מכן עבר למגמת שייט ואז חל אצלו שינוי - הוא התחיל לפרוח ולהצטיין". צ'יני הוא הבוגר הרביעי של בית הספר שמונה להיות מפקד חיל הים. נכחתי השבוע בטקס שבו הוא מונה לתפקיד. עבורי זו היתה סגירת מעגל, משום שבשנת 1975, באותו מקום בדיוק, כמפקדו בקורס חובלים, חשפתי את דרגות הקצונה שלו."

המוח מאחורי קארין A

כמו שאר בוגרי בית הספר לקציני ים, גם אלי התגייס לחיל הים ועשה שם חיל - הוא הפך לקצין בספינת טילים, ובהמשך מונה בין השאר למפקד שייטת הסטי"לים, תפקיד

מאחורי המבצע היה צ'יני. "זה היה מבצע מאוד רגיש, משום שהוא נעשה קרוב מאוד למים הטריטוריאליים של מצרים וסעודיה", מוסיף ארנון, חברו לחיל. "צריך היה להיות בשליטה מלאה, בתיאום ובתזמון של הכוחות. צ'יני זכה להערכה רבה על ניהול המבצע הזה, הן מהדרג הצבאי והן מהדרג המדיני". "אני לא מופתע שהוא הגיע רחוק. היו בו תכונות של מנהיג כבר כשהיינו ילדים", מסכם משה ויינר, חבר ילדות של צ'יני. "יש בו משהו קשוח, אבל למרות שהוא הגיע לדרגה בכירה הוא נשאר בחור עם לב זהב".

שממלא כיום בנו אלעד. גם בתו אשרת משרתת בחיל הים, כקצינת יחסי ציבור בבסיס חיפה.

בסוף שנות ה-70, לאחר כמה שנות קבע, התלבט מרום אם להמשיך בקריירה צבאית או לחזור למשק בשדה אליעזר. הוא אפילו רכש לעצמו בית וחלקת אדמה, אבל מפקד השייטת שכנע אותו להמשיך והקריירה הצבאית נסקה.

גולת הכותרת של הקריירה הקרבית שלו היתה תפיסת אוניית הנשק הפלסטינית קארין A. צ'יני ריכז את כל ההכנות המודיעיניות והמבצעיות של הפעולה. אנשי שייטת 13 קצרו את התהילה, אך המוח

רק בישראל

לזוג נולדו שלושה בנים, גבוהי קומה שלא כמקובל אצל הסינים, אבל בעלי קווי פנים סיניים מובהקים, (זה עונה על השאלה למה "צ'יני") שניים מהם למדו ב"קציני-ים" בעכו, אחד בכיתה מתחת לכיתתו של רוני, נשאר בקבע והיה תת אלוף בתחילה בחיל הים ולאחר מכן במודיעין והיה נספח צבאי בסין, שם חיפש ומצא את קרובי משפחת אמו. והשני נשאר בחיל הים ושמו אלי מרום, מפקד חיל הים החל מהיום. אם זה לא סיפור משגע אז אני לא יודע מה כן.

שלכם גדעון

צעיר שעשה מעשה יוצא דופן בזה שהתחתן שם עם אישה סינית מקומית, בשנות הארבעים עלה עם אשתו ששמה היה לי-אה לארץ, לאחר זמן מה עלו לגליל והשתקעו בשדה-אליעזר שבגליל העליון ועסקו בחקלאות, וכמו רוב תושבי האיזור ההוא, בגידול תפוחי עץ ואגסים. לי-אה, שכמובן מאליו נקראה כאן לאה, רכשה חנות בשוק הירקות בטבריה והיתה מוכרת את תוצרת המשק שלהם, והיתה אישה נעימת הליכות ותוצרתה היתה משופרא דשופרא. פיקסמן הזקן, היה מבקש ממני שאקנה לו תפוחים אצל "הקיטאית" (קיטאי היא סין ברוסית).

מילון מילים ומושגים חדשים

עבור העולים בשנות ה-50

משה ליכומנוב

דור הולך ודור בא. מילים ומושגים שהיו פעם במרכז חיינו נעלמים מהלכסיקון של השפה היומיומית שבה אנו מדברים היום. החלטתי לאסוף את רוב המילים והמושגים בקובץ אחד, על מנת שגם בנינו ונכדינו יבינו על מה אנו מדברים, כשאנו נזכרים באותם הימים של העלייה לארץ בשנות ה-50. וגם על מנת לרענן את זיכרוננו שהולך ונחלש עם הזמן.

ערכתי את המילון לפי סדר א-ב עברי. ברוב המילים השתדלתי לתת את הפירוש הישיר של המילה או המושג, בתוספת של תאור חוויות אישיות הקשורות לאותה מילה. הנה הוא לפניכם! קריאה מהנה!

אגד

חברת התחבורה הציבורית הגדולה של ישראל, הפועלת מאז שנת 1933, עת התאחדו 4 חברות תחבורה קטנות לגוף אחד, שהמשורר הלאומי חיים נחמן ביאליק לתן לו את השם - "אגד". ההיכרות הראשונה שלי עם אוטובוס של "אגד" היתה ב-6 ביוני 1950, כאשר נחתנו בשדה התעופה "לוד", ולאחר כל תהליכי הקליטה של עולים חדשים, עלינו לאוטובוס של "אגד", בצבע זית, אשר הסייע אותנו בכביש הישן לכוון חיפה, אז הכביש היחיד, אל מחנה העולים הגדול - "שער העלייה", אשר נמצא בפאתיה הדרומיים של העיר.

אולפן

כיתת לימוד לשפה העברית לאנשים מבוגרים, באחריות משותפת של המשרד לקליטת עלייה, משרד החינוך והסוכנות היהודית.

בשנות ה-50, מעטים מאד מבין העולים לקחו חלק בלימוד השפה, בצורה מסודרת, באולפנים. העולים שבחרו בהתיישבות חקלאית במושבים, לא נזקקו לשפה העברית לצורך עבודתם בשדה. אלה שבחרו בהתיישבות עירונית, חלקם מצאו עבודה, ולמדו את השפה תוך כדי עבודתם במפעל או במשרד. בכל מקרה, לא היתה קיימת אז הפריבילגיה של העולים של ימינו, אשר לומדים כמה חודשים באולפן ועוד מקבלים עבור זה תשלום כספי.

אחותי דינה, למדה שנה שלמה "בבית מדרש למורי עם" בירושלים, על מנת להיות מורה מוסמכת להוראת הלשון העברית למבוגרים. בתום לימודיה, לא יכלה למצוא

עבודה. פשוט, לא היו מספיק אנשים שיכלו להרשות לעצמם ללמוד עברית ולא לעבוד לפרנסתם.

ארטיק

שלגון המצופה שוקולד, עם מקל עץ תקוע, לאחיה נוחה.

בשבילי, שלגון ארטיק שוקולד היה המתנה שאימי קנתה לי ליום הולדתי ה-10, בהיותנו במחנה "שער העלייה", יומיים לאחר עלייתנו ארצה. מוכר הארטיקים היה מגיע אל שער המתנה על אופניים עם ארגז עץ שהכיל את הסחורה. אנשים היו מושיטים לו 5 גרושים דרך רשת הגדר, ובתמורה היו מקבלים ארטיק. כך גם אני, קיבלתי את הארטיק הראשון שלי בארץ באותה הצורה. כידוע, המתנה היה סגור ומסוגר עבור העולים בזמן שהייתם בו, וזאת היתה הדרך היחידה שאימי יכלה לקנות לי משהו ליום הולדתי.

אופניים

כלי רכב דו גלגלי שיש לכל ילד בארץ ובעולם.

עבורי, כילד עולה, של שנות ה-50, זוג אופניים היה חלום שאינו ניתן למימוש. בבית הספר היסודי שבו למדתי, במושב של היקים בנהריה, כל הילדים היו מגיעים לבית הספר באופניים. לכל משפחה היו שניים או שלשה זוגות של אופניים לכל הפחות. קינאתי בילדים אלה. היו לי מספר חברים שהסכימו לתת לי "סיבוב" באופניים שלהם, בהפסקות בין השעורים. הייתי עושה סיבוב ברחוב, וחוזר מאושר לכתה. זוג אופניים עלה באותה תקופה כ-100 לירות, סכום השווה לחצי משכורת ממוצעת של מורה. לנו לא היה כסף מזומן בכלל. עבור הירקות שגידלנו, קיבלנו תלושי מזון לצרכנייה של המושב בלבד. המצב השתפר במקצת עם קבלת המשכורת הראשונה של אחותי שהחלה לעבוד כמורה לילדים בישובי ספר. באסיפה משפחתית הוחלט לקנות זוג אופניים חדשים מתוצרת בית חרושת "חרש אופן" ירושלים. התנאי של אחותי היה שאלה יהיו אופניים לנשים, כלומר, בלי "רמה", ושאדאג ללמד אותה לרכב עליהם. לשמחתי לא היה גבול. הסכמתי ברצון לכל התנאים שלה, כולל לרוץ אחריה ולהחזיק את הכסא כשהיא מנסה ללמוד את תורת הרכיבה.

כן! הבנים והנכדים החמודים שלנו! לכם אין ולא תהינה בעיות מסוג זה! אשריכם! רק

שתדעו, שהאבא והסבא שלכם חיכה כמה שנים טובות להגשמת החלום שקוראים לו "אופניים!"

אמה

"כל אשה אוהבת "אמה", כל אשה יודעת למה!" - זו היתה הפרסומת של הסבון הנוזלי היחיד שהיה אז בארץ, שכל עקרות הבית השתמשו בו לשיטיפת כלים, רצפה וכו'.

אמה - זו גם האצבע האמצעית של כף היד, ולכן הגברים היו מפרשים את הפרסומת לפי הבנתם, תרתי משמע...

בר מצווה

כל ילד יהודי בארץ או בחו"ל, בהגיעו לגיל המצוות, הולך לרב אשר מלמד אותו את ברכות העלייה לתורה, את קריאת פרק ההפטרה שלו בטעמי המקרא, הנחת תפילין וכו'. ברוב המקרים זוכה גם הילד למסיבה באולם שמחות, שמוזמנים אליה כל החברים של ההורים, מהעבודה או מהעסקים. בקיצור, המון אנשים שהילד לא מכיר בכלל. הילד מקבל רשות להזמין כמה חברים מהכיתה כדי שלא יהיה לו משעמם. באופן זה, נערכות רוב מסיבות הבר מצווה בארץ!

טכס בר המצווה שלי במושב, בשנת 1953, נערך בצורה שונה בהרבה מהמקובל היום. את ההכנות לקראת העלייה לתורה, כולל לימוד כל הברכות וקריאת ההפטרה בטעמי המקרא, למדתי מאבי ז"ל, אשר זכר את את כל התפילות והברכות עוד מימי ילדותו, כאשר למד אותן מפי רבו בחדר. בהיותו בעל חוש מוסיקלי, הוא ידע גם ללמד אותי בדיוק את כל ניגונים וכל מה שקשור בזה. לא היתה לי שום בעייה לעלות לתורה, בבית הכנסת הצנוע של המושב, ולקרוא את ההפטרה בקול צלול, להנאת כל הנוכחים בתפילה.

הבעייה היתה דווקא באירגון ה"מסיבה". היתה זו תקופת צנע בארץ (ראה פירוש המלה "צנע" בהמשך). לא היתה כל אפשרות ללכת לתנות מכולת ולקנות ממתקים וכיבוד באופן חופשי. פשוט לא היה בנמצא "חוקי הצנע" התחשבו במקרים מיוחדים, כמו מסיבת "בר מצווה", וניתנה לנו רשות מיוחדת לקנות ק"ג אחד של סוכריות, מסוג יחיד, שהיה בצרכנייה של המושב. לביצוע הקנייה היה צריך להביא אישור מיוחד ממזכירות המושב למנהל של הצרכנייה.

בנוסף לסוכריות, אמי אפתה כמה עוגות ב"סיר פלא" - (ראה הסבר המלה בהמשך), ואבי הכין משקה מלימונים טריים, שגדלו אצלינו בחצר, בתוך דלי גדול - לכיבוד האורחים! היה גם אבטיח, מלון ובוטנים שגידלנו בגינה, ואימי היתה קולה אותם בסיר הפלא. אבי ניגן בפסנתר מוסיקה עליזה לבידור. הזמנתי כמה חברים מבית הספר שבו למדתי בנהריה, אך הגיע רק חבר אחד ברכיבה על אופניים מכיוון שהיה זה יום שבת ולא היתה תחבורה ציבורית למושב.

המתנות שקיבלתי מאנשי המושב שהגיעו למסיבה היו: עט נובע, 2 ספרים וגביע ליין מכסף, שנמצא אצלי עד היום. היו גם כאלה שהבטיחו להביא לי מתנה בעתיד, ועד היום אני מחכה לזה. אלה היו החיים אז! ובכל זאת, זו היתה המסיבה לכבודי, ובהתחשב בתקופה בה חיינו - היתה מסיבה מוצלחת מאד!

גזוז

משקה פופולרי של שנות ה-50. תמצית פטל או לימון בתוספת מי סודה. הגזוז נמכר בקיוסקים בתוך כוסות. המוכר היה שוטף את הכוס בלחיצה על מתקן מיוחד לשטיפת כוסות. אחר כך, היה מוזג תמצית של פטל או לימון, וממלא את הכוס במי סודה קרים מהברז שהיה מותקן לו בקיוסק. היתה לו גם כפית עם ידיית ארוכה, בה היה מערבב את המשקה בתוך הכוס לפני שהיה מגיש אותו ללקוח. כל התענוג עלה גרוש וחצי. לא היה צריך להתעסק עם בקבוקים, פקדונות ולסחוב ארגזים.

גרוש

שם של מטבע שהיה נהוג בארץ, בימי המנדט הבריטי ובתחילת שנות ה-50. החלק ה-100 של הלירה הארץ-ישראלית. הגרוש היה מתחלק ל-10 מיל. בתחילת שנות ה-50, אפשר היה לקנות בחצי גרוש (5 מיל) - כוס של סודה בקיוסק. אם רצית גם תמצית של פטל בתוך הכוס שלך, היית צריך לשלם גרוש וחצי. לחם שחור עלה-4 גרוש ו-9 מיל. מטבע של 10 מיל היה עשוי מנחושת עם חור באמצע. השיר המפורסם של יהורם גאון... "כשבגרוש היה חור"... מספר על אותה תקופה של טרם הקמת המדינה, כאשר לגרוש היה ערך כספי גדול, אפילו שהיה בו חור....

דיאו

מילה שסוסיים ופרדות מבינים. משמשת למתן פקודה לסוס כדי שינוע קדימה. מנסיוני החקלאי גיליתי שלא כל הפרדות והחמורים מבינים את אותה השפה. למשל: החמור הפרטי שלי, כשהייתי צועק לו "דיאו" - במקרה הטוב היה ממשיך לעמוד, ובמקרה הרע-היה מתחיל לזוז אחרנית....

הויסה

ההיפך מ-"דיאו". כלומר מילת פקודה שנותנים לסוס או לחמור על מנת שיעצור. גם כאן, לא תמיד החמור שלי הבין את הפקודה. כשהייתי צועק לו "הויסה" - היה דווקא מגביר את מהירותו. ועוד יש כאלה שאומרים, שחמור זו חיה אינטליגנטית....

זיתים

עץ הזית הוא חלק בלתי נפרד מנופה של ארץ ישראל. פירותיו משמשים למאכל, לתעשיית השמן ומוצרים קוסמטיים. ענפיו מסמלים את השלום עוד מימי הסיפור המקראי של נוח והמבול... עבורנו, העולים מהמזרח הרחוק, עץ הזית היה בעיקר קשור עם הסיפורים על ארץ ישראל. אני זכיתי לראות לראשונה בחיי זיתים ירוקים בתוך צנצנת זכוכית, מוצגים למכירה בחלון ראויה של חנות מכולת עוד בחרבין. שאלתי את אבי - איזה טעם יש לזיתים? הוא ענה לי שיש להם טעם מר ולא ימצא חן בעיני לטעום אותם!

לראשונה טעמתי את הזיתים במחנה המעבר "שער העלייה", ביום עלותנו ארצה. היו אלה זיתים ירוקים, בדיוק כאלה כמו שראיתי בחרבין. זכרתי את מה שאמר לי אבי בנוגע לטעמם של זיתים, ובכל זאת, העזתי לטעום. נוכחתי לדעת שאבי צדק, ולקח לי די הרבה זמן להתרגל לטעמם המיוחד של הזיתים!

זיפזיף

חול ים גס, בעל גרגירים גדולים, שהיו משתמשים בו לתעשיית הבטון לבנייה. בשנות ה-50, כל מי שרצה, היה מגיע לחוף הים עם עגלה, או משאית, והיה לוקח את הזיפזיף כאוות נפשו. לא היה קיים שום איסור על לקיחת החול מהחופים! חוף הים צפונה מאכזיב, היה מכוסה זיפזיף. אנו הילדים, נהנינו מאד לרוץ על החוף עם החול הזהוב וגם לשחות בים עם קרקע של חול, ללא סלעים. במשך שנים, עקב לקיחת חול בלתי מבוקרת, נותרו הרבה חופים ללא חול. בתחילת שנות ה-70 נאסר באיסור חמור השימוש בחול ים לבנייה. את הנזק לחופים אי אפשר לתקן. נותר רק לזכור את אותם הימים בהם נהנינו לרוץ יחפים על החוף שהיה מכוסה זיפזיף זהוב ונקי, כפי שהיה מאות בשנים, עד ש"הקידמה" הגיעה לאיזור....

חלוקה

במושגים של שנות ה-50, למילה - "חלוקה" היתה משמעות מיוחדת. פעם בחודש היו מכריזים על חלוקה של מצרכים בסיסיים לכל האוכלוסייה. בצרכנייה של המושב, היו תולים מודעה - "היום יש חלוקה", וכל החברים היו מתייצבים בתור כדי לקבל את מנת המצרכים החודשית שלהם: בשר, אורז,

שמן, סוכר, קמח וכו'. הילדים היו מקבלים גם חפיות שוקולד קטנה, ממולאת בקרם בטעם של פטל, ותמיד מהסוג היחיד שיצרו אז בארץ.

חשמל

אחת מצורות האנרגיה שבטבע, המתגלית בברק, באור, בחום, במגנטיות וכו' בתנ"ך, המילה - "חשמל", מוזכרת בספר "חזקאל", ככינוי למשהו בהיר ומתנוצץ, כעין הברק, עבורינו העולים, שהתגוררנו בערים הגדולות בסין, השימוש בחשמל היה חלק בלתי נפרד מהחיים. והנה, מיום עלותנו ארצה בחודש יוני 1950 ועד שנת 1955, כלומר כ-5 שנים חיינו בלי חשמל. כיום, כאשר יש הפסקת חשמל של כמה דקות, בעיקר בחודשי החורף, אנו מקבלים עצבים, ומיד מתחילים להתקשר לחברת חשמל ולשאול - מה קורה? מתי יחדשו את הזרם? מפונקים שכמונו! באותם הזמנים, המושב לא היה מחובר לרשת חשמל, כך שלא היתה ברירה וכולם היו באותו מצב! התרגלנו למציאות. ולמדנו לחיות בלי חשמל. הייתי מכין שעורי בית לאור מנורת נפט. לא היה רדיו ולא שמענו חדשות כל שעה. בישראל אוכל על תנור פתילה קטן וסחבנו בלוקי קרח לארגז קרח שהיה לנו בבית במקום מקרר חשמלי. למועדון הכפר היה גנרטור, שהפעילו אותו כאשר היה איזה ארוע כמו הצגת סרט קולנוע, זמרת מלווה ע"י אקורדיוניסט, או סתם אסיפת חברים.

אפשר להגיד, שהעדר החשמל גרם מצד אחד לאי נוחות מובנת, אך מצד שני - ליכד את האנשים ודחף אותם לנהל חיים חברתיים פוריים. כפי שנאמר: "אין רע בלי טוב!"...

טלפון

כולנו יודעים מי המציא את הטלפון. לכולנו היו טלפונים בבתיים ובעסקים בסין. כיום לא צריך להסביר לבנינו ונכדינו מה זה טלפון, כשכל ילד בכיתה א' יש טלפון נייד, דור רביעי, עם ג' פ. אס. ועוד 4 טלפונים בבית, לכל יתר המשפחה....

אבל אז... בזמן שבנינו את המדינה, הטלפון היה נחלת מעטים בלבד. בעיקר במשרדי ממשלה, בתי עסק, וגם בבתיים של ותיקי הישוב בערים הגדולות בלבד. מרכזיות הטלפון היו מיושנות, ולא יכלו להכיל מספר גדול של מנויים. הבדיחה שהיתה רווחת בישוב סיפרה, כי על מנת לקבל טלפון, היה צריך להגיש בקשה עוד בזמן שלטון הטורקים, לחדש את הבקשה בזמן שלטון האנגלים, ולקבל סוף סוף את המכשיר 10 שנים לאחר קום המדינה!! (חה.. חה.. חה... צוחקים בנינו ונכדינו). להתיישבות החדשה במושבים ובקיבוצים, הדואר היה מקציב קו טלפון אחד בלבד - למזכירות הישוב. משרד הדואר הכין רשימת עדיפויות לקבלת המכשיר. בראש הרשימה עמדו - משרדי הממשלה.

אחר כך - בתי חולים, מוסדות ציבוריים למיניהם. האנשים הפרטיים היו אחרונים ברשימה. כך, אדם פרטי שביקש התקנת מכשיר טלפון לביתו היה נאלץ לפעמים לחכות 10-12 שנים, עד שזכה סוף סוף לקבל את המכשיר. המכשיר עצמו היה בצבע שחור, כבד, עם חוגה מסתובבת לחיג המספרים. השפופרת היתה מחוברת למכשיר על ידי חוט באורך של מטר, כך שאי אפשר היה להסתובב בבית ולדבר בטלפון בו זמנית.

זה סיפור מצויין לספר לילדים ולנכדים, אם רוצים להצחיק אותם חזק! בזמני זה לא הצחיק אף אחד! ההיפך הוא הנכון...

טרמפ

כינוי לנסיעת חינוך עם מכונית שנזדמנה בדרך. "טרמפיסט" - אדם הממתין בדרך לנסיעה כזו.

המושג: "לתפוס טרמפ" - היתה פעולה יומית של מאות ואלפי אנשים במדינה, שהיו זקוקים להסעה כל שהיא, ולא יכלו להשתמש בתחבורה ציבורית, שבכל מקרה היתה דלה מאד.

לא היה חשש לאלימות כל שהיא מצד הנהגים שלקחו טרמפיסטים. אני כילד, הייתי נוסע לבית הספר ב"טרמפים" משתי סיבות. ראשית, שרות האוטובוסים לכוון המושב היה דל ביותר - 3-4 אוטובוסים ביום בלבד. שנית, הייתי חוסך את דמי הנסיעה שאמי היתה נותנת לי, וקונה בהם גלידה או ארטיק. רוב הנהגים מהמושבים וקיבוצים בסביבה היו מכירים אותנו הילדים, והיו עוצרים לנו גם מבלי שנרים יד.

כיום, אדם שלוקח טרמפיסט או נוסע בטרמפים - מסתכן בנפשו. בחורה שעוצרת טרמפים - מחפשת הרפתקאות או "השלמת הכנסה"... תרתי משמע!

יקה

בתרגום ישיר זה ראשי תבות של 3 מילים: "יהודי קשה הבנה". הכוונה היתה ליהודים שעלו לארץ מגרמניה עוד לפני עלות הנאצים לשלטון, ואשר השתכנו בכמה מקומות בארץ, ביניהם במושבה נהריה. רובם הצליחו להוציא את רכושם מגרמניה ולהביאו איתם ארצה.

היו כאלה שהקימו מפעלים כמו משפחות זוגלובק או שטראוס. היו גם בעלי מקצועות חופשיים כמו רופאים, עורכי דין ומהנדסים אשר המשיכו לעבוד במקצועותיהם לאחר עלייתם ארצה. הם המשיכו לדבר בינם לבין עצמם בשפה הגרמנית. העברית שלהם טובלה בהרבה מילים בגרמנית, ללא אבחנה בין לשון זכר ונקבה, ובוטאה במבטא מצחיק. גם ילדיהם, שאיתם נפגשתי בבית הספר בו למדתי, דברו לפעמים ביניהם בגרמנית, כדי שאני, מין נטע זר, עולה חדש מסין, לא אבין את מה שדברו. כך גם למדתי להבין

את השפה הגרמנית... רוב ה"יקים" היו בסך הכל אנשים נחמדים וישרים, שזכו לכינוי זה בארץ, מפני שלא הבינו את המנטליות ו"החוכמות" של הצבר הישראלי, שירש אותן מהוריו, אשר הביאו אותם מארצות במזרח אירופה, כמו פולין, רומניה ורוסיה.

כביש

רוב הכבישים שהיו קיימים בארץ, בשנות ה-50, היו כבישים שנבנו בזמן המנדט הבריטי, עלידי פועלים ערבים ויהודים, שהשלטון רצה לספק להם עבודה. הכבישים היו צרים, ללא שוליים, וללא תכנון מקצועי מתאים. היו מקומות בהם התפתל הכביש בצורת האות S, כך שרכב ארוך כמו אוטובוס, לא יכול היה להשלים את הפיתול בפעם אחת, והיה נאלץ לעשות "רברס" באמצע הפיתול, כדי להשלים אותו.

העבודה בכביש, נחשבה לאחת העבודות החלוציות של היישוב היהודי. נכתבו עליה שירים: "הך פטיש, עלה וצנת, כבישי בטון בחול נמתח..."

במשך הזמן, התנדפה "הרוח החלוצית" מהמושג - "לעבוד בכביש", ופירוש אחר, שאומץ דווקא עלידי סוג מסויים של נשים, ניתן למושג המקורי. אותן נשים גילו, כי מ"עבודה בכביש", אפשר דווקא להפיק רווחים נאים מאד, ללא "הרוח החלוצית"...

לבנייה

סוג יחיד של לבן, שהיה מיוצר בארץ, והיה משווק בצנצנת מזכוכית עבה, עם פתח מתרחב, בצורה של מגדלי הקירור של בתי הזיקוק לנפט בחיפה. הצנצנות היו מכוסות על ידי מכסה עגול מקרטון. החלבן שהיה מחלק חלב לבתים בערים הגדולות, היה מחלק גם צנצנות "לבניה", והיה מניח אותן לפני דלתות הכניסה של הבתים. אנו, במושב, לא היינו זקוקים למוצר זה, מכיוון שאמי היתה מכינה מוצרי חלב מחלב של הפרות שלנו, ובאיכות הרבה יותר גבוהה מהמוצרים של "תנובה".

מעברה

מחנה מעבר של פחונים, צרפים, בדונים, שהוקם עבור עולים חדשים בשנות ה-50. המעברות הוקמו בפאתי ישובים ותיקים, ויצרו הבדלים חברתיים בין האוכלוסייה הוותיקה מצד אחד לאוכלוסייה של העולים מצד שני. רוב העולים היו גרים בממוצע זמן של שנה במעברות. היו מקרים לא מעטים שעקב כל מיני סיבות, זמן שהייה במעברות התמשך עד ל-6-7 שנים. רוב המעברות חוסלו בתחילת שנות ה-60 על ידי מעבר תושביהן למבני קבע בישובים הסמוכים.

מנורת נפט

מנורה עם מיכל נפט, פתיל בעירה וזכוכית

בצורת אגס, להגנה על הלהבה, עם פתח עליון. מנורות כאלו היו האביזר היחיד למאור בביתנו שבמושב, במשך כ-5 שנים. לאורן המהבהב הייתי מכין את שעורי הבית, קורא ספר או אוכל ארוחת ערב. כל ערב היינו ממלאים את מיכלי המנורות בנפט, מנקים היטב את הזכוכית במים ועיתונים, על מנת לקבל אור בהיר ככל האפשר. היו גם פנסי "לוקס", שנתנו אור הרבה יותר חזק, אשר עבדו על העיקרון של התזת נפט על ידי לחץ אוויר, כדוגמת ה"פרימוס", אך הם היו יקרים מאד ולא כל אחד יכול היה להרשות לעצמו לרכוש אותם.

סבלנות

המילה הראשונה ששמעו העולים מפי עובדי הסוכנות וותיקי הישוב! היו כאלה שאמרו גם: "סבלנות, יהיה טוב!" לאחר כמה שנים בארץ, העולים "הותיקים" היו אומרים את המשפט הזה לעולים חדשים, שזה עתה הגיעו ארצה, ונזקקו לכמה מילים של הרגעה, וכך הלאה...

סיר פלא

או בגרמנית "וונדרטופ". כינוי לסיר מיוחד לאפיית עוגות על אש קטנה, כמו של פתיליה. הסיר היה עשוי מאלומיניום, עם מכסה ופתח עגול במרכזו, כעין ארובה, למעבר החום. המצאה גאונית, שבעזרתה הצליחו אמותנו לאפות עוגות בתנאים של פיניק, על פתיליות.

סיפון

כינוי לבקבוק סגור מזכוכית, המכיל מי סודה, שיוצאים ממנו בכוח לחץ הגז שבתוכו, אגב לחיצה על מנוף קטן שבראש הבקבוק. סיפונים של סודה היו מאד פופולריים בקרב משפחות של עולים, בעיקר מרומניה, אשר היו מערבים מי סודה עם יין לבן, וקראו לזה בשם - "שפריץ".

סברס

אחד ממיני הקקטוס המכונה בישראל בשם - "צבר". ילידי הארץ נקראים "צברים", בדומה לקקטוס, שהוא קוצני ומחוספס מבחוץ, אך מתוק ורך מבפנים.

בשטח המושב צ. ה. ל., אליו הגענו להתיישבות, היו מפוזרים הרבה שיחי צבר שהצמיחו פירות אדומים ומתוקים. אנו הילדים, היינו קוטפים את הפירות בעזרת מקל שאליו היתה מחוברת קופסת שימורים. היינו מגלגלים את הפירות בחול ושוטפים אותם במים להסרת הקוצים. לא תמיד הצלחנו להוריד את כל הקוצים. כמה מהם היו תמיד נתקעים מתחת ללשון, על מנת להזכיר לנו שבכל דבש יש גם עוקץ....

לפני כמה זמן קניתי סלסלה של פירות סברס "מתורבתים", אשר הוצאו מהם הקוצים על ידי שינויים גנטיים. טעמם היה

תפל ולא מתוק, ובשום אופן לא היה דומה לטעם הנפלא של הפרי שקטפנו בילדותנו. הטבע כנראה, לא אוהב כשבני אדם מנסים לשנות אותו!...

עתלית

מחנה מעצר, שנבנה על ידי הבריטים עבור עולים בלתי חוקיים, שהגיעו לארץ בספינות של מעפילים. לאחר קום המדינה, שימש המקום כמחנה מעבר למאות ולפני עולים, שהגיעו ארצה בגלי העלייה הגדולים של תחילת שנות ה-50. העולים שוכנו בצריפי המחנה, וכן במאות אוהלים שהוקמו בשורות ארוכות, ויחד יצרו מחנה ענק שהכיל קרוב ל-10,000 אנשים.

העולים קיבלו את כל צרכיהם הבסיסיים, לרבות: אוכל, חינוך לילדים ומבוגרים ובריאות. הרבה משפחות ישבו חודשים באפס מעשה, וזה גרם לסיכוסים ומריבות בין אנשים שהגיעו מהגלויות השונות. היו כאלה שמצאו עבודה כל שהיא בחוץ, אך המשיכו לגור במחנה על חשבון המדינה. המחנה היה ממוקם קרוב לשפת הים, והדבר איפשר לנו להתרחץ בים, בעיקר בשבתות כאשר אבות עשר המשפחות של ה"סינים", היו חוזרים למחנה בסופי שבוע מעבודתם במושבי צ. ה. ל, ליד נהריה, אליו עברנו להתיישבות לאחר שהייה של 3 חודשים במחנה.

כביש הגישה שחיבר את המחנה עם הכביש הישן חיפה-תל אביב, עבר בתוך שדרה של עצי דקל גבוהים, מסוג "ושינגטוניה", שקיימים עד היום הזה במקום. בשבתות, רוב אנשי המחנה, בעיקר הצעירים שבהם, היו מטיילים בשדרה ומלקקים גלידה שקנו ב-2.5 גרוש שקנו אצל רוכל גלידה, שהיה מגיע למקום באופנוי, רק בשבתות.

פחון

צריך עשוי משלד של לוחות עץ, מחוסה עלידי פחים גלילים מאלומיניום, במידות של כ-4x5 מ'. פחונים כאלה הוקמו במעברות, עבור עולים חדשים כפתרון לדירור זמני שנמשך לפעמים הרבה שנים מעבר לזמן המתוכנן. כשעברנו להתיישבות במושבי, בנו עבורינו, 10 משפחות של "הסינים", פחונים דומים, בהם גרנו תקופה של 9 חודשים עד שנגמרה הבנייה של בתי הקבע של המושב.

למותר להזכיר, כי שהייה בצריף כזה בעונת הגשמים של החורף, היתה "חוויה" אקוסטית מיוחדת, שלא לדבר כבר על עקיצות של עקרבים שזכיתי לקבל באופן אישי, ועוד כל מיני "חוויות" שכיום רואים אותן רק בסדרות טלביזיה כגון "השירדות"...

פתילייה

תנור לבישול ואפייה המורכב ממכל של פרוסין, פתיל מעוגל, ו"ראש" לאיזון הלהבה.

פתיליות כאלה היו אמצעי הבישול היחיד של העולים, וגם לא מעט "ותיקים", שהשתמשו בו בשנות ה-50 במקום תנורי הגז או החשמל של היום! אני זוכר את טעמן של העוגות שאימי היתה אופה על פתילייה שכזו, שאינן נופלות מטעמן של עוגות שרוכשים היום במרכולים! "הכל כנראה תלוי - בטיב המילוי"!!

צנע

בשנת 1949 הונהג בארץ משטר "צנע", שבמסגרתו נקבעו הקצבות של מזון, ביגוד וריהוט לכל אזרחי המדינה. זאת, כדי להתגבר על המצב הכלכלי הקשה שנוצר בארץ עם התגברות העלייה הגדולה לאחר קום המדינה. כל אזרח קיבל פנקס של תלושים, ורק לפי תלושים אלה היו מספקים לו את המצרכים השונים שנכללו בתכנית.

צוף

משקה מתקתק בטעם דבש, שהיה נמכר בקיוסקים עלידי מזיגה לכוס מתוך ברז. היה טעים מאוד! חבל שלא מייצרים אותו כיום!

קר

(או באנגלית CARE) - חברה אמריקנית של יהודים, שבאמצעותה אפשר היה לשלוח חבילות מזון לקרובים בארץ. חבילות אלה הכילו מוצרים שאי אפשר היה להשיג בארץ, ורבים מהעולים קבלו חבילות אלה מקרוביהם בארצות הברית. קבלת חבילה

כזו, גרמה לתוספת מזון טוב, ושמחה להרבה משפחות שקיבלו אותן בזמנים הקשים של משטר הצנע בארץ.

שוק שחור

במקביל למשטר ה"צנע", התפתח בארץ שוק שחור של המוצרים שהיו בקיצוב. פירוש הדבר, שלמי שהיה כסף - יכול היה להשיג כל מוצר תמורת סכום כפול או אפילו משולש ממה שהיו משלמים במסגרת ההקצבה. רשויות החוק היו נלחמים בתופעה על ידי הטלת קנסות כבדים על הסוחרים ובעלי המכולת, אך הפתוי היה רב וה"שוק" היה משגשג. כך, למשל, אם שוטר היה תופס אותך מוביל תרנגולת או ביצים באוטובוס - היית משלם קנס כספי על הברחה. היו מקרים שאנשים נכנסו אפילו לכלא בעבור "עבירה" שכזו...

בסרט הישראלי - "אלכס חולה אהבה" - יש קטע הומוריסטי המתאר איך פעל ה"שוק השחור" בארץ, בשנות ה-50.

שער העלייה

כשמו כן הוא! היה מחנה סגור לקליטה ראשונית של עולים, שהגיעו ארצה בתחילת שנות ה-50. זה היה מחנה בריטי ישן שכלל מבנים מרכזיים והרבה אוהלים "הודים" לאיכסון המשפחות. המחנה היה מוקף בגדר, והאנשים לא הורשו לצאת ממנו. השהייה הממוצעת בו היתה קצת יותר משבוע, עד להשלמת כל הבדיקות והחיסונים שקיבלו העולים בבואם ארצה.

תמיכת יהודי שנחאי בספורטאים הישראליים

משתתפי האולימפיאדה המיוחדת

רות איגלש / מרוסית יהודית סנדל

והעזרה הגדולה של הקהילה היהודית הייתה מדהימה. "זכינו לקבלת פנים חמה להפליא, טילפנו אלינו, שאלו למה אנו זקוקים, הזמינו אותנו לסוכה והרגשנו כמו בבית". בתה, לין בת ה-19 השתתפה בתחרויות הטניס. הודות לפעילות הספורטיבית התעוררו בלין תחושות עצמאות ובטחון רב יותר בעצמה. הרעיון לארגון משחקים אולימפיים לאנשים בעלי מוגבלויות היה של האמריקנית יוניס קנדי שריבר בשנת 1962. המשתתפים צריכים להיות מגיל שמונה ומעלה. מטרת האולימפיאדה המיוחדת - להכיר בעובדה, שכל אדם בעל מוגבלויות שונות יכול להגיע להישגים ויש להציג את חשיבות הישגיהם. בתחרויות השתתפו למעלה משבעת אלפים ספורטאים מ-169 ארצות, ביניהם המשלחת הישראלית.

"Jerusalem Post"

הקהילה היהודית בשנחאי, המונה 2,000 איש, אספה למעלה מ-20 אלף דולר לתמיכה במשלחת הספורטאים הישראלית למשחקי אולימפיאדה מיוחדים, אשר נערכו בשנחאי מה-2 עד ה-11 באוקטובר 2007.

הקהילה בראשותו של מוריס אוחנה, רכשה עבור 38 הספורטאים הישראליים מדים ונעלי התעמלות. 3 חברי המשלחת הישראלית היו מוזמנים ל"סוכה" בקהילה (האולימפיאדה חפפה את חג הסוכות), והאורחים התכבדו במזון כשר.

"אנו שמחים, שישראל משתתפת באירוע כה חשוב" - אמר בטלפון מוריס אוחנה לעיתונאי של "ג'רוזלם פוסט" - "אנו מאושרים שמספר רב כל כך של ישראלים מבקרים בעירנו".

טלי קורנהאוזר, ראש המשלחת ומנהלת בפועל של האגודה הישראלית לספורטאים נכים, אמרה, שלקבוצה לא ניתנה חסות

שנות ילדותי בבית הספר "תלמוד תורה"

דינה וינקאו (ליכמנוב) / מרוסית יהודית סנדל

עבור רבים מהילדים היהודים שנולדו בחרבין, בית הספר "תלמוד תורה" היה אחד הצעדים הראשונים להשכלה ולבניית העתיד.

כאן יש מקום להזכיר את המאמר הנפלא של לויבה סלוצקר-צינמן על בית הספר שפורסם לפני זמן מה ב"בולטין". זכרונותי מ"תלמוד תורה" מתייחסים לתקופה מאוחרת יותר. כאן למדתי בין השנים 1939 עד 1947 וברצוני לשתף אתכם בחוויות האיטיות באותה תקופה, כאשר הייתי תלמידת "תלמוד-תורה".

והרי הזיכרון הראשון: נאמר לי שאני עומדת ללכת לגן הילדים. אמא מביאה אותי לחדר גדול שטוף שמש עם שולחנות נמוכים וכסאות.

נראה שאני נשאת ברצון, כי כשאמא הלכה לא בכיתי. מתוך כל החדרים של גן הילדים, שלנו הגדול והמואר ביותר. החדר נמצא בקומת הקרקע והחלונות משקיפים לרחוב קוניה.

מכולם, אני זוכרת את המורה נדל, שפנינו אליו כאל "אדוני המורה", ולסייעת לויבה סלוצקר.

לויבה - נערה צעירה ויפה וכולנו רוצים לאחוז בידה, כאשר מבקשים מאתנו לעמוד במעגל. מוצא חן בעיני לארוג שטיחים קטנים מרצועות של נייר צבעוני מבריק, אשר את קצותיו הדבקנו בדבק.

אנו עדיין לומדים אך "אדוני המורה" לוקח אותי הצידה ומצווה לקרוא בספר שבו אנו לומדים את האלף בית העברי. אני קוראת מילים כמו "בובה", "סל". נראה שאני לומדת לקרוא עברית.

על הקיר תלויים שלטים עם תמונות. על אחת מהן - חיות, על השנייה - כלי נגינה. "אדוני המורה" מצביע לסירוגין על התמונות וקורא בשמן העברי, אנחנו חוזרים אחריו ולומדים את המילים בעברית.

למוסיקה יש תפקיד מרכזי בחיי בית הספר. על מנת להפעיל את מקשי העוגב הקטן המכוסים בפרווה, צריך לנפח את הפרווה בעזרת דושת הרגל. המורה שלנו נדל מנגן על העוגב, ואנו עומדים סביבו ושרים שירים עבריים, בלי להבין את פירושם, ומתוך הזיכרון בלבד.

בחלק מהחגים מכינים הצגות מיוחדות על הבמה, ואנו עושים חזרות על ההצגות ועל המקהלה. לפני ההצגה הראשונה בה אני משתתפת בחנוכה, אמא חוזרת אתי על מספר שורות בעברית שעלי לומר. שתינו לא הבנו אז מה אנו אומרות, אך אני זוכרת את האווירה העליזה של חג החנוכה ואת הברכות בעת הדלקת הנרות, אותן שר שוריק פייגולד הקטן. משום מה, עולים הזכרונות עד עכשיו מידי חג

החנוכה.

אני זוכרת את הופעתו על הבמה של דוקטור אברהם קאופמן. באותו זמן הייתי ילדה קטנה, אך כבר ידעתי שהוא מדבר על ישראל.

אמי, שהקשיבה לדבריו, הביעה את התפעלותה, ושבה ואמרה שהוא מרצה מעולה. זכרני שהגיע לביתנו לביקור כרופא. אחי בן השנתיים חלה. רופא אחר טיפל בו, אך מצב החולה

הלך והחמיר. דוקטור קאופמן איבחן מיידית שמדובר בדלקת ריאות - ומיד החל תהליך ההחלמה.

זיכרונות רבים קשורים לבמה בבית הספר, אשר עליה עמדתי פעמים רבות במשך שש שנות לימודי במוסד. הנה כמה מהם:

חורף. אנו מחכים לאמהות, שצריכות לאסוף אותנו הביתה, לובשים את מעילי הפרווה, נועלים ערדליים על גבי נעלים חמות. אחד משני הסינים שעובדים בבית הספר כשומרים, חצרנים ומנקים עוזרים לנו. לאחד מהם, גבוה ורזה קוראים וסילי (וסיה), השני נמוך עם פנים עגולות - איין (וניה). הם דואגים לנו ולמכנה בית הספר, מכינים לנו תה לארוחת הבוקר, ואנו מתיישבים ליד שולחנות ארוכים ואוכלים כריכים שהבאנו מהבית. כל אחד מקבל כתוספת פרוסת לחם, שמא מישהו הגיע לבית הספר ללא הכריך.

בבית שומרים על כשרות, ואני מבקשת מאמא לא לתת לי לארוחת בוקר דבר שאינו כשר. חברי ללימודים קפדנים מאד, ואם יראו שהבאתי אוכל שאינו כשר ילעגו לי.

בחדר האוכל רעש, כולם מדברים בבת אחת, אך לא לזמן רב. לחדר מגיע בריצה המורה סלוצקר וצועק:

"שקט בבקשה!". אנו משתתקים מיידית. לאחר ארוחת הבוקר הילדים הגדולים מברכים בקצרה את "ברכת המזון". במקרים נדירים מבקשים ממני לקחת חלק בתהליך.

חדר האוכל מהווה גם כאלם המרכזי של בית הספר בו אנו מבלים בהפסקות בתקופת החורף. אני מביטה בבנים המתאמנים על מקבילים ועל מכשירי ספורט שונים, כמו על טבעות. בעיני הם כל כך בוגרים. תכנית הלימודים ארכה שש שנים, על כן הילדים

באותו זמן היו כנראה בני שנים עשרה - שלוש עשרה.

המורה נדל המשיך ללמד אותנו בכיתה הראשונה והשנייה. הוא היה רציני, ובלי לפגוע במעמדו התייחס אלינו בכבוד ולא הרשה לעצמו להתלוצץ. פעם הסב את תשומת לבנו לעובדה, שעיניו בצבע שונה: עין אחת כחולה, והשנייה - חומה.

במיוחד אהבתי לשמוע את סיפוריו על החגים: על פסח, פורים ואחרים. הוא כמובן סיפר ברוסית ועשה זאת באמנות רבה. כל ספור הוא חילק למספר חלקים, וכל פעם ציפינו בדריכות להמשיך. כל ספור ריתק אותנו עד כדי כך, שכעסנו כאשר ברגע המעניין ביותר נשמע צלצול פעמון להפסקה. בספור על פסח הגענו בדיוק לרגע כאשר משה עומד ליד הסנה הבוער. המורה אמר: "ואשר שמע משה..."

כאן נשמע הצלצול המורה על הפסקה. כולנו מבקשים מהמורה להמשיך את ספורו, אך הוא מסביר לנו, שנצטרך להמתין עד השיעור הבא. אנחנו מאוכזבים ובחוסר סבלנות נמתין לשיעור הבא.

משהכיר לנו את ספר "בראשית" ו"שמות", חיבר נדל בין התמליל התנ"כי לפרשנויות ולקטעי דברים מתוך ההגדה של פסח (פרשת יציאת מצרים). דברים שלמדתי אז, נחרטו בי לכל החיים.

כאשר למדנו בכיתה השנייה, היה אירוע חשוב. ביום השני של חג הפסח המורה נדל ורעייתו רחיל איסקובנה, אשר לימדה מתמטיקה, הזמינו אותנו לביתם. משפחת נדל התגוררה בקומה השנייה של בניין בית הספר. לפני שהלכנו לביתו של המורה, הייתי מאד נרגשת, אך יחד עם זאת חשתי שביעות רצון אדירה. הם כבדו אותנו במיני מאכלים, ואנו שיחקנו

קיימת בבתי ספר אחרים. מקודם, לא נתתי דעתי לסכומים אותם משלמים הורי על לימודי בבית הספר, היה לי מושג מעורפל שמחיר הלימודים תלוי במצבה הכספי של המשפחה. כעת, נתנו דעתנו על כך, שבית הספר מתקיים בזכות נדבנים, חברי הקהילה היהודית.

הורינו וגם המורים יעצו לנו לפנות לאנשים שונים שיוכלו לעזור לנו. באותו זמן היינו בכיתה ארבעה תלמידים בלבד: אני, מרק גולדברג, שוריק פיינגולד ואליק פיינמן. היינו חייבים לשכנע את ראשי הקהילה שבקשתנו לתרומה יש בה צדק. הכנו הצגה שבמהלכה פנינו לאורחים בבקשת עזרה. בהצגה רצינו להראות, כמה למדנו בבית הספר, ובפנייה לעזרה רצינו להמחיש את רצוננו ברכישת השפה העברית על בוריה. זוכרת אני כיצד עמדנו על הבמה, נאמנו, הבאנו אסמכתאות שיכריעו את הכף לטובתנו. אני כל כך התרגשתי, שלא זכרתי מי מבין הקהל היה נוכח באולם באותו היום. הייתי רוצה להיזכר בשמות אותם האנשים, אשר בטוב ליבם נענו לבקשת ארבעת הילדים היהודיים שפנו אליהם בבקשה לתרומה כספית, כדי שיוכלו ללמוד שנה נוספת ב"תלמוד תורה". הערב הסתיים בהצלחה, ואנו קבלנו את האפשרות להמשיך בלימודים.

בנין "תלמוד תורה" שלנו כבר לא קיים, אך במחשבותי אני רואה בברור את בית הספר: השביל בו נכנסנו דרך החצר, הדלת האחורית, הפרוזדור עם הקירות הכהים, כיתות לימוד, כיתת מורים בה ישב מנהל בית הספר הרמן יעקובלביץ' ויתר המורים, ובקצה אני רואה את האולם המרכזי והבמה. כל הבניין נראה בזמנו רחב ידיים, אך קרוב לוודאי, שלא היה גדול במיוחד.

אלו הם הזיכרונות הנפלאים שלי אותם אני חולקת איתכם, כל מי שהיה לו הכבוד להיות תלמיד ב"תלמוד תורה" בחרבין.

בקיץ שחלף הייתה לי אפשרות לפגוש מספר מידידי ב"בית פונבה". ידידותנו החלה עוד ב"תלמוד תורה". חשתי שמחה רבה בפגישתנו. היא גרמה לי להיזכר בבית ספרנו ובעולמנו הקטן והמיוחד.

האנטישמיות לבין המהגרים הרוסים הלבנים. אחד מהם, בוריס אינוביץ' דבורומסלוב, היה בזמנו קצין בצבא הרוסי הלבן. אך בזיכרון נשאר רק המאמץ שהשקיעו בלדת לנו השכלה, ואני מאמינה, שהם היו שבעי רצון בעבודתם. איני מצליחה להיזכר בשמה של המורה להיסטוריה, אך אני בהחלט זוכרת, שבמהלך שנת הלימודים נפטר בעלה, וכולנו הלכנו לתפילת האשכבה בכנסייה שנמצאה בעיר החדשה. שם

עמד ארון קבורה פתוח, והדבר שאירע עלינו הילדים רושם בל ימחה.

המורה לשפה הרוסית הייתה בהחלט יוצאת מגדר הרגיל. גלינה גריגורייבנה, אנרגטית, נלהבת ומקדישה את כולה לעבודתה. היא ידעה לדרוש מאתנו את המירב והייתה נחושה בדעתה להפוך אותנו לאנשים בעלי ידע רחב בשפה הרוסית. כל אשר למדתי ממנה, הוכיח עצמו בהמשך, כאשר הייתי סטודנטית באוניברסיטה בושינגטון, ומאוחר יותר, כאשר נפלה לידי האפשרות ללמוד את השפה הרוסית לסטודנטים אמריקניים.

על אף תכניות הלימודים החדשות, לימודיני בעברית נמשכו. למורה סלוצקר היו דרישות חמורות, ורובנו התנהגנו כראוי בנוכחותו. בכלל, אני חושבת, שמאחר והיינו מעטים, היינו מפונקים למדי ולא התנהגנו כראוי. בשנותי ב"תלמוד תורה" נמצאנו באווירה בה גוננו עלינו ופנקו אותנו.

זכורני, כיצד בשעורי העברית למדנו את ספר ישעיהו. היינו חייבים ללמוד בעל פה כל פרק. זו הייתה משימה קשה. המורה סלוצקר איפשר לנו לצאת מהקושי, כאשר החזיק על שולחנו ספר פתוח, כאשר נקראתי ללוח לענות, יכולתי בקצה עיני לקרוא את התשובה מהספר. מחוץ ללימודי התנ"ך באותו זמן גם קראנו את סיפוריו של פרץ בעברית. זה היה תרגול מרענן עבורנו.

מאוחר יותר גיליתי, שכל מה שלמדתי בילדותי ב"תלמוד תורה", היה יסוד חשוב להמשך לימודי בישראל, ונתן לי אפשרות לדבר בעברית זמן קצר לאחר הגעתי ארצה. אני מוקירה את מורי על כל מה שעשו למעני.

כאשר למדנו בשנה השישית, שבאותו זמן נחשבה לשנת סיום הלימודים ב"תלמוד תורה", נודע להורים ולתלמידים, שבהתאם לשיטה הסובייטית, על מנת לקבל תעודה לסיום הלימודים יש צורך בשבע שנות לימוד. על כן היה זה מן התבונה להאריך את תקופת הלימודים. אנו התלמידים רצינו מאד לתמוך בהצעה זו. פרוש הדבר היה להישאר לשנה נוספת בתוך האווירה המוכרת ולקבל אפשרות להמשיך את לימודינו בעברית. אך כיצד ליישם זאת? הבנו, שזוהי בעייה כספית שלא הייתה

במשחקים המסורתיים עם אגוזי המלך ובילינו נפלא.

באותן שתיים-שלוש שנים ראשונות למדנו לקרוא ולכתוב בעברית, וכן לקרוא ולכתוב בשפה הרוסית. עוד בגן הילדים המורה אליקנד החל ללמד אותנו אנגלית, אך כאן פרצה המלחמה. בטסחים הכבושים על ידי היפנים נאסר על לימודי אנגלית. במקומו החלה המורה דינדה סן ללמד אותנו יפנית. הקוריאנית דינה סן לא הייתה מורה טובה. במולדתה התרגלה להטיל עונשים על תלמידים. אנחנו, קבוצה קטנה של ילדים יהודיים לא עמדנו בציפיותיה והיא הביעה את אי שביעות רצונה. אנחנו, בתורנו, שילמנו לה בחוסר הקשבה, התפרענו והרבינו בתעלולים שונים. אפילו אני, הביישנית, נסחפתי לא פעם בגללה למצבים בלתי נעימים. סיבות מעוררות ללמוד את השפה היפנית לא היו בקרבנו, אך על אף הכל למדתי לקרוא את כתב הקאטאקאנה. מחוץ לשיעורים בשפה היפנית, למדנו בעל פה את מילות ההמנון היפני ושל מנצ'גו, ומדי יום שמרנו על שתיקה בת שלוש דקות לזכר החיילים היפנים שנפלו בקרב.

המלחמה נמשכה. בשנים האחרונות חוינו על בשרינו את קשיי התקופה. חסר פחם לחמום בית הספר. ישבנו בכיתות קפואות. פעם, ישבנו בכתה לבושים בפרווה ועל כפות ידינו כפפות, לעתים קפא הדיו בקסת. אז עוד לא ידענו, עד כמה אנו מאושרים, לחיות בפניה נידחת זו של כדור הארץ ושמה חרבין סובלים רק ממחסור בחומרים אך לא קורבנות לסבל שנפל בגורל יהודי אירופה.

בתחילת השנה הרביעית ללימודי חליתי. בתחילה חשבו שזו אנגינה, אך הסתבר שסבלתי מדיפטריה. חוץ ממני חלו עוד מספר ילדים באותה מחלה. ילדה אחת, דינה פונריובה נפטרה. זמן רב סבלתי מסיבוכים שהיו תוצאת המחלה. הפסדתי חלק נכבד משנת הלימודים, אך בסוף השנה החליט המורה שאוכל להשיג את הכיתה, להמשיך ללמוד ולעבור לכיתה הבאה. רק בדבר אחד הייתה לי בעייה, ללמוד לקרוא את כתב ההיראגאנה היפני. לשמחתי, כאשר למדתי בכיתה החמישית, הסתיימה המלחמה והגיעה תקופה חדשה ל"תלמוד תורה".

שנת 1945. לעיר נכנס הצבא האדום. על מנת להמשיך את קיומו של בית הספר, היה צורך לערוך שינויים בתכנית הלימודים על פי שיטת החינוך הרוסית. בבית הספר החלו לעבוד מורים חדשים. היו אלו מהגרים רוסיים משכילים, אשר לימדו היסטוריה של העולם העתיק, אלגברה, גיאומטריה ודקדוק של הלשון הרוסית. באותו זמן היו הכיתות קטנות: בשנה חמישית היו בכתתנו סך הכל חמשה - שישה תלמידים. קבלנו השכלה אישית-פרטית מצוינת. המורים הרוסיים היו קשובים והקדישו את עצמם לעבודתם. לעתים, כשאני נזכרת בהם, אני מהרהרת כיצד הרגישו הם בינינו, ילדים יהודיים וחושבת אני על הקשר שבין

סיפורה של משפחת פודולסקי

מיכאיל רינסקי / מרוסית יהודית סנדל

ההיסטוריה של משפחת פודולסקי, לדוגמא, יכולה להיות מצד אחד, היסטוריה של מתחים וחוסר תקווה של משפחה יהודית שגרתית בגולה, אך מצד שני - חיים פוריים ומוצלחים בעבודה ובצאצאיהם המתגוררים בארץ.

העיריה דובריה וליצ'ובה שלייד ניקולייב הצטיינה בחיים יציבים ומבוססים במאה ה-20. מאות בשנים התגוררו כאן יהודים, החיים עברו על כולם על פי מתכונת קבועה, כאילו נכתבה על ידי יד נעלמה. נולדו, גדלו, ילדים למדו ב"חדר", הבנות התכוננו לחיי משפחה, נישאו, ילדו, גידלו ילדים בצלמם ודמותם, חגגו נישואין, פניקו נכדים ובשלווה פרשו לעולם שכולו טוב. כל זה במקרה ולא נפלו קרבן לפוגרומים.

אבי פודולסקי חרבין 1950

משפחת פודולסקי מרובת הילדים כמו משפחות יהודיות אחרות, חיה תחת אימת גל פוגרומים חדש. הם ניצלו מהדי מהפכת 1905. במלחמת העולם הראשונה החיים היו קשים לכולם. במלחמת האזרחים נוספו גם התנפלויות של שודדים ופוגרומים נוספים. כדי להינצל, עברה משפחת פודולסקי לניקולייב, עיר גדולה בה החיים מבוססים יותר ומוגנים. עם סיום מלחמת האזרחים - החלה תקופת הנאצי (מדיניות כלכלית

חדשה), והיה והעז אחד היהודים ליזום דבר מה, מצא עצמו נלחץ אל הקיר. תקופת הנישול וההלאמה בכפרים החלה. איכרים עשירים נעצרו והוגלו, ובעיר - סוחרים מבוססים. וגם הבצורת עשתה שמות. באוקראינה הייתה זו תקופת רעב ומגפות. וכרגיל, היו כאלו שהשלימו עם מר גורלם ולעומתם - אחרים, שלקחו את הגורל לידיהם.

יהודים רבים כבר בחרו עוד בתקופת מלחמת העולם הראשונה לנטוש את מקום מגוריהם. בתקופת מלחמת האזרחים קיבלה הנדידה ממדים המוניים. איש, איש, על פי יכולתו הכספית. חלק נסעו לארה"ב, אחדים למרכז רוסיה ואחרים - למזרח הרחוק. כאשר נסגרה הדרך למערב, נותרה רק אפשרות אחת - לנסות לצאת דרך סין. אחד מאלו שבחרו בדרך הקשה והמסוכנת היה יפים פודולסקי, אשר ב-1932, והוא בן 28 בלבד, הגיע לולדיבוסטוק. שם, בעזרת שוחד למעבירי גבול חצה בחשאי את הגבול ומצא עצמו במנצ'וריה. התיישב בעיר חרבין, שהייתה מרכז לתחנת הרכבת הסינית המזרחית, שנבנתה עוד בתקופת הצאר.

1932 הייתה שנה מכרעת במלחמתה של יפן נגד רוסיה. הזמן היה קשה לא רק לאזרחים רוסיים, שמייהרו לעזוב את מנצ'וריה. גם יהודים - חסרי נתינות רוסית לא העזו באותה תקופה לשוב לרוסיה, בידעם מה מצפה להם שם. חלקם עזבו לאמריקה, אוסטרליה או מרכז סין. פחדו לא רק מיפנים, אלא גם מאנטישמיות שברחו מרוסיה בזמן מלחמת האזרחים והחלו להרים ראש באותה תקופה. באותו זמן, החל יפים לעבוד כזבן בחנות בגדים בקייסיסקיה אוליצה. משחטך כל צרכו, פתח מפעל לפרוות בשם "קונקורנט" בפּינת קייסיסקיה אוליצה.

לאחר שהות בת שנתיים בחרבין, נישא יפים לבתו של החייט סמיון זורוב ורעייתו מריה, שהגיעו לסין עוד ב-1916. היו להם עשרה ילדים. יפים בחר בלאה, פסנתרנית שנתנה שיעורי נגינה. ב-1936 נולד בנם סיוה, וכעבור עוד שלוש שנים, הבת - פירה.

למרות הכיבוש היפני, ולמרות האנטישמיות הגואה ומעשי אלימות של שודדים רוסיים ופשיסטים (ב-1933 נחטף ונרצח בן של עשיר מקומי, סמיון כספה), העסק שהקים נשא רווחים. מצבם החומרי היה יציב, דירה באזור מבוקש, בביתו הידוע של מורבצ'ק. היה תב-סני, שדיבר בשפה הרוסית. הייתה מטפלת, ומאוחר יותר אומנת משכילה מאנשי החצר של הצאר ברוסיה.

אבי עם חברו ווה וסנר

למשפחת פודולסקי לא הייתה נתינות סובייטית, יפים, הגיע לסין באופן לא חוקי, על כן לא ציפה לטובות מצד השלטון הרוסי, שגם כך איבד את אחיזתו במקום בשנת 1932. משפחתה של לאה הגיעה לחרבין עוד לפני המהפכה, סמיון שהיה בעל עסק לא היה חייב בפיקוח רוסי. בשנות ה-30, בתקופת הכבוש היפני, ועד 1945 עם סיום מלחמת העולם השנייה, היו האזרחים הרוסיים תחת מעקב של היפנים ושל הרוסים הלבנים, בסוף המלחמה נאסרו הללו על ידי היפנים, הושמו בבתי סוהר והוצאו להורג. על ילדיהם נאסר ללמוד בבתי ספר, ולא ניתנו להם תלושי מזון בתקופת המלחמה.

סיוה החל את לימודיו בבית הספר היהודי "תלמוד-תורה". סיים שבע שנות לימוד וכבר ב-1950, בשנה השביעית ללימודים נותרו בכיתה שלושה תלמידים בלבד. עם סיום הלימודים נסגר בית הספר.

משפחות יהודיות רבות, אשר לא עזבו עוד בראשית שנות ה-30, היגרו מאוחר יותר, מצד שני - הגיעו לא מעט יהודים מגרמניה ומאמצות אירופה הכבושות, אשר ברחו מהפשיזם. ועד כמה שזה ישמע פרדוקסלי, "הפתרון הסופי" לשאלת היהודים יצא לפועל בחרבין עם כיבושה של העיר על ידי הצבא האדום בסתיו של 1945.

היפנים יסדו מהרוסים הלבנים צבא, אשר חלם, כל עוד הצבא הגרמני התקדם לעבר

סטודנטים רבים, ביניהם סינים, חסרי הכנה ללימודים, עם מלגה מזערית, עזבו את הטכניון. כתוצאה מכך, ב-1958 עם סיום הפקולטה להנדסת בניין, נותרו ששה אנשים בלבד. ביניהם סיוה פודולסקי. עד עתה, הוא שומר על קשר עם שניים שהיגרו לאוסטרליה.

יתכן וגם סיוה היה נאלץ לעזוב את הלימודים אם המשפחה הייתה מצליחה להגר מוקדם יותר, אך האב שהגיע ב-1956 לחרבין, נאלץ לשוב למוסקבה. את האשרה הזמנית בת שלושה חודשים לא הצליחו להאריך. במוסקבה המשיך יפים את מאבקו להתאחד עם המשפחה, אך חלה קשות במחלה נדירה, תוצאה של תנאי חיים במחנות העבודה. במאמץ רב, הצליחה לאה להשיג ולהעביר לו את התרופות הדרושות. רק ב-1958 שב

יפים פודולסקי לחרבין. ברגע שסיוה קיבל את התואר מהטכניון, הגישה המשפחה בקשה להגירה לישראל. אך השגרירות הרוסית במשך שנתיים וחצי השהתה את תשובתה.

סיוה החל לעבוד כמהנדס בניין. בחצי השנה הראשונה עבד בטכניון בו למד, תוך בצוע עבודות בנייה. מאוחר יותר הועסק בבית חרושת גדול, על פרויקט מגורים לעובדי המפעל. אך כאשר העבודה אילצה אותו לנסוע למקום הבנייה, מנעו ממנו השלטונות קבלת אשרה. בינתיים, לימד סינים את השפה הרוסית.

באותה עת, נישא סיוה. נטליה - ממשפחת אנשי הוראה מבין המהגרים הרוסיים. הסב והסתבא שלה שבו לברית המועצות. האם - רופאת נשים, נישאה בשנית ונסעה עם בעלה לישראל עוד לפני משפחת פודולסקי. נטליה גם היא לימדה את הסינים רוסית. ב-1961 נולד לזוג בן. ובדיוק באותה שנה, קיבלה משפחת פודולסקי אשרת יציאה לישראל, כנראה כתוצאה מהרעת היחסים בין ברית המועצות לסין.

לבסוף, הגיעה משפחת פודולסקי למולדתם ההיסטורית. כמו כולם, חוו קליטה, בהחלט לא קלה בכל הנוגע ללאה וליפים. בסופו של דבר, מצאו עצמם בחיפה, שם, על אף בריאותו הלקויה עבד יפים כפועל פשוט

אבי פודולסקי עם חברו דוד וולקוב בחרבין

כאשר נשלח למחנות הגולג, היה יפים פודולסקי גבר בשנות הארבעים לחייו, יפה תואר ובריא. הקור, הרעב ועבודת פרך בכפור עשו את שלהם. עם מות סטלין ב-1953 טוהר שמו. באותה עת, היה זה אדם שבור וחולה. במשך כמעט עשר שנות שהייה במחנות הצליח להעביר למשפחה בחרבין רק גלוייה אחת. לאחר שחרורו, לא קיבל רשות לשוב למשפחה בסין. בקושי הצליח להגיע למוסקבה שם התגוררה אחותו. הגיש בקשה לאשרה זמנית, כביכול להביא את המשפחה לרוסיה לאזורים הזקוקים להפרכת השממה. ב-1956 פגשו לאה והילדים את הבעל-האב, איש זקן, מוכה מחלות, נכה, עם אצבעות מעוותות.

בזמן העדרו של הבעל, הצליחה לאה בעמל רב לגדל את הילדים. ב-1950 הבן סיוה, סיים שבע שנות לימוד ב"תלמוד תורה" המשיך את לימודיו בבית ספר רוסי במשך שלוש שנים וקיבל מדליית כסף עם סיום לימודיו. הוא התקבל לטכניון בבייג'ין בפקולטה להנדסת בניין. באותה תקופה, במשרדי הרכבת הסינית המזרחית שלטו הסינים, ועל מנת להתקבל לטכניון היה צורך בידיעת השפה הסינית, אחרת נאלצו התלמידים לעבור שיעורי הכנה בשפה. סיוה לא נזקק לשיעורי הכנה. הוא שלט בשפה הסינית והתקבל ללימודים.

שלושה קורסים ראשונים התנהלו בשפה הרוסית, השאר - בסינית. את קבוצות התלמידים של הפקולטה קבצו מתוך מאגר גדול של סטודנטים. בקבוצה ה"רוסית" בקורס הראשון נכחו 25 תלמידים בתוכם שלושה יהודים. אך האוכלוסייה הדוברת רוסית בחרבין הלכה והצטמצמה, עם העברת מסילת הברזל מ.ס.ס. לסינים, עזבו רבים אשר חששו לשוב לרוסיה, על אף השינויים שחלו שם. יתר על כן, לגבי היהודים - להם כבר הייתה מדינה משלהם, ישראל.

נהר הוולגה, שיפן תכנס למלחמה ותמסור לידיהם את המזרח הרחוק וגם את סיביר. למרבה הצער, ה"צבא" הנ"ל הוגלה עוד בסתיו של 1945 לסיביר, ורוב קציניו הוצאו להורג. על אף הכל, אוכלוסייה הדוברת רוסית, כולל היהודים, קיבלו בשמחה אדירה את המשחררים. אך האופוריה הסתיימה במהרה: החלו מאסרים באמתלה של "שתוף פעולה כלכלי עם יפנים".

תחת כותרת זו ניתן היה להכניס רשימה נכבדה של אנשים חפים מפשע, שפנו בדרך הטבע לשלטונות להנפקת רשיונות שונים. לדוגמה, ראשי הקהילה היהודית, נאלצו למצוא פתרונות לשאלות קיומיות של בית החולים ובתי הספר, וכן רשיונות כניסה למהגרים יהודים מאירופה ושלל שאלות נוספות.

אנשים אלו לא הסגירו איש, אך סכנו את חייהם מול אכזריות בלתי צפויה ורוע לב של הכובשים.

יתר על כן, השלטונות הרוסיים אסרו קודם כל את מנהיגי הקהילה היהודית, ביניהם את ראש הקהילה ד"ר אברהם קאופמן. המאסרים בוצעו על פי רשימות שהוכנו מראש על ידי רשת מלשינים טרם עזבם את תחנת הרכבת הסינית המזרחית. הרשימות כללו לא רק את הרוסים הלכנים, אלא גם שמות מנהיגי הקהילה היהודית שנשמרו בארכיון עוד משנות ה-30.

יפים פודולסקי נאסר בחנותו. הסתבר, שהכוונה הייתה לעצור פודולסקי אחר, שהיה אחד מהרוסים הלכנים, אך מאחר והנ"ל לא נמצא, יש לקיים את הצו ולעמוד במכסת העצורים. לאחר ברור, שוחרר יפים פודולסקי, עם אזהרה, שקיימות גם רשימות אחרות שעל פי הם הוא עלול להיאסר בעתיד. ידיד הציץ ליפים דרכון זר, על מנת להסתתר, אך הוא סרב בתוקף לנטוש את המשפחה. ושוב באו ועצרו אותו בחנותו.

בייג'ין 1956 ככר טיינמן

סיוה פודולסקי. היה צורך לשחזר מחדש 40 אלף מ"ר של בניינים ישנים - העבודה הייתה מסובכת ואחראית, צמודה לשרטוטי בנייה ותוך זמן קצר. התנאים מולאו, וצוות העובדים זכה במקום השני ב"פרס ישראל".

באותה שנה ממש, 1973 פרצה מלחמת יום הכפורים וסיוה לקח בה חלק, כשהוא מגיע עם הלוחמים עד תעלת סואץ. כמו כן השתתף ב"מלחמת ההתשה" בגיל 45 עבר סיוה פעמיים קורסים לקצונה והתמנה כאחראי על מתקני בטיחות בזמן חילוץ נפגעים.

לאחר סיום הבנייה באוניברסיטה בגבעת רם, נוצר מרכז טכנולוגי לתחזוקת כל הבניינים בשטח האוניברסיטה ולשם כך הוקם גוף האחראי לתחזוקה שוטפת של כל העבודות הכרוכות בכך. עם הזמן, מונה סיוה כמהנדס ראשי בשטח התחזוקה של האוניברסיטה בירושלים ובשלוחות השונות. בתפקיד זה פיקח על כל העבודות

הקשורות לבנייה ולשיפוץ.

ב-2003 יצא סיוה פודולסקי לגימלאות, אורח חייו עדיין מלא פעילות. שנים רבות הוא שותף פעיל בעבודה באיגוד יוצאי סין בישראל, ובשנים האחרונות הוא חבר בהנהלת אגודת הידידות ישראל-סין ויו"ר האגודה של הסניף הירושלמי. לאחר שביקר בסין שלוש פעמים, שוכנע ששכח את השפה הסינית, והגיע למסקנה שהסינים מארחים בחמימות רבה יותר את אלו הדוברים בשפתם. על כן, החליט ללמוד מחדש את השפה באוניברסיטה העברית.

לזוג פודולסקי בן ובת. בן, שנולד ערב יציאתם מחרבין. הבן סיים את לימודיו בפקולטה לחקלאות ברחובות, כמומחה בטכנולוגיית יצור המזון ועוסק כיום במקצועו. הבת, שנולדה ב-1973, סיימה תואר ראשון לכלכלה ותואר שני במנהל עסקים. עובדת במקצועה בחברת "רטליק". לסיוה ולנטליה ארבעה נכדים. לפני עידן עידנים, לקחה על עצמה משפחת פודולסקי שהתגוררה בעיירה שכוחה באוקראינה את גורלה בידיה. צאצאי יפים ולא, שעברו את כל מלחמות המאה ה-20, חלפו על פני ארצות, חוו משטרים שונים, מצאו עצמם סוף סוף במולדת של אבות אבותיהם, רכשו אמונה ביום שיבוא. כל שאיים על אבותיהם, לא נוגע בדור החדש. על פגורומים, אנטישמיות, מאסרים, רעב ושאר הזוועות הם לומדים מתוך ספרי ההיסטוריה ומספרי הדור הקודם.

ירושלים 1970 אבי פודולסקי מנהל מחלקת הבנייה של האוניברסיטה בירושלים

ב-1967 לאחר מלחמת ששת הימים גורשו הירדנים מירושלים. סיוה לחם במלחמה בחיל התותחנים. עם תום המלחמה התפתחה תנופת בנייה באוניברסיטה העברית על הר הצופים. באותה תקופה עמד סיוה בראש צוות מקצוענים. ושוב - עבודה בלתי פוסקת תחת לחץ. טרוניות לא היו, כולם הבינו עד כמה חשובה עבודתם למדינה.

ירושלים, טקס בר מצווה של בנו ע"י הכותל

ב-1973 סיימו בהצלחה את הבנייה בהר הצופים, ולאחר העברת חלק מהפקולטות לשם, החלה תקופה חדשה של שיפוץ בניין בגבעת-רם, במטרה לחבר בין הפקולטות, חוץ מהפקולטות למדעים הומניים שעל הר הצופים, השלוחה ברחובות ופקולטה לרפואה בעין-כרם. לכאן הועברו כל הפקולטות שהיו פזורות בעיר. את הבנייה מחדש ניהל צוות המחלקה לבניין של האוניברסיטה ובראשה

בבית חרושת. לאה גם היא עבדה תקופה קצרה. פירה, אשר עוד בחרבין סיימה לימודי שרטוט, עבדה במקצועה בחיפה. קליטת המשפחה הצעירה של סיוה עברה באופן יחסי בהצלחה. עם הגיעם שוכנו בבאר-שבע. סיוה עבד כמהנדס בניין מטעם מוסדות ממשלתיים בדימונה, בים המלח ובערים שונות. אך כבר ב-1964 החל את עבודתו במחלקה לבניין של האוניברסיטה העברית בירושלים. המהנדס פודולסקי עשה רבות לקדם המחלקה האוניברסיטאית ולממן האוניברסיטה עצמה הנחשבת לאחת הגדולות והידועות בעולם. נטליה - עם הגיעה לישראל סיימה לימודי ספרנות ועבדה בספרייה של האוניברסיטה העברית.

באותה תקופה החלה תנופת בנייה בגבעת-רם. בעברה הייתה האוניברסיטה העברית ממוקמת על הר הצופים עוד ב-1925, אך עתה נמצא השטח תחת שלטון ירדני. הספרייה ומחלקות שונות של האוניברסיטה נותרו על הר הצופים והיו תחת פיקוח והגנה של חיילי צה"ל בלבוש אזרחי. המדינה הייתה זקוקה נואשות לאנשי מקצוע. חוץ מהבניין בגבעת רם, היו בניינים נוספים של האוניברסיטה פזורים בעיר. הפקולטה לחקלאות נמצאת עד היום ברחובות. עם תחילת העבודה, פיקח המהנדס פודולסקי על בניית בריכה מקורה ושורה של בניינים לפקולטות שונות תוך עבודה שהכתיבה לוח זמנים קשה.

מנהיגה הדגול

של יהדות המזרח הרחוק

מיכאיל רינסקי / מרוסית יהודית סנדל

הדעות הפוליטיות בקרב הסטודנטים היהודיים. ההלם הראשוני לאחר הדיווח על האכזריות החייתית והמדממת שהתגלתה לאחר הפוגרומים התחלף בסערת רגשות ובהתמרמרות גורפת. באוניברסיטה התארגן חוג להרצאות בתשלום על עיוות הדין כלפי יהודי רוסיה, ולהגנת האמונה הדתית. הכסף שנאסף נתרם והועבר לקורבנות הפוגרומים.

באותן שנים, כמחאה על מעשי ביזה ופוגרומים עזבו את רוסיה ועברו לשוויץ, הסופרים היהודיים המובילים: שלום-עליכם,

האב היה בעל ידע רב בספרות היהודית - בצעירותו כתב שירים בעברית. שלט בתלמוד ובחוקי היהדות, אך לא היה קנאי דתי. הוא לקח חלק פעיל בתנועת "חיבת ציון" של ד"ר יהודה לייב פינסקר, ובעבודה הציונית, הירצה רבות בנושאי היהדות והציונות. נטייתו של האב אחר הציונות השפיעה רבות על אברהם.

עם סיום התיכון, המשיך בלימודיו בשוויץ בפקולטה ללימודי רפואה באוניברסיטת ברן. האירועים המהפכניים והפוגרומים של 1905 ברוסיה חידדו והקצינו את

בכל הקשור להיסטוריה של יהודי המזרח הרחוק, הייתה המחצית הראשונה של המאה העשרים מלאה במאורעות דרמטיים, מלחמות וזעזועים חברתיים. לאברהם קאופמן היה תפקיד מרכזי. הוא היה יו"ר הקהילה היהודית בחרבין בשנות פריחתה ומגן בלתי נלאה באירועים הקשים ביותר שעברו עליה.

בסוף המאה ה-19 מנתה העיירה הקטנה מגלין אשר בחבל צ'רניגוב, המרוחקת כ-45 קילומטר ממסילת הברזל כאלפיים יהודים שהיוו את רוב אוכלוסיית המקום. למשפחת קאופמן החסידית היה מחסן עצים, והיא נחשבה לאחת המשפחות המכובדות באזור. אחת הסיבות הראשיות לגאוה במשפחה הפטריארכלית של שנאור-זלמן קאופמן, הייתה העובדה שהבן יוסף נישא ליפהיה העונה לשם סופיה, נכדתו של "זקן הרבנים" שניאורסון, מייסד התנועה הדתית-פילוסופית חב"ד. הצעירים גם הם התגאו באבותיהם ושמרו בקנאות על המסורת החסידית.

אברהם, שנולד ב-1886, היה בנם השני, הבן הבכור - בוריס. מאוחר יותר נולדה בת זינה, וב-1891 יוסף וסופיה עם שלושת ילדיהם עברו להתגורר בפרם, אחת הערים שבהן ניתן אישור להתיישבות יהודית ובה ראו אפשרויות נרחבות למסחר. באותו זמן, אוכלוסיית פרם מנתה 45 אלף נפש, בהם אלף יהודים. בכל האזור מספר היהודים הגיע לאחוז אחד בלבד. יוסף פתח מחסן סיטונאי לטקסטיל. כעבור ארבע שנים התווסף למשפחה הבן סמיון.

בעיר פרם, הסתגלו היהודים במהרה לתנאי המקום אך הקפידו לשמור על המסורת ועל קשרים קהילתיים. עוד ב-1886 נבנה בית כנסת מעץ, וב-1903 מאבן. השפה המדוברת במשפחה ובקהילה היהודית הייתה אידיש.

כמו אחיו, החל גם אברהם החל את לימודיו ב"חדר". למדו ליד שולחן בדירתו של המלמד, אשר עסק גם באפיית לחם על מנת להתפרנס. אחר כך למד בבית ספר תיכון, אשר קיבל את התלמידים היהודיים, תוך שמירה על מכסה קבועה: יהודי אחד על כל עשרים "גוים". במקביל המשיך ב"חדר" ובכיתה הרביעית היה המורה מגיע הביתה ללמד את הבנים.

אברהם קאופמן חרבין 1935

מנדלי מוכר ספרים, בן-עמי, המשורר שאול טשרניחובסקי, ד"ר יוסף קלאוזנר ואחרים. היחסים עם האנשים המובילים הללו, והדוגמא האישית לנאמנות לעמם, שיחקו תפקיד חשוב ביסוד המחשבה ובחנוך הצינוני של הסטודנטים היהודים הצעירים. קאופמן היה בין הפעילים ביותר: הוא נבחר כממלא מקום יו"ר איגוד הסטודנטים היהודים בברן, כאשר חיים וייצמן היה יו"ר האיגוד, ובעתיד נשיאה של מדינת ישראל. באותו זמן, היה בעל תואר ראשון לכימיה מטעם האוניברסיטה בז'נבה. ב-1908 עם סיום לימודיו

סקני צבור יהודים בחרבין. בשורה שנייה שני מימין ד"ר א. קאופמן

באוניברסיטת ברן, הגיע ד"ר אברהם קאופמן להוריו בפרם, והחל לעבוד כרופא. מקץ ארבע שנים, כפי שכותרת החוקרת אירינה אנטרופובה שחקרה את ההיסטוריה של יהודי אורל, היה אברהם לאחד הרופאים הידועים בפרם. יחד עם זאת, לא יכול היה להישאר בצד ולא להיאבק למען עמו בתמיכה מלאה של אביו. על פי הוראות שקיבל ממנהיגי התנועה הצינונית ברוסיה יחיאל צ'לנוב, הרבה לנסוע בין הערים פובולוז'יה ואורל, כשהוא מנסה להקים ארגונים מקומיים ולאסוף תרומות שישמשו לקניית אדמות בפלשת'נה.

ב-1911 הגיעה לפרם חברתו של אברהם ללימודים באוניברסיטת ברן, ברטה. הוריה התגוררו בבסרביה בעיר בריצ'אן. יחד עם אברהם סיימה את לימודיה ברפואה. כאן בפרם נישאו בני הזוג והחלו לרקום תכנית לחיים עצמאיים. במילים אחרות - להתחיל הכל מדף חלק. הם ניצלו את העובדה, ששלטונות הצאר דאז, הציצו סיוע כספי למעוניינים לעבור למזרח סין עם הקמת מסילת הברזל הסינית המזרחית. יהודים רבים שנסו מהאימפריה הרוסית התיישבו באותו גן עדן עשיר אך לא מיושב. ב-1912 ד"ר אברהם וברטה קאופמן התיישבו בחרבין, שהייתה עיר מרכזית למסילת הברזל הסינית המזרחית.

גל חדש של מהגרים יהודיים הגיע לחרבין. הראשונים הגיעו למקום עוד ב-1898 לאחר חתימת הסכם בין רוסיה לסין על בניית מסילת הברזל. אמנם מנצ'וריה נחשבה כאזור גבול שיהודים לא הורשו להתגורר בו, אך ללא יהודים עשירי ניסיון בעבודה לא היו השלטונות מסוגלים להסתדר. ב-1901 המושל - גנרל גרודיקוב בהסכמת צוות מטעם הממשלה הרוסית חתם על הסכם לכניסת יהודים למנצ'וריה ואישר שהייתם בה בתנאי ש"תהיה מתואמת על פי הצרכים הכרוכים בסלילת מסילת הברזל ובהסכמתה".

אחריו אחרים לפעילות. הוא מפרסם מאמרים נלהבים להגנת בייליס, דבר הגורר אחריו צנזורה קטלנית, אך גם מביא כבוד לקהילה. עם זאת, מממשים אברהם וברטה את מקצועם כרופאים וזוכים להערכה ולקהל הולך וגדל של חולים.

התקופה שלפני מלחמת העולם הראשונה מתאפיינת כתקופה בה הולכת וגדלה הקהילה היהודית, בתוכה מספר רב של יהודי סיביר שהועברו למזרח הרחוק, ההון היהודי תרם רבות לחרבין ולכל אזור מסילת הברזל הסינית המזרחית בכל השייך

לפיתוח המסחר והצרכנות. על תפקידה המשמעותי של הקהילה היהודית בחיי העיר אפשר לראות בהרכב אנשי המועצה. מתוך 40 אנשי מרכז היו 12 יהודים. כל זה התאפשר הודות לאווירה בעיר, אשר הצטיינה באותו זמן על פי דברי ההיסטוריון ג.ו. מליחוב "ברמת משכל ותרבות גבוהים, אופקים רחבים, סובלנות דתית, יזמות ופתוח מסחרי".

עם תחילת מלחמת העולם הראשונה גורשו קהילות יהודיות רבות ממקום מגוריהן והקהילה היהודית בחרבין התאחדה בהגשת עזרה לפליטים. רבים עזבו לאמריקה ובדרך המנוסה עברו דרך סין, כאשר חרבין משמשת להם כנמל מבטחים. בתקווה רבה קבלו היהודים את מהפכת 1917 ברוסיה. א. קאופמן כתב אז, "שיהודי חרבין קיבלו את חיסול המלוכה לא כעבדים משוחררים אלא כבנים חופשיים של העם היהודי, חופשיים בדתם ואשר תמיד הלכו לאור הדרך שסללו עבורם אבותיהם". את מהפכת אוקטובר 1917 קיבלו הצינים בחרבין באיפוק. לעומת זאת את הכרזת בלפור בחודש נובמבר קבלו בהתלהבות אדירה, וראו בה דרך ליסוד מדינה יהודית בפלשת'נה.

התנועה הצינונית בחרבין הלכה וגדלה. אברהם היה אחד ממנהיגי המובהקים. בסוף 1918 התמנה לסגנו מקום של מ. נובומייסק, יו"ר הוועד הלאומי של יהודי סיביר, אורל והמזרח הרחוק.

ב-1919 נבחר א. קאופמן ליו"ר הקהילה היהודית בחרבין. ועד הקהילה הצביע פה אחד, בגלוי ובחשאיות. הרכב הוועד שמנה 40 איש היה כדלקמן: 16 ציונים, 8 אנשי "בונד", 7 ממפלגת "פועלי ציון", 4 - "צעירי ציון", 5 - "אגודת ישראל". בתוך האגודה התחוללה מלחמה פנימית. המתנגדים הראשיים לתנועה הצינונית שבראשה עמד א. קאופמן היו אנשי הבונד. שאר האנשים התאחדו לעבודה משותפת להושטת עזרה ממשית להקמת המדינה.

כבר ב-1903 היו בחרבין 500 יהודים - יותר מאשר בוולדיוסטוק. נוסדה ונרשמה כחוק הקהילה היהודית בחרבין, נרכשה קרקע לבניית בית הכנסת. על אף האיסור, הלך וגדל מספר היהודים בתקופת מלחמת רוסיה-יפן, ובעקבות גלי הפוגרומים ברוסיה. עם תום המלחמה, רבים מתוך 25 אלף היהודים שלקחו חלק במלחמה, נשארו בקרבת מסילת הברזל הסינית המזרחית תוך ניצול הרשות שניתנה ללוחמים לשעבר להתיישב בכל אזור שנראה טוב בעיניהם. רבים גם הזמינו את קרוביהם להצטרף אליהם.

ב-1907 כבר מנתה האוכלוסייה היהודית בחרבין כשלושת אלפים איש. נפתחו בתי ספר קהילתיים ללא תמורה כספית, מסעדה שסיפקה ארוחות חינם לנזקקים, בית תמחוי שתמך בכמתיים משפחות, ניתנו הלוואות ללא ריבית. ב-1909 נפתח בית כנסת חדש. ב-1912 היו בספרייה הקהילתית כ-13 אלף ספרים. הפיתוח המהיר של הקהילה היהודית בחרבין התאפשר הודות לכך, שאזור מסילת הברזל הסינית המזרחית, תפקד כעסק פרטי ונהנה ממצב מיוחד, שלא כמו בערים רוסיים אחרות במזרח הרחוק, שם עדיין נשמרו חוקים האוסרים על התיישבות יהודית.

הקהילה היהודית לא רק ניצלה במלואה את אפשרויותיה למען התפתחות פנימית בלבד, אלא גם לקחה חלק במלחמה למען היהודים בעולם כולו. בואם של אברהם וברטה קאופמן לחרבין ב-1912 עורר במידה רבה את חיי הקהילה היהודית, "הוציא אותה מתרדמתה" בכל הנוגע לפעילות ציונית ו"יצר קשר עם העולם החיצוני" כפי שנכתב על כך מאוחר יותר. כבר בשנה הראשונה לבואם ייסד אברהם את "אגודת פלשת'נה", שהפכה למרכז הפעילות הצינונית בכל המזרח הרחוק. איש ארגון מובהק, שולט בהיסטוריה ובספרות היהודית, איש אשר לא רק מרצה וכותב מאמרים, אלא גם מושיך

אברהם נאלץ לגבור על האופוזיציה בשאלות שונות. "בונד" ו"פועלי ציון" עמדו על כך שבבתי ספר יהודיים תשלוט שפת האידיש. בשאלה זו גברו הציונים לטובת השפה העברית. המנהיגות החדשה חיזקה את מעמדה גם בשאלות מעשיות נוספות. עוד ב-1918 נפתח בית ספר תיכון יהודי חדש, בית תמחוי לפליטים ולנזקקים, בית ספר יהודי וכן מסעדה בה הוגשו ארוחות חינם לנזקקים. כדי לעמוד כספית בכל ההוצאות גבו מסים שנתרמו בהתנדבות

על אף המתנגדים הרבים. כל הפעולות הללו עזרו לקהילה לעמוד איתן בתקופת המהפכה ברוסיה. בעזרת הבנקאי מ. בונימוביץ' הצליח אברהם וקבוצת רופאים להקים "משמרת חולים" - "בריאות בטוחה" המעניקה עזרה רפואית בחינם לנזקקי הקהילה כולל תרופות ומזון לילדים.

הגל של פליטים יהודיים מרוסיה דרך סין הלך וגדל. חלקם התיישבו בחרבין. ב-1919 כבר היו בעיר למעלה משבעת אלפים וחמש מאות יהודים. אברהם קאופמן עזר לפליטים המגיעים, כמו כן, הושיט עזרה הומניטרית לסובלים מרעב ברוסיה ב-1921, ולכל אלו שנפגעו בפוגרומים וליטומים היהודים שאיבדו את הוריהם באירועים אלו. יחד עם זאת, המשיך אברהם בעבודה בלתי נלאית למען הקמת מדינה יהודית בפלשתינה. בחרבין התקיימה ועידה בהשתתפות יו"ר ועד הקהילה היהודית בסיביר וראש התנועה הציונית בסיביר מ.א. נובומייסקי. מלונדון הגיע לחרבין שליח מטעם התנועה הציונית העולמית. כהן ומתארגנת פעילות להקמת קרן שתפעל למימוש פרוייקטים בפלשתינה. ב-1921 יצא לאור השבועון "סיביר פלסטינה" בשפה הרוסית.

בינתיים ידעה משפחת קאופמן שמחות ועצב. ב-1919 נולד הבן איסאי, ב-1924 נולד הבן השני תיאודור. אך כתוצאה מהרעלה נפטרה ברטה ב-1925. עם חלוף השנים, החליפה את ברטה אספיר דוידובנה ולמשפחה נוסף בן חדש - דוד.

פתוח הארגונים היהודיים נמשך על אף הקשיים גם בשנות ה-20 ותחילת שנות ה-30. ב-1921 נפתח בית ספר למסחר. בבית ספר זה לימד אברהם קאופמן בין השנים 1934 עד 1945 היסטוריה יהודית. באותה שנה נפתח גם בית זקנים. ב-1934 נפתח בית מחסה לחולים כרוניים ולחולי נפש. ב-1933 נפתח בית החולים היהודי ובו עבדו 25

משפחת קאופמן פרם - רוסיה 1905 בשורה שנייה מימין ד"ר א. קאופמן

יצאו לחפשי. באפריל 1934, כאשר המפלגה הפשיסטית עלתה לשלטון בגרמניה, כאות מחאה נגד רצח יהודים בגרמניה, התקיים בבית הכנסת בחרבין כנס ענק, שהיווה משקל נגדי להתייחסות הפחדנית בה נקטו רוב אנשי הקהילה היהודית הדתית. בכנס, בנוכחות אלפיים חמש מאות איש הופיע א. קאופמן בהרצאה אנטיפשיסטית נוקבת.

ב-1934 לאחר הקמת משרד המהגרים רוסיים החמיר מצב הקהילה. אמנם הקהילה היהודית

פתרה את בעיותיה העקרוניות ישירות עם השלטונות הסיניים או היפניים, אך הקשרים עם משרד האחראי על המהגרים הרוסיים היו נחוצים.

במשך שנות הכבוש היפני, היה צורך בקיום קשרים עם השלטונות היפניים וממלכת הבובות במנצ'ו-גו בכל הקשור לטובת הקהילה והפליטים, בהם גם אלו שהגיעו מגרמניה ומארצות אירופה הכבושות. אברהם עמד באותו זמן מאחורי המלחמה נגד האנטישמיות, פרסם בעתון "יבריסקיה ז'ז'ן" (חיי יהודים) מאמרים נוקבים כמחאה נגד השלטונות. ב-1936 נחתמה ברית האנטי-קומונטרין בין גרמניה ליפן שאמורה הייתה להגביר פעילות אנטישמית ותעמולה פשיסטית תוך שינוי מדיניות של השלטונות הגרמניים. אך היפנים הובילו קו משלהם, וב-1935 הגיעו 20 אלף יהודים ראשונים לשנחאי. ב-1939 הגיע א. קאופמן לטוקיו, שם עשה רבות להגנת יהודי סין ופליטים יהודיים

רופאים בעלי התמחויות שונות. לאחר מלחמת האזרחים ברוסיה עשרות אלפי רוסיים לבנים ומשפחותיהם נסו לאזור של מסילת הברזל הסינית המזרחית ובייחוד לחרבין. ביניהם היו לא מעט אנטישמנים. הם התאחדו בארגונים ובמפלגות בעלי נטייה פרו-פשיסטית והטילו טרור על אזרחים רוסיים ויהודים, כשהם מגבירים את פעילותם על רקע סילוקה של ברית המועצות מהאזור על ידי היפנים. תעמולה אנטישמית החלה בראשית שנות ה-30 בעזרת העיתון של המפלגה הפשיסטית רוסית "דרכנו" בראשותו של העורך רודזייבסקי. הלכו ורבו התנפלויות של בריונים וחיטופות במטרה לזכות בכסף.

בתנאים שנוצרו, הקהילה היהודית וא. קאופמן בראשה הביעו את שאט נפשם מהמצב לשלטונות היפניים, תוך דרישה להפסיק כל פעילות בריונית. בו בזמן נקטה הקהילה היהודית בדרך של הגנה עצמית. עוד במאי 1921 נוסד ארגון "החבר" לאחר כנס של צעירים יהודיים במטרה להכין את הצעירים לתנאי חיים קשים בפלשתינה. ב-1929 הוקם פלג לארגון יהודי בינלאומי בשם "ברית טרומפלדור" (בית"ר), שם עברו הצעירים הכנה נפשית, תרגילי ספורט ולוחמה מקצועיים, למדו עברית לקראת החיים בפלשתינה. חברי בית"ר וגם חברי "מכבי" (ארגון יהודי נוסף) יצאו לא פעם נגד הבריונים-הפשיסטים בחרבין.

מובן, שהיתרון הכמותי והנטייה הייחודית של השלטונות והמשטרה עמדו לצד הצעירים הפשיסטיים, והם הרשו לעצמם רבות. חרבין הזדעזעה מעצם חטיפתו ומאחר יותר רציחתו האכזרית של סמיון כספה בשנת 1933, מוסיקאי צעיר, בן של אחד מעשירי העיר. דרך אגב, בעל אזרחות צרפתית. אמנם הפשיסטים הודו בעבירה, והעבריינים נידונו לפסק דין חמור, אך בסופו של דבר

ד"ר א. קאופמן בקרנדה קזחסטן ב-1957

סובייטית. אך כאשר מקץ חצי שנה קיבל אשור שהייה, התברר שהבקשה מעבר לגבול מעוררת עניין לא רק אצל אזרחי O.S.O.R.

אברהם קאופמן בחר בדרך אחרת. הוא צילם את דרכונו ללא האזרחות, שלח אותו בדואר רשום לשגרירות ישראל במוסקבה בבקשה לקבל אזרחות ישראלית, כיהודי חסר אזרחות. לאחר תקופת המתנה מייגעת והתקשוריות עם דובר השגרירות ביולי 1958 קבל אברהם אזרחות ישראלית ובאוגוסט הגיש למחלקה לקבלת אשרות בקשה ליציאה. מנהל O.V.I.R הבטיח לסדר את האשרה תוך ששה שבועות, אך עברו עוד שנתיים וחצי, ורק במרס 1961, לאחר שעמד איתן על דעתו, אברהם קאופמן, בעזרת השגרירות הישראלית, יצא לישראל דרך וינה.

הממשלה הישראלית הצעירה קיבלה את בנה בשמחה רבה, בחום ובכבוד, כמי שתרם רבות להקמת המדינה. בישראל מצא אברהם את עצמו בסביבה מוכרת של חבריו לשעבר, תלמידיו אשר באותה תקופה התאחדו ב"איגוד יוצאי סין". מאוחר יותר, כפי שכותב בנו וממשיך דרכו - תיאודור קאופמן, "בסוף ימיו - זכה לעשר שנות אושר שקיבל במתנה עם הגשמת חלומי על הקמת המדינה. לא כמו גימלאי, לא כמשקיף מהצד, אלא כאזרח פעיל, מועיל למדינה ורופא".

אברהם קאופמן הלך לעולמו לאחר שטף דם במוח בגיל 86 שבע חיים, אשר עיקרה היה כפי שכתב תלמידו י. נדל "איש אשר הציג את התקופה המשמעותית של עמנו, והביוגרפיה שלו מרכיבה את היסודות המהותיים של דור שלם".

השפלתם והרעבתם של עצירים לתקופות ממושכות ללא משפט ועדות... הודות לסמכות שהקינה אישיותו של אברהם, והכבוד והערה שחשו כלפיו העצירים הצליח לשרוד בתנאי גיהנום אלו. כל השנים לא התאפשר לאברהם להתכתב עם משפחתו ובמקרה נודע לו שאספיר ותדי וכן דוד עלו לישראל ב-1950.

עם שחרורו, הגיע אברהם לבקר את אחותו במוסקבה, איתה הצליח להתכתב זמן קצר לפני השחרור דרך גוף שלישי. אך להישאר במוסקבה ובעוד עשרות ערים בברית המועצות נאסר עליו. הוא פנה למחלקה להנפקת אשרות יציאה (O.V.I.R) בבקשה להתאחד עם משפחתו בישראל למרות שלא הייתה לו אזרחות סובייטית, ונתקל בסירוב. הוא נאלץ לשוב לקזחסטן, לקרגנד, למחנות מהם שוחרר מספר שנים קודם לכן. כאן החל לעבוד כרופא ולבסוף הצליח להתכתב עם משפחתו.

בספרו הוא מצטט את צ'רצ'יל בדבריו על O.S.O.R: "ארץ עשירה ועם עני", מצייר אברהם תמונה עגומה של חיים בקרגנדה, בה לא ניתן היה למצוא משחת שיניים, פסטה או תחתונים, אך נקניק ניתן היה לקנות מהדלת האחורית של החנות. בקרגנדה קיבל מישראל בקשת אשרה מהמשפחה, אברהם הגיש שוב בקשה למחלקה להנפקת אשרות (O.V.I.R), אך שם ענו לו, שיש צורך לקבל אזרחות סובייטית או אישור שהייה. אברהם סרב לקבל אזרחות

ד"ר א. קאופמן מתקבל על ידי נשיא המדינה ז. שזר ב-1968

באירופה. אך ההגבלות נמשכו. ב-1940 נסגר בית ספר למסחר אשר אותו סיים הבן תיאודור קאופמן. הבן הבכור איסאק הצליח להגר ב-1939 לארה"ב.

בדצמבר 1941, כאשר יפן פתחה במלחמה נגד ארה"ב, עשרות יהודים נעצרו באשמת ריגול ועונו קשות. ב-1943 הוקם גיטו יהודי בשנחאי עבור הפליטים היהודיים. נסגרו העתונים "ברייסקיה ז'זן" ו"הדגל" וכן העיתון הרוסי-פשיסטי "נאציה". בו בזמן, המשיכו הארגונים היהודיים הבסיסיים לתפקד כשהם עובדים לטובת האוכלוסייה היהודית בחרבין עד לכניסת הצבא הרוסי לעיר ב-17 באוגוסט 1945.

ב-21 באוגוסט נאסר אברהם קאופמן על ידי השלטונות הרוסיים יחד עם עוד 250 פעילים בארגונים שונים של העיר. מעל לחודש הוחזק בבית כלא בתנאים קשים, וב-26 בספטמבר, יחד עם רבים אחרים הועבר למחנה ברוסיה. הוא עבד כרופא, אך הוחזק כעציר ללא משפט ורק בסוף 1946 הועבר לבית הסוהר במוסקווה, שם החלו חקירות ממושכות: דרשו ממנו הודאה בריגול לטובת האנגלים והיפנים. מאוחר יותר, הואשם על ידי החוקרים כ"מנהיג הציונים" ונחקר גם על ידי אנשי הבטחון של כלא לובינקה. אברהם לא הכחיש את פעילותו הציונית וכתב מאות עמודים על עבודתו, החל מלימודיו בבזל. אך הכחיש בתוקף כל השתתפות בין עבודתו ובין הארגונים הציוניים כפעילות נגד O.S.O.R. החוקרים, אשר לא הצליחו להשיג את מבוקשם, קרעו לגזרים את הדפים. פסק הדין ניתן לא על ידי בית משפט, אלא על פי מה שכונה אז "התייעצות מיוחדת" של משרד ההגנה הרוסי. שלוש שנים לאחר המאסר בחרבין ב-1 באוגוסט 1948 נידון אברהם קאופמן ל-25 שנות מאסר.

קשה שלא לחוש בזעזוע למקרא ספרו של ד"ר קאופמן "רופא המחנה" על כל מה שעבר וחווה באותן שנים ארוכות במחנות בקזחסטן ובמורדביה, מהם שוחרר בספטמבר 1956, מקץ 11 שנות מאסר. עד לשירות-הלב המוחלט ועריצות החוקרים ומנהלי בתי הסוהר ומחנות העבודה, התעלמות ושחיתות ממעשי העצירים-הרוצחים,

חיילים כותבים

אני רוצה להודות לכם רבות על התחשבות והתמיכה אותה אתם מראים לאורך כל השנה בלוחמי צה"ל שאני משתייך אליהם. אני גאה להיות חלק מהמסורת לה אנו שייכים.

בהערכה

דור ברשדסקי

לוחם ביחידת עוקץ(יחידת הכלבנים המבצעית של צה"ל

וכמוכן נכדם של בובי ופנינה ברשדסקי

ל

ז

כ

ר

ם

מינה קרימצ'נסקי ז"ל

למינה שלנו היקרה,
ליידי אמיתית בכל מידה.
אישה, אם, סבתא, דודה וסבתא רבא,
עם סיפור חיים מגוון ונפלא.
סבתא שלי מיוחדת כל כך,
נפש אומן תמיד שכנה בך.
היתה בך המון החלטיות וחכמה,
ועוצמות נפש שהנסתר עדיין רב מן הנגלה.
אחדות המשפחה תמיד הייתה אצלך תמיד
רצון עמוק,
אולי בגלל עברך הרחוק...
למדנו ממך דברים חשובים,
דרך ארץ, נימוס והתחשבות באחרים.
וגם בימיך האחרונים עמדנו נדהמים,
מהחיות והעוצמה שבך היו קיימים.
ולי סבתא חמודה היית פעמים רבות,
משענת ופינה חמה בה ניתן גם לבכות.
לקטר ולהוציא ומשם להבנות,
ועל כך אני מודה לך אלפי תודות.

ועכשיו סבתא את רואה לסיפוקך,
את משפחתך הקטנה מתרחבת סביבך.
בני משפחה, בנים, נכדים, אחיינים ונינים,
וחלק ממך נמצא שם בפנים.
ואני בטוחה שאת שם מלמעלה,
מתבוננת מרוצה שאנחנו ממשיכים הלאה.
סבתאלה נתגעגע מאוד ואתך לא נשכח
את מינה שלנו שאהבנו כל כך
שולחים חיבוקים נשיקות ודרך צלחה,
נכדתך אניט וכל המשפחה.

למינה-מילות פרידה

למינה,
בצער עמוק אנו נפרדים,
וכאן בפני יקיריך האוהבים,
נציג בכמה מילים את,
פרקי חייך המפוארים.
מאה שעברה בעשור השני,
נולדת באמצע מלחמה עולמית.
לאהרון ולקטרינה בת בכורה,
באיליזבטגרד שברוסיה,
שנתיים לפני, המהפכה הגדולה.
את זכית לראותה מתחוללת,
שוטפת ארץ שלמה באדום בלי חמלה
וזכית לראותה גם נופלת.
אחרי כעשור יצאתם לדרך,
למסע ארוך לארץ סין,
ארץ המסתורין.
אביך שינה זרם,
יצאתם.

מורה לנגרות עם חוש לאומנות.
ויצירותיך מדהימות,
עדינות מקוריות.
והשנים עוברות,
המון התרחשויות,
ואת זוכה לרות וציפי כלות נהדרות.
ומגיעים הנכדים וגם הנכדות,
אנית אתי ואון מחד,
אורן שביט ודור מאידך.
ושוב שנים עוברות,
שנות יצירה ועבודה,
שנים של השקעה
קשיים ואתגרים תרומה ופעילות,
ואת ומרק חיים בשקט וצניעות.
ומחליטים, עוברים אל המרכז,
לגבעת שמואל ליד הבן,
ובינתיים מתחילים הנכדים להתחתן,
ומופיעים נינים וגם נינות.
אושר אמיתי ומתחילים קצת ליהנות.
ונפרדים ממרק באופן פתאומי,
אובדן כבד צורב והכאב
חרוט בלב.
ואי אפשר לשכוח
שותפות כזו עשרות שנים.
תמיד ביחד שני הממים.
מרק ומינה,
מצויינים, מקצועיים,
מסורים ומאוהבים.
וממשיכים לחיות, אחרת.
והשנים עוברות ורם נלקח בפתע.
ושוב אובדן, כאב.
וממשיכים לחיות, אחרת.
ואז שמחות של נישואי הנכדים,
והמון נינים,
ממש מבול,
בארץ ובחו"ל,
בודדים ובודדות וגם בתאומות.
ואין אושר גדול מזה.
היום מינה יקירתנו אינך עוד עמנו,
הינך כאן לפנינו,
מוקפת בבנים אחיינים וחברים,
נינים ונכדים וכולנו אוהבים,
רואים בך דמות מופת,
ציונית, חלוצה, אמנית, אמיצה,
אשת פלדה שזורה במשי,
עוצמה ורכות, נועם ונחישות.
אתך אנו אוהבים, כואבים, וכבר מאד
מתגעגעים.

משאירים מאחור את אמכם
סמיון ופאני אח ואחות.
אותם לא זכיתם שוב לראות.
בסין, בטינסין, גדלת השכלת,
ואז לחרבין את עברת
ואת גורלך בגורל מרק קשרת.
בהמון אהבה של זוג צעירים
ושניכם ציונים נלהבים, ביתרים.
ואז כשלכם שני בנים,
סני ובנצי הצעירים,
מהפכה שנייה אדומה את עוברת,
ומחליטה כאן אני לא נשארת.
והחלטתם עולים,
בגליל מתיישבים,
ומושב מקימים.
מאפס, מכלום, מסלעים וטרשים,
הצלחתם לגדל אפילו חצילים.
את נחלת שלמה הלא היא חוסן הקמתם,
בעשרים אצבעות זעה ומאמץ.
ורגב אחר רגב כבשתם,
והילדים חשבו שזה בסדר
לחיות עם הגדיים בחדר.
ואחרייך הבאת מרחוק,
את רם אחיך הצעיר.
הכרת לו את רות המורה היפה,
וכך תרמת להקמת עוד משפחה.
שנים עוברות בנים גדלים,
ולנהריה אתם עוברים.
ברוח נועזת כתמיד,
את מחליטה שיש עתיד לכל תלמיד,
ובבית ספר לחינוך מיוחד את המיוחדת,

מינה קרמז'נסקי

ב-22 באוקטובר, בגיל 91 הלכה לעולמה ידידתנו מטינטצ'ין מינה קרמז'נסקי. הלוויתה התקיימה בבית העלמין ירקון ב-23 באוקטובר. את מינה ליוו בדרכה האחרונה קרובי משפחה רבים, ידידים ויוצאי סין. קאופמן נשא דברים לזכרה ואפיין את מינה כאדם תרבותי במיוחד, מורה ונאמנה לישראל. המנוחה הותירה אחריה שני בנים - דוקטור בנצי קרני וסניה קרני, נכדים ונינים. מינה נטמנה ליד בעלה מרק קרמז'נסקי. ה. ות. קאופמן הניחו זר על קברה מאיגוד יוצאי סין.

לזכרה של מינה קרמז'נסקי

הלכה מאתנו ידידה יקרה מדור העלייה ההמונית לישראל מסין בתחילת 1950, מינה קרמז'נסקי. ההיסטוריה של מינה היא אפוס היהדות הרוסית של המאה ה-20. בגיל ארבע הביאו אותה הוריה לחרבין, לאחר שברחו מרוסיה לאחר מהפכת אוקטובר. כאשר מלאו למינה שמונה אביבים, עברה המשפחה לטינטצ'ין וחיה שם עד 1949, זמן עלייתם לישראל.

הכתב מהווה עדות לחיים מלאים, שעברו על אישה מופלאה זו.

קודם כל היא הייתה אדם, ידיד, אשר אותו העריכו ואהבו כל מיוזעיה. רק לפני שנה ברכנו את מינה ליום הולדתה ה-90, והיום ליוונו אותה בדרכה האחרונה על אדמת ישראל - מדינה שכה אהבה.

הלכה לעולמה אוהבת ישראל, אדם טוב, יהודיה גאה, ציונית נאמנה, ידידה וחברה של אנשים רבים.

יהא זכרה ברוך בלב כל מכריה!

ת. קאופמן

ויקי מיכאלי

ב-6 באוגוסט, ברמת-גן, בגיל 86 הלכה לעולמה ויקי מיכאלי אלמנתו של מוסיא מיכאלי (מיכילובסקי), ידידנו מחרבין.

ויקי הייתה פעילה במחתרת למען הקמת מדינת ישראל, בהיותה חברה באצ"ל (ארגון צבאי לאומי).

ההלוויה התקיימה ב-7 באוגוסט בבית העלמין ירקון. המנוחה הותירה אחריה שני בנים, אחיות ומשפחותיהם. ידידים רבים ליוו את ויקי בדרכה האחרונה. רשה ותדי קאופמן הניחו זר על קברה בשם איגוד יוצאי סין.

יהא זכרה ברוך!

בטינטצ'ין פגשה מינה את בעלה לעתיד מרק קרמז'נסקי ונישאה לו. שם גם נולדו בניהם סני ובנצי.

עם העלייה ההמונית של יהודי סין הגיעה המשפחה לישראל. יחד עם בעלה מרק, עברו עליה שנים קשות במדינה הצעירה. בהתחלה התיישבו במושב חקלאי שיתופי סוחמתא ומשם לשכון בנהרייה, עוסקים בחנוך בניהם תוך סבלנות וגאווה למרות השנים הקשות. מאוחר יותר עברה המשפחה לגבעת שמואל.

מרק הלך לעולמו. הבנים הגיעו להישגים מרשימים. כיום בנצי הוא דוקטור בנציון קרני, ממלא מקום מנהל המרכז הרפואי "בית לוינסטיין" בכפר-סבא. מינה כראש שבט משפחת קרמז'נסקי, הייתה מוקפת בנכדים ונינים. היא הייתה אישה משכילה, אינטליגנטית, שלטה באנגלית, רוסית, עברית, סינית, אשת ספר, מורה למלאכה ועבודות יד. בגיל שמונים יסדה בגבעת שמואל חוג לקרמיקה. אהבו אותה לא רק הילדים, הנכדים והנינים, אלא גם התלמידים, השכנים, ידידיה מסין וכל מי שפגשה בחייה. מינה הספיקה לכתוב ספר זיכרונות, ההיסטוריה של חייה. אין ספק, שהאוטוביוגרפיה היקרה שהעלתה על

שגריר סין בישראל מר צזאו צזון ליד קברו של ד"ר רוזנפלד גיבור העם הסיני בבית הקברות בקריית שאול בתל אביב, 24 בספטמבר 2007

שגריר סין בישראל ליד מצבתו של ד"ר רוזנפלד ז"ל

שגריר סין בישראל מניח זר על קברו של ד"ר רוזנפלד ז"ל

ליד קברו של ד"ר רוזנפלד - יועץ שגרירות סין בישראל גב' דז'אן סיאואן, ת. קאופמן, שגריר סין, רן וינרמן והנספח הצבאי הסיני מר לון סיאני נציגי השגרירות

ת. קאופמן אומר את תפילת יזכור

רוני וינרמן מניח זר על קברו של ד"ר רוזנפלד ז"ל

שגריר סין בישראל מר Zhao Jun בעת ביקורו בבית הכנסת לזכר קהילות סין

ספר תורה שהובא מחרבין בארון הקודש

ארון הקודש בבית הכנסת

השגריר ליד לוח הזכרון
לד"ר יעקב רוזנפלד

גבאי בית הכנסת, מר שלום שפילמן בעת התפילה לשלומה
של סין ועמה. על ידו הגבאי מר אליעזר שיק

בבית הכנסת בעת התפילה

יוסי קליין נושא דברים על ההיסטוריה של הקהילות היהודיות
בסין, על יד לוח הזכרון המוקדש לקהילות